

Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen

*Delbetänkande av Utredningen om föräldraansvar
och skydd av barn i internationella situationer*

Stockholm 2004



STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2004:80

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-690 91 91
Ordertel: 08-690 91 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss. Hur och varför. Statsrådsberedningen, 2003.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Fax: 08-405 42 95
Telefon: 08-405 47 29
www.regeringen.se/propositioner/sou/pdf/remiss.pdf

Tryckt av Edita Norstedts Tryckeri AB
Stockholm 2004

ISBN 91-38-22187-X
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 4 mars 2004 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om ett svenskt tillträde till 1996 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. I uppdraget ingår även att föreslå de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000. Enligt utredningens direktiv bör ett delbetänkande om kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen redovisas senast den 1 juli 2004.

Den 26 mars 2004 utsåg chefen för Justitiedepartementet, statsrådet Thomas Bodström, hovrättsrådet Ulrika Beergrehn till särskild utredare. Som sakkunniga i utredningen förordnades den 31 mars 2004 ämnessakkunnige Patrik Alm, ämnesrådet Carin Jahn, ämnessakkunnige Torbjörn Malm, departementsrådet Bengt Sjöberg och numera kanslirådet Patrik Örnsveld. Som experter förordnades samma dag advokaten Elias Arfwedson, rådmannen Meit Camving, avdelningsdirektören Suzanne Julin, professorn Maarit Jänterä-Jareborg och kammarrättslagmannen Christer Sjödin. Hovrättsassessorn Boel Wermelin-Börjesson anställdes som sekreterare i utredningen fr.o.m. den 3 maj 2004.

Utredningen överlämnar härmed delbetänkandet Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen.

Stockholm i juli 2004

Ulrika Beergrehn

/Boel Wermelin-Börjesson

Innehåll

Sammanfattning	9
Författningsförslag	15
1. Förslag till lag om ändring i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen	15
2. Förslag till lag om ändring i föräldrabalken.....	19
3. Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.....	20
4. Förslag till lag om ändring i lagen (1973:943) om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader.....	21
5. Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område.....	22
6. Förslag till lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn.....	23
1 Utredningens uppdrag	25
1.1 Uppdraget.....	25
1.2 Delbetänkandets disposition.....	26

2	Bakgrund.....	29
2.1	Bakgrund till Bryssel II-förordningarna	29
2.2	Svenska regler om domsrätt m.m.	30
2.2.1	Allmänt	30
2.2.2	Konventionsbundna regler	31
2.2.3	Autonoma regler	32
2.3	Verkställighetsförfarandet enligt 21 kap. föräldrabalken.....	32
3	Den nya Bryssel II-förordningen	35
3.1	Allmänt	35
3.2	Tillämpningsområdet	36
3.2.1	Föräldraansvar	36
3.2.2	Civilrättsliga frågor	37
3.3	Domstols behörighet	39
3.3.1	Bestämmelser med motsvarighet i den äldre Bryssel II-förordningen	39
3.3.2	Domstols behörighet i mål om föräldraansvar och överföring av behörighet	39
3.3.3	Behörighet enligt nationell lag	42
3.3.4	Litispendens och mål som har samband med varandra.....	42
3.4	Särskilt om relationen till 1980 års Haagkonvention.....	43
3.4.1	Allmänt	43
3.4.2	Artiklarna 11–13 i 1980 års Haagkonvention.....	44
3.4.3	Kompletterande bestämmelser i Bryssel II- förordningen beträffande förfarandet i Haagkonventionsärenden.....	45
3.4.4	Åtgärder till skydd för barnet – ”undertakings” m.m.	46
3.4.5	Bestämmelser som aktualiseras efter ett beslut att vägra återlämnande.....	47
3.5	Erkännande och verkställighet	48
3.5.1	Allmänt	48
3.5.2	Umgänge.....	50
3.5.3	Återlämnande av barn	51
3.5.4	Intyg.....	51

3.6	Centralmyndighet	52
3.7	Förhållandet till andra instrument	53
3.8	Övergångsbestämmelser	53
4	Lagar med kompletterande bestämmelser om erkännande och verkställighet m.m.	55
4.1	Tidigare överväganden	55
4.2	Lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen.....	56
4.3	Lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden.....	56
5	Behovet av kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen.....	59
5.1	Allmänt	59
5.2	Domstols behörighet	59
5.2.1	Ett vidare tillämpningsområde.....	59
5.2.2	Äktenskapsmål.....	60
5.2.3	Vårdnad, boende och umgänge.....	61
5.2.4	Förmynderskap.....	61
5.2.5	Godmanskap	62
5.2.6	Socialnämndens internationella behörighet i frågor om föräldraansvar	62
5.3	Förhållandet mellan artikel 11 i den nya Bryssel II-förordningen och 1980 års Haagkonvention	64
5.3.1	Allmänt.....	64
5.3.2	Återlämnande av barn enligt den nya Bryssel II-förordningen	65
5.3.3	Hanteringen av information enligt artikel 11.6 och 7.....	66
5.3.4	Underrättelse till parterna.....	68
5.3.5	Artikel 11.8 och domstolens avgörande.....	70
5.3.6	Rättshjälp	70

5.4	Erkännande och verkställighet	71
5.4.1	Exekvaturförfarandet.....	72
5.4.2	Domar om umgängesrätt.....	72
5.4.3	Domar om barns återlämnande.....	74
5.4.4	Verkställighetsförfarandet.....	74
5.5	Intyg	76
5.6	Centralmyndighet	78
5.7	Behovet av förordningsändringar.....	79
5.8	Lagteknisk utformning	80
6	Ikraftträdande m.m.....	83
7	Konsekvenser av förslagen	85
8	Författningskommentar	87
8.1	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen	87
8.2	Förslag till lag om ändring i föräldrabalken.....	89
8.3	Övriga lagförslag med anknytning till Bryssel II-förordningen	89
	Bilagor	91
	Bilaga 1 Kommittédirektiv	91
	Bilaga 2 Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003	101

Sammanfattning

Bryssel II-förordningarna

Den s.k. Bryssel II-förordningen, dvs. rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn, har varit i kraft sedan den 1 mars 2001. Förordningen innehåller bl.a. regler om att en part genom ett särskilt ansökningsförfarande (exekvaturförfarande) kan få fastställt att en dom som har meddelats i en medlemsstat får verkställas i en annan medlemsstat.

Den 27 november 2003 antog rådet förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000. Den nya förordningen, som liksom sin föregångare benämns Bryssel II-förordningen, skall med några få undantag börja tillämpas den 1 mars 2005.

Den nya Bryssel II-förordningens tillämpningsområde är utvidgat jämfört med den äldre förordningens på så sätt att den nya förordningen är tillämplig på alla avgöranden om föräldraansvar, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål. Förordningen innehåller även andra viktiga nyheter. En av dessa nyheter är att en umgängesdom under vissa förutsättningar kan verkställas direkt i en annan medlemsstat, om domen är försedd med ett intyg som garanterar att vissa grundläggande rättssäkerhetskrav har iakttagits under förfarandet. En annan nyhet är att förordningen inför regler som kompletterar 1980 års Haagkonvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn, vilken konvention införlivats med svensk rätt genom lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. Som exempel kan nämnas sådana regler som medför att ett ärende

om återförande av ett olovligt bortfört barn skall handläggas snabbare samt att ett återlämnande av ett barn under vissa speciella förutsättningar inte får vägras. En dom i fråga om vårdnad, som har meddelats efter det att en domstol har avslagit en begäran om återlämnande av barn enligt 1980 års Haagkonvention, kan under vissa förutsättningar bli direkt verkställbar utan exekvaturförfarande. Ett krav är att domen är försedd med ett intyg. Den nya Bryssel II-förordningen förutsätter också att medlemsstaterna utser en eller flera centralmyndigheter, som skall bistå vid tillämpningen av förordningen.

Uppdraget

Utredningen har fått i uppdrag att senast den 1 juli 2005 lämna förslag om ett svenskt tillträde till 1996 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldransvar och åtgärder till skydd för barn. I utredningens uppdrag ligger vidare att i det nu aktuella delbetänkandet föreslå de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen. De intyg som introduceras skall uppmärksammas särskilt, liksom det förhållandet att förordningen avskaffar exekvaturförfarandet för vissa avgöranden. Utredningen skall vidare överväga om de kompletterande bestämmelserna skall finnas i en särskild lag. I uppdraget ingår även att föreslå vilken myndighet som bör utses till centralmyndighet enligt Bryssel II-förordningen.

Utredningens överväganden

Domstols behörighet

Den nya Bryssel II-förordningen omfattar alla avgöranden om föräldransvar. Dessa frågor kan avse bl.a. vårdnad, förmynderskap och placering av barn i familjehem. Beteckningen "domstol" avser samtliga behöriga myndigheter i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde. Enligt utredningens mening kan det uppstå situationer där svensk domstol eller socialnämnd är behörig enligt förordningen, men där svensk lag inte anger vilken domstol eller socialnämnd i landet som är behörig. Det föreslås därför att en bestämmelse införs om reservforum för tingsrätt i

förmynderskapsfrågor samt för socialnämnd i frågor om vårdnad och andra frågor där en socialnämnd kan vara behörig.

Förfaranden i Haagkonventionsärenden

Den nya Bryssel II-förordningen kräver i princip att ett beslut angående överflyttning av ett barn som olovligt bortförts från en medlemsstat till en annan eller hålls kvar i en annan medlemsstat skall fattas inom sex veckor och att återlämnande inte får vägras om den som har begärt barnets återlämnande inte har fått möjlighet att yttra sig. Domstolens skyldighet att beakta dessa omständigheter följer direkt av förordningen. Domstolen skall vidare säkerställa barnets möjligheter att komma till tals, i vilket avseende svensk rätt redan tidigare ställer strängare krav än som följer av 1980 års Haagkonvention. Slutligen får återlämnande inte vägras i de fall som avses i artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention om det styrks att åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet. Svenska domstolar måste således ta hänsyn till sådana åtgärder som vidtas i en annan medlemsstat där barnet har sitt hemvist. Utredningen finner dock att förordningen inte innefattar krav på att svenska domstolar skall kunna besluta om sådana åtgärder, och det saknas anledning att i detta sammanhang föreslå att svenska domstolar skall få sådana möjligheter. Det kan dock nämnas att frågan övervägs inom ramen för den pågående översynen av lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn (se promemorian Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall, Ds 2003:5). Det kan även finnas anledning för utredningen att återkomma till frågan i det fortsatta arbetet.

När återlämnande vägras skall vissa handlingar skickas till centralmyndigheten eller domstolen i den stat där barnet hade sitt hemvist före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet. Domstolen eller centralmyndigheten skall underrätta parterna och ge dem tillfälle att inom tre månader väcka talan inför domstolen så att frågan om vårdnad kan prövas. Utredningen föreslår att domstolen eller centralmyndigheten skall delge parterna denna information.

Erkännande och verkställighet

När det gäller erkännande och verkställighet av domar och beslut är huvudregeln fortfarande att ett exekvaturförfarande skall användas. I detta avseende överensstämmer reglerna i den nya Bryssel II-förordningen med den äldre förordningen. I Sverige är det Svea hovrätt som är behörig domstol i exekvaturförfarandet enligt den äldre förordningen. Utredningen föreslår att Svea hovrätt skall vara behörig domstol för exekvaturförfarandet också enligt den nya Bryssel II-förordningen.

Om domstolen i en medlemsstat med stöd av artikel 13 i 1980 års Haagkonvention avslår en begäran om återlämnande av ett barn, kan frågan om vårdnad om barnet prövas av domstolen i barnets hemviststat. Om en talan om vårdnad väcks inom tre månader från underrättelsen och domen innebär att barnet skall återlämnas är den direkt verkställbar om den har försetts med ett intyg. Även vissa domar om umgänge är direkt verkställbara om de har försetts med intyg. Utredningen anser inte att dessa förhållanden medför något behov av kompletterande regler för de allmänna domstolarnas del.

När utländska domar med intyg skall verkställas i Sverige, sker detta på samma villkor som om domarna hade meddelats i Sverige, dvs. enligt 21 kap. föräldrabalken. Enligt utredningens bedömning finns det inte heller något behov av kompletterande bestämmelser för de allmänna förvaltningsdomstolarnas del. Det kan dock noteras att den nya Bryssel II-förordningen ger domstolarna i den verkställande medlemsstaten befogenhet att besluta om praktiska arrangemang för utövande av umgänge i vissa fall.

Intyg

Enligt den äldre Bryssel II-förordningen skall domstolarna i vissa fall utfärda intyg om domar i äktenskapsmål och domar om föräldransvar enligt till förordningen bifogade standardformulär. Förutom dessa formulär innehåller den nya förordningen dessutom särskilda formulär för intyg avseende domar om umgänge och om återlämnande av barn. De sistnämnda intygen är en förutsättning för att domarna skall vara direkt verkställbara utan exekvaturförfarande. Lagen i ursprungsmedlemsstaten skall tillämpas vid rättelse av sådana intyg. Utredningen anser att det finns anledning

att införa en särskild bestämmelse om rättelse som skall gälla för både domstolar och övriga myndigheter som utfärdar intyg enligt förordningen.

Centralmyndighet

Den nya Bryssel II-förordningen föreskriver att en centralmyndighet skall utses för att bistå vid tillämpningen av förordningen. Utrikesdepartementet är i dagsläget centralmyndighet enligt 1980 års Haagkonvention. Uppgifterna för centralmyndigheten enligt Bryssel II-förordningen är av likartad karaktär. Utrikesdepartementet har såväl stor erfarenhet på området som ett väl utvecklat nätverk av kontakter. Utredningen anser därför att Utrikesdepartementet bör utses till centralmyndighet även enligt Bryssel II-förordningen.

Lagteknisk utformning

Kompletterande bestämmelser till den äldre Bryssel II-förordningen finns i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen. Bestämmelser som rör verkställighet av utländska domar m.m. finns även i annan lagstiftning, se främst lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden. Utredningen anser att det finns starka skäl för att behålla de kompletterande bestämmelserna till Bryssel II-förordningen i 2001 års lag tills vidare.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

Härigenom föreslås i fråga om lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

dels att 1–4 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas fem nya paragrafer, 1 a §, 1 b § och 5–7 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Denna lag kompletterar rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn (Bryssel II-förordningen).

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag kompletterar rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (Bryssel II-förordningen).

1 a §

Svea hovrätt är behörig domstol vid förfaranden enligt 2 §.

1 b §

Om behörighet föreligger enligt Bryssel II-förordningen och annan behörig socialnämnd saknas, är socialnämnden i Stockholms kommun behörig.

2 §

Vid den handläggning som avses i artiklarna 22–24 skall hovrätten bestå av en lagfaren domare.

För det förfarande som avses i artikel 26 gäller rättegångsbalkens regler om överklagande av tingsrätts beslut i tillämpliga delar, om inte förordningen föreskriver något annat. En sådan ansökan om ändring som avses i artikel 26.4 skall göras skriftligen. Den skall ha kommit in till hovrätten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades.

En domare som har handlagt ett mål enligt artiklarna 22–24 är jävig att handlägga mål om samma sak enligt artikel 26.

Vid den handläggning som avses i artiklarna 29–31 skall hovrätten bestå av en lagfaren domare.

För det förfarande som avses i artikel 33 gäller rättegångsbalkens regler om överklagande av tingsrätts beslut i tillämpliga delar, om inte förordningen föreskriver något annat. En sådan ansökan om ändring som avses i artikel 33.4 skall göras skriftligen. Den skall ha kommit in till hovrätten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades.

En domare som har handlagt ett mål enligt artiklarna 29–31 är jävig att handlägga mål om samma sak enligt artikel 33.

3 §

För det förfarande som avses i artikel 27 gäller rättegångsbalkens regler om överklagande av hovrätts beslut i tillämpliga delar, om inte förordningen föreskriver något annat. Talan får inte komma under Högsta domstolens prövning utan att Högsta domstolen har meddelat sökanden prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § rättegångsbalken.

För det förfarande som avses i artikel 34 gäller rättegångsbalkens regler om överklagande av hovrätts beslut i tillämpliga delar, om inte förordningen föreskriver något annat. Talan får inte komma under Högsta domstolens prövning utan att Högsta domstolen har meddelat sökanden prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § rättegångsbalken.

4 §

Om en ansökan om verkställbarhetsförklaring bifalls, får det utländska avgörandet verkställas enligt 21 kap. föräldrabalken.

Om en ansökan om verkställbarhetsförklaring bifalls, får det utländska avgörandet verkställas enligt 21 kap. föräldrabalken.

Ett avgörande om rättegångskostnader verkställs dock enligt utsökningsbalken.

Verkställigheten får ske först när den frist för att ansöka om ändring som avses i artikel 26.5 har löpt ut eller när ett beslut har meddelats med anledning av att ändring har sökts.

För verkställigheten gäller vad som är föreskrivet om verkställighet av svensk domstols avgörande i motsvarande fall.

Ett avgörande om rättegångskostnader verkställs dock enligt utsökningsbalken.

Verkställigheten får ske först när den frist för att ansöka om ändring som avses i artikel 33.5 har löpt ut eller när ett beslut har meddelats med anledning av att ändring har sökts.

För verkställigheten gäller vad som är föreskrivet om verkställighet av svensk domstols avgörande i motsvarande fall.

5 §

En sådan underrättelse som avses i artikel 11.7 Bryssel II-förordningen skall delges parterna.

6 §

Om en domstol eller en annan myndighet finner att ett intyg som den har utfärdat med stöd av Bryssel II-förordningen innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av ett skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, får domstolen eller myndigheten besluta om rättelse.

Innan beslut om rättelse fattas skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövligt.

Beslutet skall om möjligt antecknas i varje exemplar av det intyg som rättats.

7 §

Regeringen utser en centralmyndighet med uppdrag att fullgöra de uppgifter som följer av Bryssel II-förordningen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreslås att 10 kap. 13 § föräldrabalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.
13 §¹

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige har sitt hemvist.

Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige har sitt hemvist, *eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.*

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

¹ Senaste lydelse 1994:1433.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap

Härigenom föreslås att 7 kap. 6 § lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

6 §²

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn.

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

² Senaste lydelse 2001:395.

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1973:943) om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader

Härigenom föreslås att 12 § lagen (1973:943) om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §³

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn.

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

³ Senaste lydelse 2001:396.

5 Förslag till lag om ändring i lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område

Härigenom föreslås att 7 a § lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn.

7 a §⁴

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

⁴ Senaste lydelse 2001:399.

6 Förslag till lag om ändring i lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn

Härigenom föreslås att 1 § lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bestämmelserna i 2–10, 13–21 och 23 §§ tillämpas i förhållande till stater som har tillträtt den i Luxemburg d. 20 maj 1980 dagtecknade konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (Europaråds-konventionen). Bestämmelserna tillämpas dock ej i förhållande till Danmark, Finland, Island eller Norge i den mån särskilda bestämmelser gäller.

Bestämmelserna i 2–4 och 11–23 §§ tillämpas i förhållande till stater som har tillträtt den i Haag d. 25 okt. 1980 dagtecknade konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (Haag-konventionen).

Regeringen får, under förutsättning av ömsesidighet, föreskriva att lagens bestämmelser om erkännande och verkställighet av vårdnadsavgöranden m.m. eller lagens bestämmelser om överflyttning

Föreslagen lydelse

1 §⁵

Bestämmelserna i 2–10, 13–21 och 23 §§ tillämpas i förhållande till stater som har tillträtt den i Luxemburg d. 20 maj 1980 dagtecknade konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (Europaråds-konventionen). Bestämmelserna tillämpas dock ej i förhållande till Danmark, Finland, Island eller Norge i den mån särskilda bestämmelser gäller.

Bestämmelserna i 2–4 och 11–23 §§ tillämpas i förhållande till stater som har tillträtt den i Haag d. 25 okt. 1980 dagtecknade konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (Haag-konventionen).

Regeringen får, under förutsättning av ömsesidighet, föreskriva att lagens bestämmelser om erkännande och verkställighet av vårdnadsavgöranden m.m. eller lagens bestämmelser om överflyttning

⁵ Senaste lydelse 2001:397.

av barn skall tillämpas även i förhållande till en stat som inte har tillträtt Europarådskonventionen eller Haagkonventionen.

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn.

av barn skall tillämpas även i förhållande till en stat som inte har tillträtt Europarådskonventionen eller Haagkonventionen.

Särskilda bestämmelser finns i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2005.

1 Utredningens uppdrag

1.1 Uppdraget

Europeiska unionens råd antog den 29 maj 2000 förordning (EG) nr 1347/2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn (Bryssel II-förordningen). Förordningen trädde i kraft den 1 mars 2001 och är till alla delar bindande och direkt tillämplig för alla EU:s medlemsstater utom Danmark.

För Sveriges del krävde Bryssel II-förordningen vissa kompletterande bestämmelser. Det gällde framför allt handläggningen vid exekvaturförfarandet, som innebär att en part kan få fastställt att en dom som har meddelats i en medlemsstat får verkställas i en annan medlemsstat. De kompletterande bestämmelserna finns bl.a. i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen (2001 års lag).

Europeiska unionens råd antog den 27 november 2003 förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000. Den nya förordningen benämns, liksom sin föregångare, Bryssel II-förordningen. Förordningen träder i kraft den 1 augusti 2004 men dess bestämmelser skall, med några få undantag, börja tillämpas först den 1 mars 2005.¹ Liksom den äldre Bryssel II-förordningen blir den nya förordningen bindande och direkt tillämplig för alla EU:s medlemsstater utom Danmark.

Regeringen beslutade den 4 mars 2004 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag om ett svenskt tillträde till den i Haag den 19 oktober 1996 dagtecknade konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om

¹ Förordningen är publicerad i Europeiska unionens officiella tidning (EUT L 338, 23.12.2003, s. 1).

föräldransvar och åtgärder till skydd för barn (1996 års Haagkonvention). I utredningens direktiv (bilaga 1) anges vidare att utredaren skall föreslå de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen (bilaga 2). I detta sammanhang skall särskilt uppmärksammas de intyg som introduceras och det förhållandet att förordningen avskaffar exekvaturförfarandet för umgängesavgöranden och vissa vårdnadsavgöranden.

I lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden (2002 års lag) finns kompletterande bestämmelser till rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (Bryssel I-förordningen), konventionen den 27 september 1968 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område jämte tillträdeskonventioner (Brysselkonventionen), och konventionen den 16 september 1988 om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (Lugano-konventionen). Dessa instrument reglerar i huvudsak endast allmänt förmögenhetsrättsliga frågor men omfattar även familjerättsliga underhåll. En avsikt med 2002 års lag var att åstadkomma en enhetlig och överskådlig reglering av kompletterande bestämmelser om verkställighet av utländska domar.

Utredningen skall enligt direktivet överväga om de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen lämpligen bör tas in i 2002 års lag eller om de fortfarande bör finnas i en särskild lag. I uppdraget ingår även att föreslå vilken myndighet som bör utses till centralmyndighet enligt Bryssel II-förordningen.

1.2 Delbetänkandets disposition

Delbetänkandet är inriktat helt på den nya Bryssel II-förordningen och frågor kring behovet av kompletterande bestämmelser. De frågor som rör det svenska tillträdet till 1996 års Haagkonvention kommer att behandlas i slutbetänkandet, som skall redovisas senast den 1 juli 2005.

Delbetänkandet är disponerat på så sätt att ett kortare bakgrundsavsnitt (kapitel 2) följs av en redogörelse för den nya

Bryssel II-förordningen (kapitel 3). Vid denna redogörelse beskrivs den nya Bryssel II-förordningen med tonvikt på de ändringar och nyheter som har införts jämfört med den äldre förordningen. I vissa fall lämnas exempel med anknytning till enskilda artiklar. Kapitel 4 innehåller en beskrivning av innehållet i 2001 års lag och 2002 års lag, samt en redogörelse för de överväganden som låg till grund för konstruktionen med två lagar. Kapitel 5 behandlar frågan om den nya Bryssel II-förordningen föranleder något behov av kompletterande bestämmelser. Detta kapitel knyter an till såväl kapitel 3 som kapitel 4, sett i relation till det svenska regelverket. Utgångspunkten för utredningens överväganden i detta kapitel är att den nya Bryssel II-förordningen blir direkt gällande i Sverige, men att hanteringen av förordningens bestämmelser kan kräva kompletterande bestämmelser i svensk lagstiftning. Det handlar t.ex. om regler för vilken domstol i Sverige som skall vara behörig när svensk domsrätt föreligger. Även frågan om de kompletterande bestämmelserna skall finnas i 2001 års lag eller 2002 års lag tas upp i detta kapitel. Härfter följer ett kapitel om övergångsbestämmelser (kapitel 6). I kapitel 7 redovisas kostnadskonsekvenser m.m., och kapitel 8 innehåller författningskommentarer.

2 Bakgrund

2.1 Bakgrund till Bryssel II-förordningarna

Redan på 1960-talet diskuterades mellan EG:s dåvarande medlemsstater frågan om enhetliga regler om domsrätt och om erkännande och verkställighet av domar på familjerättens område i samband med att förhandlingar fördes rörande konventionen om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område (den s.k. Bryssel I-konventionen). Det beslutades då att familjerättsliga frågor skulle undantas från den konventionen, bl.a. med hänsyn till att skillnaderna mellan medlemsstaternas nationella familjerätt ansågs vara alltför stora.

I början av 1990-talet togs de internationella familjerättsliga frågorna upp på nytt i EU. Efter flera års förhandlingar antog rådet den 28 maj 1998 konventionen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål (Bryssel II-konventionen). Konventionen undertecknades samma dag av företrädare för alla medlemsstater.

Bryssel II-konventionen hade sin rättsliga grund i artikel K 3 i Maastrichtfördraget. Genom Amsterdamfördraget, som trädde i kraft den 1 maj 1999, överfördes åtgärder som rör civilrättsligt samarbete till den nya avdelning IV i EG-fördraget (artiklarna 61–65). Därmed erhöles en rättslig grund i fördraget för att anta förordningar och direktiv på detta område. Bryssel II-konventionen hade inte ratificerats av medlemsstaterna före Amsterdamfördragets ikraftträdande. Mot denna bakgrund presenterade kommissionen ett förslag till en förordning som skulle ersätta Bryssel II-konventionen. Bryssel II-förordningen antogs av rådet den 29 maj 2000 med ikraftträdande den 1 mars 2001. Förordningen ersatte således Bryssel II-konventionen som aldrig kom att träda i kraft.

Enligt ett särskilt protokoll till Amsterdamfördraget tillämpas den nya avdelning IV i fördraget inte i förhållande till Danmark.

Förordningen gäller därför inte i förhållande till Danmark. Avdelning IV tillämpas inte heller på Förenade Kungariket och Irland. Till skillnad från Danmark har dessa medlemsstater en särskild möjlighet att ansluta sig till rättsakter. Både Förenade Kungariket och Irland har beslutat om detta för Bryssel II-förordningen, och förordningen gäller alltså även för dem.

Inom ramen för sitt ordförandeskap i Europeiska unionens råd lade Frankrike den 3 juli 2000 fram ett förslag som var avsett som komplement till Bryssel II-förordningen. Frankrikes initiativ syftade till att skapa ett effektivt system som säkerställde att umgänge kunde utövas och att barnet efter umgängesperiodens slut återlämnades till vårdnadshavaren. Enligt initiativet skulle exekvaturförfarandet avskaffas. En umgängesdom skulle alltså kunna verkställas direkt i andra medlemsstater utan att man först måste anlita något särskilt godkännandeförfarande i verkställighetsstaten. Vidare föreslogs att samarbetet mellan medlemsstaterna skulle fördjupas. Förslaget var begränsat till domar som hade meddelats i samband med ett äktenskapsmål och som tillerkänner endera föräldern till ett barn under 16 år rätt till umgänge.

Kommissionen tog därefter initiativ till en förordning som skulle omfatta frågor om föräldraansvar för alla barn i alla situationer. Detta förslag innehöll bestämmelser om domstols behörighet samt om erkännande och verkställighet i en medlemsstat av avgöranden som meddelats i en annan medlemsstat. Det fanns också bestämmelser om samarbete mellan medlemsstaternas myndigheter.

De båda förslagen fördes så småningom samman till ett enda förordningsförslag. Det föreslogs vidare att detta samlade förslag i sin tur skulle läggas samman med den befintliga Bryssel II-förordningen. Så skedde och förhandlingarna utmynnade så småningom i att rådet den 27 november 2003 antog den nya Bryssel II-förordningen. 1996 års Haagkonvention var i stor utsträckning en förebild för bestämmelserna om föräldraansvar.

2.2 Svenska regler om domsrätt m.m.

2.2.1 Allmänt

Den svenska internationella familjelagstiftningen består dels av allmänna regler som gäller i förhållande till alla stater, dels av bestämmelser som har tillkommit genom internationella överens-

kommelser och endast gäller i förhållande till vissa stater. Det finns därför flera författningar som innehåller bestämmelser om svensk domstols internationella behörighet i äktenskapsmål och om erkännande och verkställighet av domar i sådana mål. Några av dessa författningar skall nämnas i det följande.

2.2.2 Konventionsbundna regler

Mellan de nordiska länderna gäller 1931 års nordiska äktenskapskonvention. Konventionen har företrädare framför Bryssel II-förordningen eftersom Sverige och Finland har avgivit en förklaring med denna innebörd. Sverige har införlivat konventionen genom förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap samt genom lagen (1988:1321) om nordiska rättsförhållanden rörande förvaltarskap enligt föräldrabalken m.m. 1931 års förordning reglerar bl.a. domstols behörighet att pröva yrkanden om hemskillnad och äktenskapsskillnad och frågor som har samband med ett sådant yrkande, t.ex. vårdnad. Förordningen reglerar också vissa frågor om vilket lands lag som skall tillämpas och när avgöranden från andra nordiska länder skall erkännas. 1988 års lag föreskriver vad som i vissa fall skall gälla i fråga om anordnande av förvaltarskap i Sverige för den som är medborgare i sådan stat som avses i 1931 års förordning.

Lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn (verkställighetslagen) införlivar *dels* den i Haag den 25 oktober 1980 dagtecknade konventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (1980 års Haagkonvention), *dels* den i Luxemburg den 20 maj 1980 dagtecknade konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (Europarådskonventionen). Det kan särskilt noteras att 1980 års Haagkonvention alltså inte tillämpas direkt i Sverige, utan att den har transformerats till svensk lag. Verkställighetslagen gäller i förhållande till de stater som har tillträtt konventionerna. Kompletterande bestämmelser till lagen finns i förordningen (1989:177) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. Verkställighetslagen är för närvarande

föremål för översyn (Ds 2003:5, Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall).

2.2.3 Autonoma regler

De svenska allmänna, eller autonoma, bestämmelserna, dvs. de som gäller då några konventionsbundna bestämmelser inte är tillämpliga, finns i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap. I denna lag finns bestämmelser bl.a. om i vilka fall svensk domstol får ta upp ett äktenskapsmål och frågor om vårdnad m.m. som väcks i samband därmed. Lagen innehåller också regler om erkännande av utländska beslut om äktenskapsskillnad och behandlar frågor om förmynderskap för underåriga.

För vårdnadsfrågor utan samband med äktenskapsskillnadsmål är svensk domsrätt inte lagreglerad. Enligt rättspraxis är dock svensk domstol behörig i vårdnadsmål om barnet har hemvist i Sverige. Svensk domsrätt finns också enligt praxis i vissa andra fall (se vidare prop. 2000/01:98 s. 129 f.). Utländska avgöranden i vårdnadsfrågor erkänns och verkställs inte utan stöd i lag (jfr NJA 1974 s. 629).

2.3 Verkställighetsförfarandet enligt 21 kap. föräldrabalken

En dom eller ett beslut av svensk domstol om vårdnad, umgänge eller boende verkställs enligt 21 kap. föräldrabalken. Detsamma gäller avtal mellan föräldrar i sådana frågor när avtalet har godkänts av socialnämnden enligt 6 kap. föräldrabalken. Verkställighet söks hos länsrätten. I samband med förordnandet om verkställighet får länsrätten besluta om vissa tvångsåtgärder, t.ex. föreläggande av vite eller beslut om hämtning av barnet genom polismyndighetens försorg (21 kap. 3 §). I första hand skall länsrätten dock verka för att avgörandet följs frivilligt. Länsrätten kan därvid uppdra åt t.ex. en ledamot eller suppleant i socialnämnden eller tjänsteman inom socialtjänsten att verka för att den som har hand om barnet frivilligt fullgör vad som åligger honom eller henne (21 kap. 2 och 4 §§). Länsrätten skall hålla muntlig förhandling, om det inte är uppenbart obehövligt (21 kap. 12 §). Länsrätten har vid

verkställigheten möjlighet att jämka vad som bestämts om villkor eller tidpunkt för umgänge när det påkallas av förhållanden som har inträffat efter domen eller beslutet (21 kap. 4 § tredje stycket). Jämkningsmöjligheten är dock avsedd att tillämpas restriktivt. Länsrätten kan vidare vägra verkställighet bl.a. om barnet har fyllt tolv år och verkställighet skulle strida mot barnets vilja, utom då länsrätten funnit verkställigheten nödvändig av hänsyn till barnets bästa (21 kap. 5 §). Verkställighet kan också vägras om det är uppenbart att förhållandena har ändrats sedan domen eller beslutet meddelades och det av hänsyn till barnets bästa är påkallat att frågan prövas på nytt (21 kap. 6 §). Länsrätten får även i andra fall vägra verkställighet, om det finns en risk som inte är ringa för att barnets kroppsliga eller själsliga hälsa skadas (21 kap. 6 § andra stycket).

3 Den nya Bryssel II-förordningen

3.1 Allmänt

Liksom sin föregångare reglerar den nya Bryssel II-förordningen domstols internationella behörighet samt erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. Den nya förordningen skall, med undantag för några få artiklar, tillämpas från och med den 1 mars 2005 (artikel 72).

Det bör särskilt noteras att med "domstol" avses samtliga myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde (artikel 2.1). På motsvarande sätt avses med "domare" en domare eller en tjänsteman med befogenheter som motsvarar en domares i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde (artikel 2.2). Slutligen avses med "dom" varje avgörande rörande äktenskapskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap som har meddelats av en domstol i en medlemsstat, liksom varje avgörande i frågor som rör föräldransvar som har meddelats av en sådan domstol, oavsett avgörandets benämning, såsom dom, förordnande eller beslut (artikel 2.4). För svensk del innebär detta att t.ex. ett beslut som fattas av en behörig socialnämnd i en fråga som omfattas av förordningens tillämpningsområde är att betrakta som en dom från en domstol.

De bestämmelser i den nya Bryssel II-förordningen som motsvarar bestämmelserna i den äldre förordningen kommer, med några undantag, inte att kommenteras särskilt. För en närmare redogörelse för innehållet i den äldre Bryssel II-förordningen, se Ds 2000:59 och regeringens proposition Kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen m.m. (prop. 2000/01:98).

3.2 Tillämpningsområdet

3.2.1 Föräldraansvar

Förutom att vara tillämplig på äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap är den nya Bryssel II-förordningen tillämplig på *alla avgöranden* om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål (jfr artikel 1.1 och ingresspunkt 5). Den äldre Bryssel II-förordningen är, såvitt avser föräldraansvar, endast tillämplig på förfaranden om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn i samband med förfaranden om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap.

Begreppet *föräldraansvar* definieras inte i den äldre Bryssel II-förordningen. Skälet för det är att det vid förhandlingarna inte var möjligt att komma överens om en gemensam definition (se prop. 2000/01:98 s. 24). I den nya förordningen finns däremot en definition av begreppet. Med föräldraansvar avses alla rättigheter och skyldigheter som en fysisk eller juridisk person har tillerkänts genom en dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse med rättslig verkan, med avseende på ett barn eller dess egendom. Föräldraansvar omfattar bland annat vårdnad och umgänge (artikel 2.7).

Med *vårdnad* avses de rättigheter och skyldigheter som hänför sig till omvårdnaden om barnets person, särskilt rätten att bestämma var barnet skall bo (artikel 2.9). Med *umgänge* avses bland annat rätten att för en begränsad tid ta barnet till en annan plats än den där barnet har hemvist (artikel 2.10).

Den nya förordningen är tillämplig på civilrättsliga frågor om tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar (artikel 1.1 b). Dessa frågor kan enligt artikel 1.2 bl.a. röra

- vårdnad och umgänge,
- förmynderskap¹, godmanskap och motsvarande företeelser,
- förordnande av och uppgifter för en person eller ett organ som skall ansvara för barnets person eller egendom, företräda eller bistå barnet,

¹ Det betraktades som osäkert om förmynderskap omfattades av den äldre Bryssel II-förordningen (se prop. 2000/01:98 s. 24).

- placering av barnet i familjehem eller på en institution, eller
- åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning av, bevarande av eller förfogande över dess egendom.

När det gäller placering av barnet på en institution eller i ett familjehem så öppnar förordningen även för möjligheten att placera barnet i en annan medlemsstat (artikel 56). Detta förutsätter att den behöriga domstolen i förväg samråder med centralmyndigheten eller annan behörig myndighet i den andra medlemsstaten, om den staten föreskriver ingripande av en offentlig myndighet vid placering av barn inom landet. Behörig myndighet i den anmodade staten måste godkänna placeringen.

Förordningen är enligt artikel 1.3 *inte tillämplig* på

- fastställande eller bestridande av börd,
- beslut om adoption, åtgärder som utgör förberedelse för adoption, ogiltigförklaring eller upphävande av adoption,
- barnets efternamn och förnamn,
- myndighetsförklaring,
- underhållsskyldighet,
- truster och arv, eller
- åtgärder som vidtas till följd av brottsliga gärningar som har begåtts av barn.

3.2.2 Civilrättsliga frågor

I förarbetena till de kompletterande reglerna till den äldre Bryssel II-förordningen (se prop. 2000/01:98 s. 25) noterades att förordningen gäller civilrättsliga förfaranden och att religiösa och offentligrättsliga förfaranden därmed utesluts, för svensk del t.ex. omhändertagande av barn enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Även den nya Bryssel II-förordningen omfattar *civilrättsliga frågor*, och dess tillämpningsområde är oberoende av domstolstyp (se artikel 1.1 och ingresspunkt 7). Förordningen är inte avsedd att tillämpas på frågor som rör social trygghet, offentligrättsliga

åtgärder av allmän karaktär för utbildning och hälsa eller beslut om asylrätt och invandring (ingresspunkt 10). Frågor om t.ex. förordnande av en person som skall ansvara för barnets person, liksom placering av barnet i familjehem eller på en institution kan dock omfattas av den nya Bryssel II-förordningen (artikel 1.2 c och d). Som tidigare nämnts (se avsnitt 3.2.1) finns även en bestämmelse som rör placeringen av barn på institution eller i familjehem i en annan medlemsstat (artikel 56). Klart är också att definitionen av föräldraansvar i 1996 års Haagkonvention, som vid utarbetandet av Bryssel II-förordningen tjänade som förebild i många avseenden, är relativt vid och omfattar bl.a. offentligrättsliga frågor om omhändertagande av barn och åtgärder till skydd för barnets egendom. Frågan om förfaranden enligt t.ex. LVU omfattas av den nya Bryssel II-förordningen är mot denna bakgrund inte självklar.

Placering av barn utanför hemmet kan enligt svensk rätt ske på tre olika sätt. Det kan röra sig om en s.k. privatplacering, exempelvis om modern till barnet under en period vill placera barnet hos barnets mormor. Socialnämnden skall då lämna sitt medgivande till att mormodern får ta emot barnet för stadigvarande vård och fostran (6 kap. 9 § socialtjänstlagen [2001:453]). Det andra fallet avser placering av barn i familjehem eller hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (6 kap. 1 §). En sådan placering sker enligt beslut av socialnämnden men under frivilliga former, och samtycke måste lämnas av barnets vårdnadshavare och av barnet självt om han eller hon har fyllt 15 år. Det tredje fallet innebär att barnet kan tvångsomhändertas enligt LVU om det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas pga. hemförhållanden eller sitt eget beteende (2 och 3 §§ LVU). Ett sådant beslut fattas av länsrätten på ansökan av socialnämnden (4 § LVU). Socialnämnden kan även fatta beslut om omedelbart omhändertagande i brådskande fall (6 § LVU). Beslutet skall inom en vecka underställas länsrätten som skall pröva om omhändertagandet skall bestå (7 § LVU).

Utgångspunkten för det EG-rättsliga samarbetet i det här aktuella avseendet är att det är fråga om ett *civilrättsligt samarbete*. Det är utredningens uppfattning att ett LVU-förfarande inte omfattas av den nya Bryssel II-förordningen eftersom det är fråga om tvångsingripande åtgärder som kan ske mot vårdnadshavarens och den unges, om han eller hon har fyllt 15 år, vilja. När det däremot gäller s.k. privatplacering och placering av barn i

familjehem eller i ett hem för vård eller boende med stöd av socialtjänstlagen, är det fråga om placeringar som bygger på frivillighet. Mot denna bakgrund, och med hänsyn till att Bryssel II-förordningen anger att placering av barnet i familjehem eller på institution kan omfattas av tillämpningsområdet (artikel 1.2 d), är det enligt utredningens uppfattning möjligen på det sättet att s.k. privatplacering och placering i familjehem och på institution enligt socialtjänstlagen berörs av förordningen. Det är dock fråga om en EG-rättslig reglering, varför det ytterst kommer att vara EG-domstolens uppgift att tolka vad som bör omfattas av begreppet ”civilrättsliga frågor” i nu aktuellt sammanhang.

3.3 Domstols behörighet

3.3.1 Bestämmelser med motsvarighet i den äldre Bryssel II-förordningen

Bestämmelserna i den nya Bryssel II-förordningen om domstols behörighet i fråga om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap (artiklarna 3–7) motsvarar vad som gäller enligt den äldre förordningen (artiklarna 2 och 5–8). Även den nya förordningens gemensamma bestämmelser, t.ex. när talan skall anses ha väckts vid en domstol och vilka handlingar som skall ges in (artiklarna 16–20), har i princip sin motsvarighet i den äldre förordningen (artiklarna 9–12).

3.3.2 Domstols behörighet i mål om föräldraansvar och överföring av behörighet

Domstols behörighet att i samband med äktenskapsmål ta upp frågor som rör föräldraansvar (artikel 12.1 och 12.2 i den nya Bryssel II-förordningen), har i princip sin motsvarighet i den äldre förordningen. Där regleras dock endast föräldraansvaret för makarnas gemensamma barn, se artikel 3 i den äldre förordningen. Bestämmelserna i övrigt om domstols behörighet i mål om föräldraansvar (artiklarna 8–15 i den nya Bryssel II-förordningen) saknar direkt motsvarighet i den äldre förordningen.

Hemvistprincipen, eller domicilprincipen, gäller som huvudregel. Domstolarna i en medlemsstat är behöriga i mål om föräldraansvar för ett barn som har *hemvist* i staten vid den tidpunkt då talan väcks

(artikel 8). Behörighetsregeln får till följd att Bryssel II-förordningen är tillämplig t.ex. beträffande ett barn med amerikanskt medborgarskap som har hemvist i Sverige eller ett annat EU-land. Från huvudregeln finns vissa angivna undantag (artiklarna 9, 10 och 12) och en kompletterande bestämmelse om behörighet grundad på barnets närvaro (artikel 13).

Förordningen innehåller en bestämmelse om *fortsatt behörighet*, och avser situationen då ett barn lagligen flyttar från en medlemsstat till en annan och förvärvar nytt hemvist där (artikel 9). Domstolarna i den medlemsstat där barnet tidigare hade hemvist skall vara fortsatt behöriga att ta upp en fråga om ändring av en dom om umgänge som meddelats i den medlemsstaten innan barnet flyttade, om den person som har rätt till umgänge enligt denna dom om umgänge fortfarande har hemvist i den medlemsstat där barnet tidigare hade hemvist. Behörigheten gäller under en tid av tre månader efter flyttningen. Denna bestämmelse gäller under förbehåll att den person som har rätt till umgänge inte har godtagit att domstolarna i den medlemsstat där barnet har sitt nya hemvist är behöriga. – Om en svensk domstol således har meddelat en umgängedom, varefter barnet på ett lagligt sätt förvärvar nytt hemvist i Belgien, kan den svenska domstolen under tre månader behålla sin behörighet om umgängesföräldern fortfarande har hemvist i Sverige och det blir aktuellt att pröva en fråga om ändring av domen.

Domstols behörighet vid fall av *bortförande av barn* regleras i artikel 10. Vid fall av olovligt bortförande eller kvarhållande av ett barn skall domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet behålla sin behörighet tills barnet har fått hemvist i en annan medlemsstat, och

- varje person, institution eller annat organ som har vårdnaden om barnet har godtagit bortförandet eller kvarhållandet, eller
- barnet har varit bosatt i denna andra medlemsstat i minst ett år efter det att den som har vårdnad om barnet har fått eller borde ha fått kännedom om var barnet befinner sig, och barnet har funnit sig till rätta i sin nya miljö och något av fyra uppräknade villkor uppfylls.

Genom denna bestämmelse motverkas risken att bortförande eller annan egenmäktighet används för att på konstlad väg skapa behörighet, i syfte att erhålla vårdnad om ett barn.

Förordningen innehåller vidare bestämmelser som rör *avtal om domstols behörighet* (artikel 12). En domstol som är behörig enligt förordningen att pröva en fråga om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap, skall vara behörig att ta upp frågor som rör föräldraansvar i samband med denna ansökan om åtminstone en av makarna har föräldraansvar för barnet, domstolens behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av makarna och personerna med föräldraansvar vid den tidpunkt då talan väcks, och behörigheten är till barnets bästa (artikel 12.1). Denna behörighet skall upphöra under vissa förutsättningar, t.ex. så snart en dom om föräldraansvar har vunnit laga kraft (artikel 12.2). Bestämmelsen har så långt sin motsvarighet i artikel 3 i den äldre Bryssel II-förordningen. Domstolarna i en medlemsstat skall emellertid även vara behöriga i fråga om föräldraansvar när det gäller andra förfaranden än de som anges i första punkten, om barnet har en nära anknytning till den medlemsstaten och behörigheten har godtagits av parterna vid tidpunkten då talan väcks och denna behörighet är till barnets bästa (artikel 12.3). Slutligen finns bestämmelser för vad som gäller när barnet har hemvist i en tredje stat, som inte är avtalsslutande part i 1996 års Haagkonvention (artikel 12.4).

En domstol kan ha behörighet som grundas på *barnets närvaro*, för det fall barnets hemvist inte kan fastställas och behörigheten inte kan bestämmas genom avtal (artikel 13). Detta gäller även flyktingbarn och barn som har fördrivits pga. oroligheter i hemlandet.

I undantagsfall gäller att de domstolar i en medlemsstat som är behöriga att pröva målet i sak, kan använda sig av bestämmelsen om *överföring* till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet (artikel 15). Domstolen får då låta handläggningen vila och ge parterna tillfälle att väcka talan vid domstolen i den andra medlemsstaten, eller anmoda domstolen i den andra medlemsstaten att utöva sin behörighet. Överföring får ske under vissa angivna förutsättningar om den primärt behöriga domstolen anser att domstolen i en annan medlemsstat som barnet har särskild anknytning till är bättre lämpad att pröva målet eller del av målet, och om det är till barnets bästa.

3.3.3 Behörighet enligt nationell lag

Det har bedömts nödvändigt att ha en regel om ”restkompetens” enligt nationell lag. Eftersom utgångspunkten är att EU betraktas som ett enhetligt jurisdiktionsområde, kan en sådan restkompetens komma i fråga först då behörighet enligt förordningen inte föreligger för någon medlemsstats domstolar. I förordningens artikel 14 föreskrivs därför att om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 8–13, skall behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag. Förordningens bestämmelser för erkännande och verkställighet i alla medlemsstater gäller för ett beslut baserat på behörighet enligt denna artikel.

3.3.4 Litispendens och mål som har samband med varandra

Enligt såväl den äldre som den nya Bryssel II-förordningen gäller att mål mellan samma parter som rör samma sak inte får prövas samtidigt vid domstolar i olika länder (artikel 11 respektive 19).

I samband med att litispensfrågan diskuterades vid arbetet med den äldre Bryssel II-förordningen övervägdes också vad som skulle gälla för mål som har samband med varandra, s.k. konnexitet. Man konstaterade att hänsyn måste tas till skillnaderna mellan medlemsstaternas rättssystem när det gällde hemskillnad, äktenskapsskillnad och annullering av äktenskap. Genom artikel 11.2 i den äldre Bryssel II-förordningen slogs fast att om talan om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap väcks vid domstolar i olika medlemsstater och målen *inte avser samma sak men gäller samma parter* skall, till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, den domstol vid vilken talan väckts senare självmant låta handläggningen av målet vila. När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först väckts är behörig, skall den domstol vid vilken talan väckts senare självmant avvisa talan till förmån för den domstolen (artikel 11.3 i den äldre förordningen). Detta innebär att i ett fall då en talan om äktenskapsskillnad har väckts i Sverige, och därefter en talan om hemskillnad väcks i Italien, den italienska domstolen skall avvisa talan till förmån för den svenska domstolen (se prop. 2000/01:98 s. 29). Vid förhandlingarna ansågs bestämmelsen vara särskilt viktig för de länder – t.ex. Sverige och

Finland – som saknar regler om hemskillnad och annullering av äktenskap.

Bestämmelsen om litispens och om mål som har samband med varandra i den äldre Bryssel II-förordningen har full motsvarighet i den nya förordningen (artikel 19). Den nya förordningens bestämmelse har dock utformats för att omfatta även andra mål om föräldraansvar än sådana som väcks i samband med ett äktenskapsmål. När en talan om föräldraansvar för ett barn *rörande samma sak* väcks vid domstolar i olika medlemsstater, gäller att den domstol vid vilken talan väckts senare skall låta handläggningen vila tills det fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig (artikel 19.2). Det kan noteras att artikeltexten, oaktat rubriken ”Litispens och mål som har samband med varandra”, *inte* anger att det räcker att målen gäller samma parter för att bestämmelserna om vilandeförklaring och avvisning skall bli tillämpliga (till skillnad mot bestämmelsen avseende äktenskapsmål).

Även om mycket talar för det kan det dock ifrågasättas om en talan om vårdnad som väcks i en medlemsstat och en talan om umgänge som väcks i en annan medlemsstat utgör ”samma sak”. Om så är fallet skall domstolen i den medlemsstat där talan väcktes sist avvisa densamma. Denna fråga får lösas i rättstillämpningen och i sista hand av EG-domstolen. Med hänsyn till att frågor kring föräldraansvar enligt huvudregeln tas upp vid domstolen i den medlemsstat där barnet har sitt hemvist torde sådana situationer emellertid bli sällsynta.

3.4 Särskilt om relationen till 1980 års Haagkonvention

3.4.1 Allmänt

1980 års Haagkonvention är öppen för undertecknande av stater som var medlemmar i Haagkonferensen för internationell privaträtt vid tidpunkten för dess fjortonde session år 1980 (artikel 37 i 1980 års Haagkonvention). Även stater som inte var medlemmar i Haagkonferensen vid denna tidpunkt kan ansluta sig till konventionen. Anslutningen får då verkan endast i förhållandet mellan den anslutande staten och de fördragsslutande stater som har förklarat sig godta anslutningen (artikel 38 samma konvention).

1980 års Haagkonvention gäller sedan tidigare i förhållande till de stater som var medlemmar i EU före den 1 maj 2004. Samtliga nya medlemsstater efter EU:s utvidgning har tillträtt konventionen. Sverige har godkänt dessa medlemsstaters anslutning.

3.4.2 Artiklarna 11–13 i 1980 års Haagkonvention

Av artikel 11.1 i den nya Bryssel II-förordningen framgår att artikel 11.2–8 skall tillämpas vid en ansökan om ett beslut på grundval av 1980 års Haagkonvention. Bryssel II-förordningen hänvisar i dessa delar till vissa artiklar i 1980 års Haagkonvention, varför en kort redogörelse för dem lämnas i det följande.

Myndigheterna skall iaktta en snabb handläggning för att få barnet återlämnat. Sökanden eller centralmyndigheten har rätt att kräva en redogörelse för orsakerna till dröjsmålet om inte den berörda myndigheten har fattat ett beslut inom sex veckor (artikel 11 i 1980 års Haagkonvention).

Om ett barn olovligen har förts bort (eller hållits kvar) i konventionens mening, och det vid inledandet av förfarandet har förflutit mindre än ett år sedan bortförandet, så skall vederbörande myndighet besluta om barnets omedelbara återlämnande. Även efter ettårsperiodens utgång skall myndigheten besluta om barnets återlämnande om det inte visas att barnet funnit sig väl till rätta i sin nya miljö (artikel 12 i 1980 års Haagkonvention).

1980 års Haagkonvention innehåller även vissa s.k. vägransgrunder för återlämnande som kan sammanfattas enligt följande. Myndigheten är enligt artikel 13 trots allt inte förpliktad att besluta om barnets återlämnande om det visas att

- (a) den som hade vård om barnet faktiskt inte utövade vårdnadsrätten vid tiden för bortförandet, eller hade samtyckt till eller i efterhand godtagit bortförandet; eller
- (b) om det finns en allvarlig risk för att barnets återlämnande skulle utsätta det för fysisk eller psykisk skada eller på annat sätt försätta det i en situation som inte är godtagbar.

Slutligen kan myndigheten vägra att besluta om återlämnande om barnet motsätter sig att bli återlämnat, och barnet uppnått en ålder och mognad vid vilken det är skäligt att ta hänsyn till dess åsikt.

Därtill kan även nämnas att ett återlämnande kan vägras om det inte skulle vara förenligt med de grundläggande principerna om

skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (artikel 20). Avsikten är att vägransgrunderna skall tolkas restriktivt.

3.4.3 Kompletterande bestämmelser i Bryssel II-förordningen beträffande förfarandet i Haagkonventionsärenden

Den nya Bryssel II-förordningen innehåller kompletterande bestämmelser för förfarandet i ärenden enligt 1980 års Haagkonvention enligt följande.

Vid tillämpningen av artiklarna 12 och 13 i 1980 års Haagkonvention skall säkerställas att *barnet ges möjlighet att komma till tals* under förfarandet, om det inte förefaller olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad (artikel 11.2 Bryssel II-förordningen). Barnets hörande spelar en viktig roll för tillämpningen av förordningen, utan att detta instrument syftar till att ändra nationella förfaranden på detta område (ingresspunkt 19 till Bryssel II-förordningen).

En domstol som har fått en ansökan om återlämnande i enlighet med 1980 års Haagkonvention skall handlägga ansökningen skyndsamt. Om det inte på grund av exceptionella omständigheter är omöjligt skall domstolen meddela sitt *beslut inom sex veckor* efter att den har fått ansökan (artikel 11.3 Bryssel II-förordningen).

En domstol kan inte vägra att återlämna ett barn med stöd av artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention, om det styrks att *lämpliga åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd* efter återlämnandet (artikel 11.4 Bryssel II-förordningen).

En domstol kan inte heller vägra att återlämna ett barn om den *person som har begärt återlämnandet inte har fått möjlighet att yttra sig* (artikel 11.5 Bryssel II-förordningen).

3.4.4 Åtgärder till skydd för barnet – ”undertakings” m.m.

Som anförts i föregående avsnitt kan en domstol inte vägra att återlämna ett barn på grundval av artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention om det styrks att *lämpliga åtgärder* har vidtagits för att *garantera barnets skydd efter återlämnandet* (artikel 11.4 Bryssel II-förordningen). Detta innebär t.ex. att en svensk domstol inte får vägra att återlämna ett barn till en annan medlemsstat med stöd av artikel 13 b, om det styrks att åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet dit. Intressant i sammanhanget är därför vilka åtgärder som det kan vara fråga om.

Det förs redan i dagsläget en debatt kring s.k. ”*undertakings*”. Begreppet behandlas i departementspromemorian Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall (Ds 2003:5 s. 34 f.) och definieras där som ”en överenskommelse mellan parterna eller ett åtagande som sökanden gör för att domstolen skall besluta om överflyttning”. Det är alltså fråga om åtgärder som sökanden i ett ärende enligt 1980 års Haagkonvention förväntas vidta för att överflyttningen till barnets hemvistland skall kunna ske under för barnet trygga förhållanden. Det rör sig om *frivilliga åtaganden* inför domstol, som normalt inte gäller i en annan stat och inte heller kan verkställas där, förutsatt att annat inte följer av den andra statens interna lagstiftning. Det kan t.ex. innebära att sökanden åtar sig att betala för barnets och den andra förälderns återresa, att ordna ett separat boende för dem när de återvänder, att parterna vid återkomsten anmäler sig till behörig familjedomstol eller till centralmyndigheten eller att barnet vid hemkomsten överlämnas till sociala myndigheter i avvaktan på ett avgörande i vårdnadsfrågan (a.a. s. 34 och 95). De angivna åtgärderna kan vara exempel på sådana åtgärder som avses i den nya Bryssel II-förordningen.

Artikel 11.4 i förordningen är emellertid till sin ordalydelse inte inskränkt till att gälla bara åtgärder som en part utfäster sig att vidta. Man kan tänka sig att åtgärder för att garantera barnets skydd kan vidtas även av myndigheter, som t.ex. en barnavårdsmyndighet i en medlemsstat. Sådana åtgärder kan vara tvingande för parterna.

3.4.5 Bestämmelser som aktualiseras efter ett beslut att vägra återlämnande

För det fall en domstol meddelar ett beslut om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, skall domstolen sända *en kopia av beslutet och av andra relevanta handlingar* till den behöriga domstolen eller centralmyndigheten i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet. Handlingarna skall lämnas inom en månad efter beslutet att inte återlämna barnet (artikel 11.6 Bryssel II-förordningen).

Om inte någon av parterna redan har vänt sig till domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet, skall den domstol eller centralmyndighet som får informationen enligt nämnda artikel 11.6, underrätta parterna och ge dem tillfälle att inom tre månader från den dag då de underrättades yttra sig inför domstolen enligt bestämmelserna i nationell lagstiftning, så att *domstolen kan pröva frågan om vårdsnaden om barnet*. Inkommer inget yttrande inom tidsfristen skall domstolen avsluta ärendet (artikel 11.7 Bryssel II-förordningen).

För svensk del är det den för prövning av föräldraansvar behöriga tingsrätten som är rätt mottagare av information enligt artikel 11.6 och 7.

Den nya Bryssel II-förordningens relation till 1980 års Haagkonvention kan åskådliggöras genom följande exempel. Föräldrarna har gemensam vårdnad om ett barn med hemvist i Sverige. Barnet förs olovligt bort till Tyskland av den ena föräldern. Den andra föräldern ansöker via centralmyndigheterna om ett beslut om återförande av barnet till Sverige i enlighet med 1980 års Haagkonvention. Den behöriga myndigheten i Tyskland beslutar med stöd av artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention att *inte återlämna barnet*, eftersom det finns en allvarlig risk för att barnets återlämnande skulle utsätta det för fysisk eller psykisk skada.

Den tyska myndigheten lämnar inom en månad en kopia av beslutet m.m. till den svenska domstolen eller till centralmyndigheten. Parterna underrättas och ges tillfälle att väcka talan i vårdnadsfrågan. Den förälder som är hemmahörande i Sverige och som misslyckats med att utverka ett beslut om återförande enligt 1980 års Haagkonvention väcker en sådan talan inom den uppställda fristen och domstolen prövar härefter vårdnadsålet

och finner att den föräldern ensam skall ha vårdnaden om barnet. Den svenska domstolen förser domen med ett intyg i enlighet med artikel 42.2 Bryssel II-förordningen av vilket framgår att det är en följd av domen att barnet skall återlämnas (jfr bilaga IV punkterna 9 och 13). Den svenska domen skall härefter verkställas i Tyskland på samma villkor som om den hade meddelats i Tyskland och enligt tysk lag (se artikel 47, jfr även artikel 11.8 Bryssel II-förordningen).

Det beskrivna förfarandet kan sägas innebära att den förälder som "blivit berövad" barnet och som fått avslag på sin begäran om att barnet skall återlämnas enligt 1980 års Haagkonvention *får en andra chans* att återfå barnet när vårdnadsålet sedan prövas i barnets hemviststat. Om föräldern vinner framgång där skall avgörandet verkställas utan exekvaturförfarande.

Det kan avslutningsvis noteras att om domstolen i barnets hemviststat, i en vårdnadsdom som har meddelats i enlighet med artikel 11.8 Bryssel II-förordningen efter ett beslut i en annan medlemsstat om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, har vidtagit åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet till hemviststaten, skall domaren i det intyg som skall utfärdas enligt artikel 42.2 Bryssel II-förordningen lämna närmare uppgifter om dessa åtgärder (andra stycket i sistnämnda artikel).

3.5 Erkännande och verkställighet

3.5.1 Allmänt

Kapitel III i den nya Bryssel II-förordningen innehåller regler om erkännande och verkställighet. Beträffande erkännande av domar (artiklarna 21–27), ansökan om verkställbarhetsförklaring (artiklarna 28–36) och gemensamma bestämmelser (artiklarna 37–39) har samtliga artiklar sina motsvarigheter i den äldre Bryssel II-förordningen (artiklarna 14 och 15 samt 17–20, 21–29 respektive 32–34).

Att officiella handlingar (*actes authentiques*) och överenskommelser mellan parter som är verkställbara i ursprungsmedlemsstaten skall erkännas och förklaras verkställbara under samma förutsättningar som domar (artikel 46) gäller redan enligt den äldre Bryssel II-förordningen (artikel 13). Även bestämmelserna om

kostnader (artikel 49), rättshjälp (artikel 50), säkerhet, borgen eller deposition (artikel 51) och legalisering eller liknande förfarande (artikel 52) har alla sina motsvarigheter i den äldre Bryssel II-förordningen (se artiklarna 13, 30, 31 och 35).

Den nya Bryssel II-förordningen innehåller emellertid även flera bestämmelser utan motsvarighet i den äldre förordningen. Dessa bestämmelser avser verkställbarhet av vissa domar om umgänge och av vissa domar som kräver återlämnande av barn (artiklarna 40–45). Sådana domar kan under vissa förutsättningar vara direkt verkställbara i en annan medlemsstat utan exekvaturförfarande. Bestämmelserna hindrar dock inte att en person med föräldraansvar ansöker om erkännande och förklaring om verkställbarhet av avgörandet med anlitande av exekvaturförfarandet enligt förordningen (artikel 40.2). Detta innebär att det alltså är möjligt att hantera umgängesdomar och domar om återlämnande av barn enligt ett sådant förfarande.

En annan ny bestämmelse rör *praktiska arrangemang för utövande av umgänget* (artikel 48). Domstolarna i den verkställande medlemsstaten får under vissa förutsättningar besluta om praktiska arrangemang för utövande av umgänget. Detta gäller om de nödvändiga arrangemangen inte regleras, eller endast otillräckligt regleras i den dom som har meddelats av den domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak. Ytterligare en förutsättning är att de väsentliga inslagen i den domen iakttas. De praktiska arrangemang som beslutas med stöd av denna bestämmelse skall upphöra att gälla om det finns en senare dom som har meddelats av en domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak. Ett exempel på ett praktiskt arrangemang är att förordna om tid och plats för umgänget i det fall umgängesdomen saknar dessa uppgifter. Bryssel II-förordningen bygger på principen om ömsesidigt förtroende (jfr ingresspunkt 21) och en dom får enligt artiklarna 26 och 31.3 inte omprövas i sak. Detta talar för att möjligheten att förordna om praktiska arrangemang endast bör användas i begränsad omfattning, och inte i sådan utsträckning att det förordnade umgänget ändras annat än obetydligt.

Själva verkställighetsförfarandet regleras av lagen i den verkställande medlemsstaten (artikel 47), vilket för svensk del innebär att 21 kap. föräldrabalken skall tillämpas.

3.5.2 Umgänge

Umgänge som har beviljats genom en verkställbar dom i en medlemsstat skall erkännas och vara verkställbart i en annan medlemsstat om domen har försetts med ett intyg i ursprungsmedlemsstaten (artikel 41). Umgänget skall därmed erkännas och vara verkställbart utan att det behövs någon verkställbarhetsförklaring, och utan möjlighet att invända mot erkännandet. Ursprungsdomstolen kan förklara att domen skall vara verkställbar även om det i nationell lag inte föreskrivs att en dom om beviljande av umgänge alltid skall vara verkställbar utan hinder av att den överklagats. Detta betyder att t.ex. en tysk dom, som tillerkänner en part umgänge och som är försedd med ett intyg kan vara direkt verkställbar i en annan medlemsstat – oavsett om den staten inte har några regler om att en sådan dom alltid skall vara verkställbar utan hinder av att den har överklagats.

Vid en ansökan om verkställighet skall sökanden ge in en kopia av domen samt det aktuella intyget (artikel 45.1). Domskopian skall uppfylla de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet skall kunna fastställas. Vid tillämpningen av artikeln skall ett intyg avseende en dom om umgänge åtföljas av en översättning av punkten 12 i intyget om praktiska arrangemang om umgänge. Något krav på översättning utöver denna specifika punkt finns inte i detta avseende. Översättning skall göras till det officiella språket eller något av de officiella språken i den verkställande medlemsstaten, eller till något annat språk som den medlemsstaten uttryckligen godtar (artikel 45.2). När det gäller översättningen i övrigt torde medlemsstaternas nationella regler om översättning få tillämpas.

Vidare gäller att varje dom som har meddelats av domstol i en medlemsstat och har förklarats verkställbar eller försetts med intyg skall verkställas i den verkställande medlemsstaten på samma villkor som om den hade meddelats i den medlemsstaten. En dom som har försetts med intyg får dock inte verkställas om den är oförenlig med en senare, verkställbar dom. I övrigt gäller beträffande *verkställighetsförfarandet* att detta skall regleras av lagen i den verkställande medlemsstaten (artikel 47), vilket innebär att svenska bestämmelser om verkställighet i 21 kap. föräldrabalken skall tillämpas vid verkställighet i Sverige.

3.5.3 Återlämnande av barn

Ett beslut enligt 1980 års Haagkonvention om att inte återlämna ett barn efter ett olovligt bortförande (eller kvarhållande) hindrar inte ett återlämnande med stöd av en senare dom meddelad av en domstol som grundar sin behörighet i den nya Bryssel II-förordningen. Ett barns återlämnande, som följer av en sådan verkställbar dom som har meddelats i en medlemsstat, skall erkännas och vara verkställbart i en annan medlemsstat (artikel 42). Detta gäller utan att det behövs någon verkställbarhetsförklaring och utan möjligheter att invända mot erkännandet, om domen försetts med ett intyg (se nedan) i ursprungsmedlemsstaten.

Vid en ansökan om verkställighet gäller samma bestämmelser som redovisats i avsnitt 3.5.2 beträffande vilka handlingar som skall ges in (artikel 45.1) och beträffande verkställighetsförfarandet (artikel 47). Även i fråga om översättning gäller samma bestämmelser, dock med den skillnaden att ett intyg avseende en dom om återlämnande av barn skall åtföljas av en översättning av punkten 14 i intyget om närmare uppgifter om åtgärder som vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnande (artikel 45.2).

3.5.4 Intyg

Som nyss nämnts introducerar den nya Bryssel II-förordningen flera intyg om domar än de som finns enligt den äldre förordningen. I den nya Bryssel II-förordningen finns intyg om domar

- i äktenskapsmål
- om föräldraansvar
- om umgänge, och
- om återlämnande av barn.

Intygen skall utformas i enlighet med de standardformulär som är bilagda förordningen (artiklarna 39, 41 och 42 samt bilagorna I–IV).

Beträffande intyget om *umgänge* skall en domare vid ursprungsdomstolen utfärda ett sådant intyg under vissa angivna förutsättningar (artikel 41.2). Bland annat krävs att alla parter har fått möjlighet att yttra sig och att barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad. Intyget skall utfärdas ”automatiskt”,

dvs. på domarens eget initiativ, när domen blir verkställbar, även interimistiskt, om omgänget avser en situation som redan när domen meddelas är av gränsöverskridande art. Den sistnämnda situationen ställer alltså krav på att den enskilde domaren – utan yrkande från någon part – uppmärksammar att ett intyg skall utfärdas.

Även beträffande *återlämnande av barn* uppställs vissa krav för utfärdandet av intyget, bl.a. skall parterna ha fått möjlighet att yttra sig och domstolen skall ha meddelat domen med beaktande av de skäl och den bevisning som legat till grund för det beslut som meddelats enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention. Intyget skall utfärdas av domaren vid ursprungsdomstolen på eget initiativ (artikel 42.2). Om en domstol eller annan myndighet vidtar åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet till den stat där det har hemvist skall intyget innehålla närmare uppgifter om dessa åtgärder.

Lagen i ursprungsmedlemsstaten skall tillämpas vid varje *rättelse* av intyg som avser dom om umgänge och dom om återlämnande av barn. Beslut om att utfärda sådana intyg kan i övrigt inte överklagas (artikel 43) och intyget skall inte få rättsverkningar utöver vad som följer av domens verkställbarhet (artikel 44). Avsikten är att endast sakfel bör kunna föranleda rättelser, dvs. om intyget inte korrekt avspeglar innehållet i domen (ingresspunkt 24).

3.6 Centralmyndighet

Genom den nya Bryssel II-förordningen upprättas ett samarbete mellan centralmyndigheter i frågor om föräldraansvar.

Varje medlemsstat skall utse en eller flera centralmyndigheter med uppgift att bistå vid tillämpningen av förordningen (artikel 53). Centralmyndigheterna skall bl.a. samarbeta med varandra både i enskilda ärenden och på ett mer allmänt plan. I centralmyndighetens uppgifter i enskilda ärenden ingår bl.a. att informera och biträda personer med föräldraansvar och att underlätta överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder (artikel 55). Centralmyndigheternas uppgifter regleras i artiklarna 54–58.

3.7 Förhållandet till andra instrument

När det gäller den nya Bryssel II-förordningens förhållande till andra instrument, konventioner och fördrag överensstämmer detta med vad som gäller enligt den äldre Bryssel II-förordningen.

I fråga om förhållandet mellan Finland och Sverige finns en bestämmelse om att Finland och Sverige har rätt att avge en förklaring om att konventionen av den 6 februari 1931 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, tillsammans med slutprotokollet till konventionen, skall gälla i stället för bestämmelserna i den nya Bryssel II-förordningen (se vidare artikel 59.2 a–d). Sådana förklaringar har lämnats av både Finland och Sverige (se bilaga VI till förordningen).

Beträffande förhållandet till 1996 års Haagkonvention, framgår av artikel 61 att Bryssel II-förordningen skall tillämpas

- a) när barnet i fråga har hemvist inom en medlemsstats territorium,
- b) när det är fråga om att en dom som meddelats av en medlemsstats behöriga domstol skall erkännas och verkställas på en annan medlemsstats territorium, även om barnet i fråga har hemvist i en icke-medlemsstat som är part i den konventionen.

Som tidigare nämnts har utredningen i uppdrag även att överväga Sveriges tillträde till 1996 års Haagkonvention och slutbetänkande med avseende på frågor som aktualiseras i detta sammanhang skall lämnas senast den 1 juli 2005.

3.8 Övergångsbestämmelser

Huvudregeln är att den nya Bryssel II-förordningen skall tillämpas på rättsliga förfaranden som har inletts efter den dag då förordningen började tillämpas, dvs. den 1 mars 2005 (artikel 64.1 och artikel 72 den nya Bryssel II-förordningen). Även i vissa andra fall kan dock domar erkännas och verkställas enligt den nya förordningen. Förordningen innehåller övergångsbestämmelser som reglerar hur den skall tillämpas på ärenden som anhängiggjorts före den 1 mars 2005.

Domar som meddelas efter den 1 mars 2005 i mål och ärenden som anhängiggjorts före den dagen, men efter den dag då den äldre Bryssel II-förordningen trädde i kraft, nämligen den 1 mars 2001,

skall erkännas och verkställas enligt den nya förordningen om domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med bestämmelserna i den nya Bryssel II-förordningen, eller i den äldre Bryssel II-förordningen eller i en konvention som gällde mellan staterna när ärendet anhängiggjordes (artikel 64.2).

Domar som meddelats före den 1 mars 2005 i mål och ärenden som anhängiggjorts efter den dagen då den äldre Bryssel II-förordningen trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt den nya Bryssel II-förordningen under förutsättning att domarna avser frågor som omfattas av den äldre förordningen (artikel 64.3).

Domar som meddelats före den 1 mars 2005 men efter den dag då den äldre Bryssel II-förordningen trädde i kraft, i mål som anhängiggjorts före den dag då den äldre Bryssel II-förordningen trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt den nya Bryssel II-förordningen under förutsättning att domarna avser frågor som omfattas av den äldre förordningen, och domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med den nya Bryssel II-förordningen, eller den äldre förordningen, eller med bestämmelser i en konvention som gällde mellan staterna vid tiden för anhängiggörandet (artikel 64.4).

Enligt artikel 71 upphör den äldre Bryssel II-förordningen att gälla från den dag den nya förordningen börjar tillämpas, och hänvisningar till den äldre Bryssel II-förordningen skall anses som hänvisningar till den nya förordningen enligt jämförelsetabellen i dess bilaga V.

4 Lagar med kompletterande bestämmelser om erkännande och verkställighet m.m.

4.1 Tidigare överväganden

Som tidigare har nämnts finns kompletterande bestämmelser till den äldre Bryssel II-förordningen i 2001 års lag. En redogörelse för de överväganden som gjordes i samband med införandet av 2001 års lag finns i prop. 2000/01:98 s. 37–46.

När det gäller bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden, finns sådana även på annat håll i svensk lagstiftning, t.ex. i 2002 års lag. Denna lag innehåller kompletterande bestämmelser till Bryssel I-förordningen, Brysselkonventionen och Luganokonventionen, och reglerar främst handläggningen vid svenska exekvaturdomstolar och hur verkställighet av utländska avgöranden skall ske.

Vid införandet av 2002 års lag konstaterade regeringen att det, för att åstadkomma en enhetlig och överskådlig reglering, var önskvärt att i en lag samla kompletterande bestämmelser vilka kan tillämpas i så stor utsträckning som möjligt. Det befanns vara klart att lagen skulle vara tillämplig i förhållande till Bryssel I-förordningen och Bryssel- och Luganokonventionerna, men att det även var viktigt att lagen i framtiden kunde tillämpas även beträffande andra gemenskapsrättsakter och internationella instrument (se prop. 2001/02:146 s. 34). Mot bakgrund av att det då rådde en osäkerhet beträffande den framtida EG-rättsliga regleringen på familjerättens område ansåg regeringen att det framtida behovet av kompletterande svenska bestämmelser på detta område var oklart, och att Bryssel II-förordningen därför inte heller borde omfattas av 2002 års lag. Det noterades dock att det kunde finnas anledning att överväga en än mer samlad reglering av exekvaturförfarandet och tillhörande frågor (a. prop. s. 35 f.). Om förändringar av reglerna om exekvaturförfarandet skall göras bedömdes detta böra anstå till en mer generell översyn av regleringen på området (a. prop. s. 39 f.).

4.2 Lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

2001 års lag kompletterar den äldre Bryssel II-förordningen (1 §).

Hovrättens sammansättning vid handläggning enligt artiklarna 22–24 (dvs. frågor rörande lokal domstols behörighet, verkställighetsförfarandet och domstolens avgörande) framgår av 2 §. I denna paragraf finns även regler beträffande handläggningen av ansökan om ändring av avgörande om verkställighet. Vidare skall en ansökan om ändring av den som ansökt om verkställbarhetsförklaring göras skriftligen och ha kommit in till hovrätten inom fyra veckor från den dag då beslutet meddelades. En domare som har handlagt ett mål om verkställbarhetsförklaring är jävig att handlägga en ansökan om ändring.

Rättegångsbalkens regler gäller i tillämpliga delar beträffande överklagande av hovrättens beslut till Högsta domstolen, om inte förordningen föreskriver annat (3 §). Prövningstillstånd krävs.

För det fall en ansökan om verkställbarhetsförklaring bifalls får det utländska avgörandet verkställas enligt 21 kap. föräldrabalken, utom såvitt avser ett avgörande om rättegångskostnader som verkställs enligt utsökningsbalken (4 §). I denna bestämmelse anges även när verkställighet får ske.

4.3 Lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden

2002 års lag innehåller kompletterande bestämmelser till gemenskapsrättsakter och internationella instrument som reglerar domstols behörighet samt erkännande och verkställighet av utländska avgöranden på privaträttens område. Som nämnts i avsnitt 4.1 är de gemenskapsrättsakter och internationella instrument som avses Bryssel I-förordningen, Brysselkonventionen och Luganokonventionen (1 §).

Lagen innehåller till skillnad från 2001 års lag en regel om *reservforum*. Om det finns svensk domsrätt och annan behörig domstol saknas, att Stockholms tingsrätt är behörig. Vid ansökan enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräck-

ning är på motsvarande sätt Kronofogdemyndigheten i Stockholm behörig (2 §).

Vidare finns i lagen en *särskild vägransgrund* beträffande ett avgörande som rör ett civilrättsligt anspråk, om det har meddelats i en annan stat inom ramen för ett brottmål avseende ett icke uppsåtligt brott (3 §).

Vid bifall till en ansökan om att ett utländskt avgörande skall förklaras vara verkställbart, skall avgörandet verkställas enligt utskönningsbalkens bestämmelser på samma sätt som en svensk domstols lagakraftägande dom, om inte annat följer av en gemenskapsrättsakt eller ett internationellt instrument som avses i 1 § (7 §). Vid verkställighet av ett utländskt avgörande som rör en säkerhetsåtgärd skall i stället bestämmelserna om verkställighet av beslut om kvarstad eller annan säkerhetsåtgärd tillämpas.

Slutligen framgår att om hovrätten vid det förfarande som avses i 4 § bifaller en ansökan om att ett utländskt avgörande skall förklaras vara verkställbart, skall hovrättens beslut anses innefatta ett beslut om kvarstad eller om någon annan åtgärd som avses i 15 kap. rättegångsbalken (8 §).

Lagens regler om exekvaturförfarandet motsvarar i stort sett reglerna om exekvatur i 2001 års lag, och kan jämföras enligt följande.

2001 års lag	2002 års lag
2 § 1 st	4 §
2 § 2 st ¹	5 §
3 §	6 §

De bestämmelser som således motsvarar varandra rör själva exekvaturförfarandet vid Svea hovrätt och i Högsta domstolen. Bestämmelserna om verkställbarhet (4 § i 2001 års lag, och 7 och 8 §§ i 2002 års lag) skiljer sig dock. Därtill kommer att 2002 års lags regler om reservforum (2 §) och särskild vägransgrund (3 §) inte återfinns i 2001 års lag.

¹ Med den skillnaden att 2001 års lag anger att en ansökan om ändring skall göras skriftligen.

5 Behovet av kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen

5.1 Allmänt

Som framgår av avsnitt 3 har många av den nya Bryssel II-förordningens artiklar sina motsvarigheter i den äldre förordningen, men den innehåller även ett flertal nyheter. Det bör i detta sammanhang särskilt noteras att det är fråga om en förordning, som är direkt tillämplig i medlemsstaterna och som innehåller detaljerade bestämmelser beträffande vad som skall gälla. Behovet av kompletterande lagstiftning måste ses utifrån dessa förutsättningar.

5.2 Domstols behörighet

Förslag: Reservforumbestämmelser införs i lag för tingsrätt i förmynderskapsfrågor och för socialnämnd i vårdnadsfrågor m.m.

5.2.1 Ett vidare tillämpningsområde

Som redovisats i avsnitt 3.2.1 är den nya Bryssel II-förordningen, till skillnad från sin föregångare, tillämplig även på frågor om föräldraansvar för barn till föräldrar som inte är gifta med varandra liksom på frågor om föräldraansvar som uppkommer utan samband med mål om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap.

I Bryssel II-förordningens mening avses med begreppet "domstol" samtliga myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde enligt artikel 1 (se artikel 2.1). I prop. 2000/01:98 ansågs det att domsrättsreglerna i den äldre Bryssel II-förordningen omfattade *socialnämndens behörighet* att i samband med en äktenskapsskillnad godkänna avtal om t.ex. umgänge, och att ett avtal som godkänts av socialnämnden

erkänns och kan verkställas i enlighet med bestämmelserna i förordningen (a. prop. s. 25). En vidare definition av begreppet domstol gäller uttryckligen för den nya Bryssel II-förordningen och socialnämnden omfattas av den.

Av definitionen för vilka frågor som kan avses med föräldraansvar, följer bl.a. att godmanskap omfattas (artikel 1.2 b). Som påpekats tidigare avses med "dom" varje avgörande i frågor som rör föräldraansvar som har meddelats av domstol eller annan behörig myndighet i en medlemsstat, oavsett avgörandets benämning såsom dom, förordnande eller beslut. Med hänsyn till att överförmyndaren under vissa förutsättningar skall förordna god man för underårig (11 kap. 1 och 2 §§ föräldrabalken), omfattas även *överförmyndaren* numera av domsrättsreglerna i förordningen.

Av det anförda följer att Bryssel II-förordningens vidgade tillämpningsområde skulle kunna medföra att det uppstår situationer där svensk domsrätt föreligger men där det enligt svenska behörighetsregler inte finns någon behörig domstol eller annan myndighet. Det måste därför övervägas om det finns behov av nya behörighetsbestämmelser, inte bara för domstolar utan även för socialnämnder och överförmyndare.

5.2.2 Äktenskapsmål

I samband med ikraftträdandet av den äldre Bryssel II-förordningen konstaterades i lagstiftningsarbetet att det inte fanns behov av några regler beträffande reservforum för äktenskapsmål (se prop. 2000/01:98 s. 40). Skälet härför var att det redan finns en regel om reservforum i 14 kap. 3 § äktenskapsbalken. Mål om äktenskapskillnad tas upp av tingsrätten i den ort där kvinnan eller mannen har sitt hemvist och om ingen av dem har hemvist i Sverige, tas målet upp av Stockholms tingsrätt. Något behov av reservforum i äktenskapsmål finns därför inte heller utifrån den nya Bryssel II-förordningen.

5.2.3 Vårdnad, boende och umgänge

Svensk domsrätt för frågor om vårdnad och umgänge föreligger som huvudregel på grund av barnets hemvist i Sverige (artikel 8 Bryssel II-förordningen). Om barnets hemvist inte kan fastställas och behörighet inte kan bestämmas på grund av avtal (artikel 12), skall domstolarna i den medlemsstat där barnet befinner sig vara behöriga (artikel 13). En relevant fråga är då vilken domstol i Sverige som är behörig domstol.

Enligt 6 kap. 17 § föräldrabalken tas frågor om vårdnad, boende eller umgänge upp av rätten i den ort där barnet har sitt hemvist. Sådana frågor kan även tas upp i samband med äktenskapsmål. Om det inte finns någon behörig domstol, tas frågorna enligt nämnda bestämmelse upp av Stockholms tingsrätt. Med hänsyn till den bestämmelsen finns inget behov av reservforum för de allmänna domstolarnas del.

Även en svensk socialnämnd kan i vissa fall vara behörig "domstol" i förordningens mening. Vilken socialnämnd som är behörig när internationell behörighet föreligger tas upp i avsnitt 5.2.6.

5.2.4 Förmynderskap

Det står numera klart att även förmynderskap ingår i förordningens tillämpningsområde (jfr avsnitt 3.2.1). Frågor om förordnande eller entledigande av förmyndare tas upp av tingsrätten i den ort där den underårige har sitt hemvist (10 kap. 13 § föräldrabalken). Någon bestämmelse om reservforum finns inte.

En tänkbar situation är att ett barn som är svensk medborgare har hemvist i Belgien tillsammans med en förälder som är ensam vårdnadshavare. Av någon anledning får föräldern långvariga svårigheter med att utöva förmynderskapet på egen hand. Föräldern vill få frågan om medförmyndare prövad i Sverige (10 kap. 8 § föräldrabalken). Svensk domstol är då behörig enligt artikel 12.3 Bryssel II-förordningen (förutsatt att det är till barnets bästa). Eftersom barnet inte har hemvist i Sverige finns emellertid enligt svensk lag inte någon behörig domstol.

Man kan även, utifrån nämnda exempel, tänka sig att frågan om förmynderskap uppstår i Belgien. Den belgiska domstolen anser att en domstol i Sverige är bättre lämpad att pröva frågan, eftersom barnet t.ex. på grund av en betydande förmögenhet i Sverige har en

särskild anknytning hit och har släktingar här som kan vara lämpliga att utses som medförmyndare. Eftersom barnet inte har hemvist i Sverige är det oklart vilken domstol i Sverige som är behörig när frågan om överföring av behörighet blir aktuell (artikel 15).

Då således ett behov av reservforum kan konstateras bör en bestämmelse om detta införas i föräldrabalken.

5.2.5 Godmanskap

Som tidigare anförts kan föräldraansvar även röra godmanskap (se artikel 1.2 b och avsnitt 3.2.1). Behörig domstol i frågor om godmanskap enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken är tingsrätten i den ort där den enskilde har sitt hemvist eller, om han eller hon inte har hemvist i Sverige, Stockholms tingsrätt (25 § samma kapitel).

Behörig överförmyndare i frågor om godmanskap enligt 1, 2 och 4 §§ nämnda kapitel är överförmyndaren i den kommun där den enskilde har sitt hemvist. Har den enskilde inte hemvist i Sverige är överförmyndaren i Stockholms kommun behörig överförmyndare (25 § tredje stycket samma kapitel).

När det gäller godmanskap finns således en bestämmelse om reservforum och något behov av ytterligare bestämmelser med anledning av den nya Bryssel II-förordningen finns inte.

5.2.6 Socialnämndens internationella behörighet i frågor om föräldraansvar

Liksom den äldre Bryssel II-förordningen reglerar den nya förordningen frågan om internationell behörighet för socialnämnd när det gäller godkännande av *avtal om vårdnad, boende och umgänge* enligt 6 kap. 6, 14 a och 15 a §§ föräldrabalken. Sådan behörighet kan föreligga även om barnet inte är folkbokfört i Sverige. Som ett exempel kan nämnas att domstolarna i en medlemsstat kan vara behöriga i fråga om föräldraansvar om

- a) barnet har en nära anknytning till den medlemsstaten, särskilt genom att någon av personerna med föräldraansvar har hemvist där eller att barnet är medborgare i den medlemsstaten, och
- b) domstolarnas behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av alla parter i förfarandet vid den tid-

punkt då talan väcks och denna behörighet är till barnets bästa (artikel 12.3 den nya Bryssel II-förordningen).

Det är alltså möjligt att tänka sig situationen att ett barn är svensk medborgare med hemvist i en annan medlemsstat, och barnets föräldrar, utan att ett äktenskapsmål pågår mellan dem, är överens om att svensk socialnämnd skall pröva ett avtal om umgänge. Det är socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört som prövar om ett avtal mellan föräldrarna om vårdnad, boende eller umgänge skall godkännas (6 kap. 17 a § andra stycket föräldrabalken). För det aktuella fallet ger således inte föräldrabalken svar på frågan om vilken socialnämnd i Sverige som skall utöva den internationella behörigheten. Även om den angivna situationen inte kan tänkas bli särskilt vanlig, bör det med hänsyn härtill införas en regel om reservforum för socialnämndernas del (se vidare nedan).

Med hänsyn till förordningens utvidgade tillämpningsområde finns det även andra förfaranden där behörighet för en svensk socialnämnd kan föreligga enligt Bryssel II-förordningen. Utredningen har i avsnitt 3.2.2 redogjort för några fall där fråga rör placeringen av ett barn. Som anförts där anser utredningen att förfarande enligt LVU inte omfattas av förordningen. Som framgår vidare av samma avsnitt kan dock socialnämnden fatta *andra beslut* som rör placering av barn. Ett barn får t.ex. inte utan socialnämndens medgivande eller beslut om vård tas emot för stadigvarande vård och fostran i ett enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna eller någon annan som har vårdnaden om barnet (6 kap. 6 § socialtjänstlagen). Ett sådant medgivande meddelas av socialnämnden i vårdnadshavarens hemkommun (9 § samma kapitel). Om vårdnadshavaren inte bor i Sverige finns det ingen kommun som är behörig. Visserligen kan det ifrågasättas vilka möjligheter en svensk socialnämnd har att t.ex. godkänna att ett barn som är svensk medborgare men har hemvist i Tyskland placeras i ett annat hem i Sverige än hos sina föräldrar (jfr artikel 12.3). Det bör dock noteras att denna bestämmelse även poängterar att barnet skall ha en nära anknytning till medlemsstaten, och att behörigheten skall vara till barnets bästa. För bedömningen av om det behövs en reservforumsbestämmelse är det väsentliga att en situation kan uppstå när svensk domsrätt föreligger, men det är oklart vilken socialnämnd som är behörig. Mot bakgrund av det anförda är det utredningens uppfattning att en situation kan uppstå då det skulle behövas en sådan bestämmelse. Även med hänsyn

här till bör en bestämmelse om reservforum för socialnämndernas del införas.

Bestämmelsen om reservforum bör vara tillämplig såväl när det gäller godkännande av avtal om vårdnad m.m. som när det gäller andra frågor där Bryssel II-förordningen ger en internationell behörighet men där svenska forumbestämmelser saknas för socialnämnden. Det ligger närmast till hands att utse endast en socialnämnd att vara behörig i dessa fall. När reservforum i Sverige föreskrivs i andra sammanhang för kronofogdemyndigheter (se t.ex. 2 § i 2002 års lag) och överförmyndare (11 kap. 25 § föräldrabalken) har den aktuella myndigheten i Stockholm föreskrivits som behörig. Det saknas anledning att göra en annan bedömning i detta fall. Utredningen anser därför att behörigheten skall tillkomma socialnämnden i Stockholms kommun. Med hänsyn till att socialnämndens behörighet kan aktualiseras med stöd av olika lagar, finns skäl för att införa en reservforumbestämmelse i lagen med kompletterande bestämmelser.

5.3 Förhållandet mellan artikel 11 i den nya Bryssel II-förordningen och 1980 års Haagkonvention

Förslag: En bestämmelse som föreskriver att parterna skall delges sådan underrättelse som avses i artikel 11.7 i den nya Bryssel II-förordningen införs i lag.

Bedömning: Några kompletterande bestämmelser om vilka åtgärder som kan vidtas för att garantera barnets skydd efter återlämnande behöver inte införas med anledning av den nya Bryssel II-förordningen.

5.3.1 Allmänt

Den nya Bryssel II-förordningen hindrar inte att 1980 års Haagkonvention även fortsättningsvis tillämpas mellan EU:s medlemsstater men modifierar i flera avseenden konventionens vägransgrunder och dess bestämmelser om handläggningen av mål om olovliga bortföranden eller kvarhållanden av barn (se avsnitt 3.4). Bland annat föreskrivs en snabbare handläggning när 1980 års Haagkonvention tillämpas mellan EU:s medlemsstater utom Danmark.

5.3.2 Återlämnande av barn enligt den nya Bryssel II-förordningen

När det gäller *det snabbare förfarandet* framgår direkt av den nya Bryssel II-förordningen att domstolen i första instans i princip har sex veckor på sig att meddela sitt beslut efter det att den erhållit en ansökan om återlämnande av ett barn (artikel 11.3). Förordningen är direkt tillämplig och behöver i denna del inte kompletteras med ytterligare bestämmelser i lag. Detsamma gäller bestämmelsen om att återlämnande inte får vägras om den som har begärt att barnet återlämnas inte har fått möjlighet att yttra sig (artikel 11.5). Även barnets möjligheter att komma till tals följer direkt av förordningen. Det skall "säkerställas" att barnet ges möjlighet att komma till tals under förfarandet, om detta inte förefaller olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad (artikel 11.2). Det kan noteras att det redan i dag finns en bestämmelse i 17 § verkställighetslagen som stadgar att rätten innan ett mål om överflyttning avgörs skall inhämta barnets mening om det inte är omöjligt med hänsyn särskilt till barnets ålder och mognad. Det är upp till rättstillämparen, i sista hand EG-domstolen, att tolka om artikel 11.2 ställer strängare krav på domstolen än de som hittills har gällt enligt 17 § verkställighetslagen. I sammanhanget bör noteras att barnets hörande spelar en viktig roll för tillämpningen av förordningen, utan att detta instrument syftar till att ändra nationella förfaranden på detta område (ingresspunkt 19). Enligt utredningens uppfattning uppfylls kraven i artikel 11.2 genom 17 § verkställighetslagen.

Slutligen finns i artikel 11.4 Bryssel II-förordningen bestämmelsen som stadgar att återlämnande inte får vägras på grundval av artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention om det styrks att lämpliga åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet. Som framgår av avsnitt 3.4.4 kan detta vara fråga om s.k. "undertakings", en typ av förordnanden som kan gå utöver vad svensk domstol i dag kan förordna om enligt 6 kap. föräldrabalken. Det kan dock även vara fråga om åtgärder som vidtagits av t.ex. en behörig barnavårdsmyndighet i en medlemsstat. Det följer direkt av Bryssel II-förordningen att svensk domstol inte får vägra återlämnande av ett barn i dessa fall. Det följer emellertid inte av förordningen att svenska domstolar måste kunna vidta åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnande till Sverige, utan bara att förordningen accepterar sådana åtgärder om

de har vidtagits i enlighet med inhemsk lag. Artikel 11 Bryssel II-förordningen innehåller kompletterande bestämmelser till 1980 års Haagkonvention. Det förfarande som ligger till grund för tillämpningen är alltså 1980 års Haagkonvention, vilket för svensk del innebär att det är verkställighetslagens bestämmelser som är tillämpliga. I den mån det finns anledning att överväga att införa särskilda regler som ger svenska domstolar rätt att vidta åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet, bör dessa överväganden i första hand ske inom ramen för den pågående översynen av verkställighetslagen. I departementspromemorian Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall (Ds 2003:5) har också föreslagits bl.a. att länsrätten i samband med avgörande om verkställighet eller överflyttning får förordna om lämpliga åtgärder som sökanden bör vidta i syfte att barnet inte kommer till skada. Promemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Utredningens bedömning är således att Bryssel II-förordningen inte föranleder att svensk domstol måste kunna förordna om åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet, och att det inom ramen för detta delbetänkande saknas anledning att föreslå kompletterande bestämmelser som ger svenska domstolar en sådan möjlighet. Det kan finnas anledning att återkomma till frågan i utredningens arbete med 1996 års Haagkonvention.

5.3.3 Hanteringen av information enligt artikel 11.6 och 7

Om en domstol har meddelat ett beslut i enlighet med artikel 13 i 1980 års Haagkonvention om att vägra återlämnande av ett barn skall domstolen, som tidigare nämnts i avsnitt 3.4.5, inom en månad översända en kopia av domstolsbeslutet m.m. till den behöriga domstolen eller centralmyndigheten i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet (artikel 11.6).

I det fall då ett förfarande redan före vägransbeslutet hade inletts i barnets hemviststat är det den behöriga domstolen där som, antingen direkt eller via centralmyndigheten, får informationen enligt artikel 11.6. Informationen förs naturligen in i det pågående målet. Att domstolen skall kommunicera denna information med parterna följer av allmänna processrättsliga principer, enligt vilka parterna skall få del av de handlingar som har tillförts ett mål.

Om ett förfarande inte redan hade inletts i barnets hemviststat skall den domstol eller centralmyndighet som erhåller information om vägransbeslutet underrätta parterna och ge dem tillfälle att inom tre månader yttra sig inför domstolen så att frågan om vårdnaden om barnet kan prövas. Om domstolen inte har mottagit några yttranden inom tidsfristen skall ärendet avslutas (artikel 11.7).

Eftersom parterna skall ges möjlighet att yttra sig inför domstolen ”så att domstolen kan pröva frågan om vårdnaden om barnet” är det, som konstaterats i avsnitt 3.4.5, *allmän domstol* i Sverige som är behörig mottagare av informationen. Vilken svensk domstol som är behörig beror på var barnet hade hemvist före det olovliga bortförandet.

Det är möjligt att tänka sig att domstolen skall hantera informationen som ett administrativt ärende. Detta framstår emellertid som mindre lämpligt med hänsyn till att informationen skall kommuniceras med parterna. En annan möjlighet är att informationen läggs upp som ett tvistemål. För det fall talan därefter väcks av någon part inom tidsfristen kan ju handläggningen fortsätta i ett och samma mål. Men inte heller denna lösning framstår som välmotiverad. Enligt 3 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol skall sådana ärenden som skall handläggas enligt rättegångsbalken registreras som tvistemål eller brottmål. Talan i tvistemål skall väckas genom ansökan om stämning om inte annat är föreskrivet (13 kap. 4 § rättegångsbalken). Själva informationen är inte att betrakta som en ansökan om stämning. I det nu aktuella fallet är dessutom ”målets” fortsatta handläggning oviss. Det är inte säkert att frågan kommer att handläggas enligt rättegångsbalken – det kan tänkas att ”målet” avskrivs efter tre månader om inte någon av parterna yttrar sig. Dessa omständigheter talar för att informationen inte skall läggas upp som ett tvistemål. Närmast till hands ligger då att hantera informationen inom ramen för lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen), dvs. som ett *domstolsärende*. Ärendelagen gäller handläggningen i tingsrätt av sådana rättsvårdsärenden som skall tas upp av en tingsrätt och som inte skall handläggas enligt rättegångsbalken. För det fall talan väcks får denna talan på vanligt sätt läggas upp och handläggas som ett tvistemål. Ärendet får då skrivas av, antingen när talan väcks eller när tiden har gått ut.

Mottagandet av information enligt artikel 11.6 och 7 kan enligt utredningens uppfattning hanteras med stöd av befintlig lagstiftning. Något behov av kompletterande regler finns därför inte.

5.3.4 Underrättelse till parterna

Som framgått av föregående avsnitt skall, i det fall då det inte finns något pågående förfarande vid domstol i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet, centralmyndigheten eller den domstol som får information enligt artikel 11.6 underrätta parterna. Underrättelsen syftar till att ge parterna tillfälle att yttra sig inför domstolen enligt bestämmelserna i nationell lagstiftning, så att domstolen kan pröva frågan om vårdnaden om barnet (artikel 11.7). En senare dom som kräver att barnet återlämnas skall vara direkt verkställbar utan exekvaturförfarande om den är försedd med intyg (artiklarna 11.8 och 42).

Enligt utredningens uppfattning får uttrycket "yttra sig" anses innebära att parterna har att *väcka talan*. Detta följer av hänvisningen till bestämmelserna i nationell lagstiftning, och av att domstolens prövning skall avse frågan om vårdnaden om barnet. För svenskt vidkommande innebär detta att talan får väckas genom ansökan om stämning. Den efterföljande handläggningen sker enligt svensk lag. Mot denna bakgrund är det viktigt att domstolen eller centralmyndigheten i underrättelsen till parterna även upplyser om vilka krav som uppställs för att en talan skall kunna upptas till prövning (jfr 33 kap. 1 § och 42 kap. 2 § rättegångsbalken). Underrättelsen bör således innehålla såväl information om det utländska avgörandet och tidsfristen, som information om hur en talan om vårdnad anhängiggörs i svensk domstol. Närmare uppgifter om underrättelsens innehåll bör anges i förordning. Det kan vara lämpligt att Domstolsverket ges behörighet att efter samråd med centralmyndigheten meddela närmare föreskrifter i detta avseende.

En annan fråga som aktualiseras för centralmyndigheten och domstolarna är *hur parterna skall underrättas*. Av förordningen framgår att parterna skall ges tillfälle att inom tre månader från den dag då de underrättades yttra sig inför domstolen. Det kan ifrågasättas om denna information skall delges parterna. Skall i enlighet med föreskrift i lag eller annan författning delgivning ske i mål eller ärende hos domstol eller annan myndighet, verkställs delgivningen enligt delgivningslagen (1 § delgivningslagen [1970:428]). Enligt ärendelagen gäller att om domstolen skall underrätta någon om innehållet i en handling får det ske genom delgivning. Delgivning skall användas, om det är särskilt föreskrivet

eller om det med hänsyn till syftet med bestämmelsen om underrättelse framgår att delgivning bör ske. I övrigt bör delgivning tillgripas bara om det behövs med hänsyn till omständigheterna (46 § ärendelagen). Det följer inte direkt av den nya Bryssel II-förordningen att informationen skall delges. Avgörande blir då hur viktigt domstolen bedömer det vara att ha ett bevis för att parten blivit delgiven handlingen. Följden för en part som inte får kännedom om förfarandet, och därför kanske går miste om möjligheten att påkalla domstolens prövning i vårdnadsfrågan, är att det snabbare förfarandet (verkställbarhet utan exekvaturförfarande) inte blir tillämpligt på en efterföljande dom om barns återlämnande. Detta är en omständighet som talar för att underrättelsen skall delges.

För centralmyndighetens handläggning är förvaltningslagen (1986:223) tillämplig. Förvaltningslagen innehåller inte någon bestämmelse om delgivning som kan anses vara direkt tillämplig i det nu aktuella avseendet. Utredningen har ovan funnit att skäl talar för att delge parterna information enligt artikel 11.7. Detta bör även gälla för centralmyndigheten. En bestämmelse som föreskriver att informationen skall delges bör därför införas i lagen med kompletterande bestämmelser. För att det inte skall råda någon tvekan om att även domstol skall delge parterna underrättelsen bör även domstolarna omfattas av delgivningsbestämmelsen.

När det är centralmyndigheten som underrättar parterna kan ifrågasättas om centralmyndigheten skall skicka en underrättelse även till domstolen. Enligt ordalydelsen är det *domstolen* som skall avsluta ärendet om den inte har mottagit några yttranden inom tidsfristen (artikel 11.7 andra stycket). Förordningen uppställer emellertid inte något krav på att centralmyndigheten skall underrätta även domstolen. Som utredningen ser det är det fråga om två parallella förfaranden, och det andra stycket blir bara tillämpligt om det är domstolen som har skickat ut underrättelsen. Som tidigare nämnts är det för den fortsatta handläggningen (utverkandet av en dom som är omedelbart verkställbar utan exekvaturförfarande) relevant att veta om talan har väckts inom tidsfristen. När underrättelsen har skickats ut av centralmyndigheten får det dock anses ligga på parterna att informera domstolen om det tidigare förfarandet. Några kompletterande regler med anledning av den nya Bryssel II-förordningen behövs därför inte i detta avseende enligt utredningens uppfattning.

5.3.5 Artikel 11.8 och domstolens avgörande

Utan hinder av ett beslut om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, skall en senare dom som kräver att barnet återlämnas och som är försedd med intyg vara verkställbar utan exekvaturförfarande för att säkerställa att barnet återlämnas (artikel 11.8 och artikel 42 i den nya Bryssel II-förordningen). Artikel 11.8 talar således om en senare dom som ”kräver att barnet återlämnas”. I det intyg som skall fogas till domen för att den skall vara direkt verkställbar (bilaga IV) står i punkt 9 ”Domen innebär att barnet skall återlämnas”, och i punkt 13 ”Domen medför att barnet skall återlämnas [...]”. I den engelska översättningen står ”requires the return of the child” (artikel 11.8), och i intyget ”The judgement entails the return of the child” (punkt 9). ”Entail” kan översättas med medföra, föra med sig eller innebära. ”Require” kan översättas med begära, kräva, innebära eller fordra.

Svensk domstol kan i mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge i samband med att den meddelar dom eller beslut i saken, och om det finns särskilda skäl, på yrkande av en part förelägga motparten vid vite att lämna ifrån sig barnet (6 kap. 21 § föräldrabalken). Det kan, mot bakgrund av ordvalet *kräver att barnet återlämnas*, ifrågasättas om domstolen måste meddela ett förordnande enligt 6 kap. 21 § föräldrabalken för att artikel 11.8 och artikel 42 Bryssel II-förordningen skall bli tillämpliga. Det aktuella förfarandet skall dock avse frågan om vårdnad om barnet enligt nationell lag (artikel 11.7) och inte ett förfarande om återförande av barn enligt 1980 års Haagkonvention (dvs. verkställighetslagen). Denna omständighet och formuleringarna i bilaga IV talar enligt utredningens uppfattning för att det är domens innebörd som är avgörande och inte att det i domslutet måste finnas ett förordnande vid vite att återlämna barnet.

Enligt utredningens uppfattning medför det anförda inte något behov av kompletterande bestämmelser.

5.3.6 Rättshjälp

En praktisk fråga som kan uppstå i detta sammanhang är hur en ansökan om rättshjälp, som inkommer efter det att informationen har skickats ut till parterna, skall hanteras.

När det är centralmyndigheten som skickar ut informationen pågår inget mål eller ärende vid domstolen. Det är då Rättshjälpsmyndigheten som är behörig att besluta om rättshjälp skall beviljas (39 § rättshjälpslagen [1996:1619]). I det fall då en ansökan om rättshjälp inkommer samtidigt som en ansökan om stämning uppstår inte heller något problem. Om ett mål eller ärende rörande den rättsliga angelägenheten pågår vid domstol är det domstolen som beslutar om rättshjälp (samma paragraf).

Situationen är en annan i det fall då domstolen skickar ut informationen till parterna enligt artikel 11.7 Bryssel II-förordningen. Utredningen har tidigare konstaterat att informationen bör läggas upp som ett domstolsärende och kommuniceras med parterna (se avsnitt 5.3.3). Det kan ifrågasättas om domstolen inom ramen för domstolsärendet är behörig att fatta beslut i fråga om en inkommande rättshjälpsansökan. Enligt utredningens uppfattning finns det skäl som talar mot att så skulle vara fallet. Domstolsärendet avser ju inte frågor om vårdnad m.m., utan endast distribution av information och bevakning av en tidsfrist. Det kan därför inte anses vara fråga om samma rättsliga angelägenhet. Utredningens uppfattning är därför att det är Rättshjälpsmyndigheten och inte domstolen som skall besluta om rättshjälp i detta fall. Något behov av kompletterande regler i detta avseende kan inte förutses.

5.4 Erkännande och verkställighet

Förslag: En bestämmelse som ger Svea hovrätt behörighet att handlägga exekvaturmål enligt den nya Bryssel II-förordningen införs i lag.

Bedömning: Det saknas behov av kompletterande bestämmelser med anledning av att vissa domar om återlämnande av barn och om umgänge är direkt verkställbara. Sådana bestämmelser behövs inte heller för det svenska verkställighetsförfarandet.

5.4.1 Exekvaturförfarandet

När det gäller erkännande och verkställighet av domar i mål om föräldraansvar bygger bestämmelserna i stort sett på motsvarande regler i den äldre Bryssel II-förordningen. Som huvudregel förutsätts att en verkställbarhetsförklaring (exekvatur) meddelas genom ett särskilt förfarande. Verkställighet sker enligt lagen i verkställighetsstaten. Eftersom exekvaturförfarandet således kvarstår blir det inte aktuellt att upphäva de svenska reglerna härom.

Ansökan om verkställbarhetsförklaring skall enligt den äldre Bryssel II-förordningen göras vid den domstol som anges i bilaga I, för Sveriges del till Svea hovrätt (artikel 22.1). Ansökan om ändring skall också göras till Svea hovrätt (artikel 26 och bilaga II). Av den nya Bryssel II-förordningen framgår att medlemsstaterna skall överlämna förteckningar över domstolar och rättsmedel (artikel 68). Domstolens behörighet följer således inte direkt av Bryssel II-förordningen. Ansökningar enligt den äldre Bryssel II-förordningen prövas av Svea hovrätt. Den nya förordningen innebär i nu aktuellt avseende inga nyheter, och det saknas anledning att lägga uppgifterna på någon annan domstol. En bestämmelse som ger Svea hovrätt behörighet enligt förordningen bör därför införas i lag.

Som framgått i avsnitten 3.5.2 och 3.5.3 innehåller den nya Bryssel II-förordningen emellertid viktiga nyheter när det gäller erkännande och verkställighet av domar om *umgängesrätt* och om *barnets återlämnande* (jfr artiklarna 41 och 42). Dessa avgöranden erkänns och är verkställbara i alla andra medlemsstater utan krav på förklaring om verkställbarhet. En förutsättning för detta är att den domstol som har meddelat domen har försett den med ett intyg som garanterar att vissa grundläggande rättssäkerhetskrav har iakttagits under förfarandet. Närmast följer en genomgång av om det för sådana avgöranden erfordras kompletterande bestämmelser.

5.4.2 Domar om umgängesrätt

Som tidigare nämnts (se avsnitt 3.5.2) skall en verkställbar umgängesdom, som har försetts med intyg, erkännas och vara verkställbar utan exekvaturförfarande i en annan medlemsstat. I intyget om en dom om umgänge (bilaga III till den nya Bryssel II-förordningen) skall eventuella praktiska arrangemang för utövandet av umgänget anges, såsom tid, plats och särskilda skyldigheter för

den person som har föräldraansvar och för den person som har umgänge, liksom eventuella begränsningar i utövandet av umgänge. Där skall också anges om barnet fått möjlighet att komma till tals, vilket följer av artikel 41.2 c.

Beträffande *barnets möjligheter att komma till tals*, så framgår av 6 kap. 2 b § föräldrabalken att det vid avgörande av frågor som rör vårdnad, boende och umgänge, skall tas hänsyn till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Av 19 § samma kapitel följer vidare att socialnämnden skall ges tillfälle att lämna upplysningar innan domstolen avgör ett mål om vårdnad, boende eller umgänge. Om det behövs ytterligare utredning får domstolen uppdra åt socialnämnden eller något annat organ att utse någon att verkställa sådan utredning. Den som gör utredningen skall, om det inte är olämpligt, söka klarlägga barnets inställning och redovisa den för domstolen. Barnet får höras inför domstolen, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. Härmed är domstolarna synnerligen restriktiva, och barnets vilja får i allmänhet komma fram genom vårdnads- eller umgangesutredningen (prop. 1997/98:7 s. 34). Utredningens bedömning är att föräldrabalkens regler är tillräckliga och att det inte behövs några ytterligare regler vad gäller barnets möjligheter att komma till tals.

När det gäller *praktiska arrangemang* för umgänge så har svensk domstol i dagsläget begränsade möjligheter att förordna om sådana. En svensk domstol kan förordna att umgänget skall äga rum på viss tid och plats samt i närvaro av kontaktperson, men det är däremot inte möjligt att förordna om umgänge genom telefonkontakt mellan barnet och föräldern. Det kan finnas anledning att överväga om det finns ett behov av att införa vidare möjligheter för svenska domstolar att förordna om ytterligare villkor för umgänge, och det är också något som 2002 års vårdnadskommitté (Ju 2002:09) gör. För tillämpningen av den nya Bryssel II-förordningen krävs emellertid inte några nya bestämmelser i detta avseende.

Utredningens uppfattning är därför att det i nuläget inte krävs några kompletterande bestämmelser när det gäller domar om umgangesrätt. Det kan däremot tänkas att svensk domstol kommer att ställas inför en situation där en utländsk dom på umgänge, med villkor som inte finns i svensk rätt, skall verkställas i Sverige utan exekvaturförfarande. De eventuella praktiska frågor om hur detta bör hanteras, bör dock kunna lösas i rättstillämpningen. (Beträffande verkställighetsförfarandet se avsnitt 5.4.4 nedan.)

5.4.3 Domar om barns återlämnande

I avsnitt 3.4 har redogjorts för förfarandet enligt artikel 11 i den nya Bryssel II-förordningen. När en ansökan om återlämnande har avslagits och domstolen i barnets hemviststat har prövat frågan om vårdnaden om barnet och beslutat att barnet skall återlämnas, är denna dom direkt verkställbar utan exekvaturförfarande om domen har försetts med intyg. Om domstolen eller en annan myndighet vidtar åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet till den stat där det har hemvist, skall intyget innehålla närmare uppgifter om dessa åtgärder (artikel 42.2 andra stycket Bryssel II-förordningen). Det kan i detta avseende, liksom i fråga om åtgärder till skydd för barnet enligt artikel 11.4, bl.a. vara fråga om s.k. ”undertakings” som svenska domstolar i dagsläget inte kan förordna om. Det följer inte någon skyldighet av artikel 42 för svenska domstolar att förordna om åtgärder utöver vad som redan i dag är möjligt enligt svensk rätt. Något behov av kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen i detta avseende finns därför inte. Därmed saknas det också anledning att inom ramen för detta delbetänkande föreslå bestämmelser som skulle ge svenska domstolar en utökad möjlighet att förordna om åtgärder.

Däremot kan det bli aktuellt att verkställa utländska domar med sådana förordnanden, se vidare följande avsnitt.

5.4.4 Verkställighetsförfarandet

Av artikel 47 i den nya Bryssel II-förordningen följer att verkställighetsförfarandet skall regleras av lagen i den verkställande medlemsstaten, och att varje dom som har meddelats av en domstol i en annan medlemsstat och har förklarats verkställbar enligt avsnitt 2 eller försetts med intyg i enlighet med artikel 41.1 eller 42.1 skall verkställas på samma villkor som om den hade meddelats i den verkställande medlemsstaten. Syftet med Bryssel II-förordningen är att uppnå likabehandling av nationella och utländska domar, inte att harmonisera verkställighetsförfarandet i medlemsstaterna.

Det svenska verkställighetsförfarandet för vårdnads mål etc. finns i 21 kap. föräldrabalken (se avsnitt 2.3). Bestämmelserna är utformade främst med tanke på sådana frågor som regleras i 6 kap. föräldrabalken, dvs. vårdnad, boende och umgänge, och på verkställighetsåtgärder som går ut på överlämnande av eller

umgänge med barn. I de allra flesta fall kommer också de avgöranden om föräldransvar som skall verkställas enligt Bryssel II-förordningen att röra just sådana frågor. Men, som anförts ovan, kan det bli fråga om verkställighet av ett avgörande som *inte har någon direkt motsvarighet i 6 kap. föräldrabalken* och där verkställigheten inte går ut på överlämnande av eller umgänge med barn. Frågan togs upp i prop. 2000/01:98, där följande noterades. I flera medlemsstater (bl.a. Förenade kungariket, Frankrike, Tyskland och Finland) är det möjligt att reglera en förälders kontakt med barnet på något annat sätt än genom föreskrifter om umgänge, t.ex. per brev eller telefon. Det förekommer också att en förälder kan föreläggas att lämna information om barnet till den andra föräldern. Men uppenbarligen gör sig samma intressen gällande här som vid verkställighet av avgöranden om vårdnad, boende och umgänge. Barnets bästa bör även då komma i främsta rummet, och man bör verka för att föräldrarna frivilligt fullgör vad som åligger dem innan det blir aktuellt med tvångsåtgärder (a. prop. s. 42).

Någon ändring av de svenska verkställighetsreglerna gjordes inte inför den äldre Bryssel II-förordningens ikraftträdande. Visserligen kan ett utländskt avgörande nu, till skillnad från förfaranden enligt den äldre Bryssel II-förordningen, bli direkt verkställbart här. Det är dock inte en skillnad som enbart i sig medför att de svenska verkställighetsreglerna skulle behöva ändras. Det är snarare på det viset att de materiella förutsättningarna följer direkt av Bryssel II-förordningen, och att svensk domstol med hjälp av de svenska verkställighetsbestämmelserna får hantera de villkor som den utländska domen ställer upp.

När det gäller frågan om reservforum för kronofogdemyndigheten och de allmänna förvaltningsdomstolarna får gällande regler anses täcka de situationer där verkställighet skall ske enligt den nya Bryssel II-förordningen. Något behov av reservforum torde inte ha uppkommit genom denna förordning. Motsvarande bedömning gjordes även för den äldre Bryssel II-förordningen i prop. 2000/01:98 s. 45 f.

Slutligen skall nämnas de praktiska arrangemang för utövande av umgänge som domstolarna i den verkställande medlemsstaten i vissa fall får besluta om (artikel 48 Bryssel II-förordningen). I detta avseende följer domstolens befogenhet att besluta om sådana arrangemang direkt av förordningen. Något behov av kompletterande bestämmelser finns därför inte.

5.5 Intyg

Förslag: En bestämmelse som reglerar förfarandet vid rättelse av intygen enligt den nya Bryssel II-förordningen införs i lag. Rättelsebestämmelsen skall gälla både för domstolar och för andra myndigheter.

Som tidigare redovisats introduceras nya intyg om domar genom den nya Bryssel II-förordningen (se avsnitt 3.5.4). Intygen skall utformas i enlighet med de standardformulär som är bilagda förordningen (se artiklarna 39, 41 och 42 och bilagorna I–IV).

Det kan noteras att skyldigheten att utfärda intyg om domar på standardformulär finns både enligt den äldre Bryssel II-förordningen (artikel 33 samt bilagorna IV och V) och enligt Bryssel I-förordningen (artikel 54 och bilaga V). Dessa förordningar innehåller dock inte några bestämmelser som reglerar rättelse och frågan om rättelse kommenterades inte heller i förarbetena till lagarna med kompletterande bestämmelser (prop. 2000/01:98 och prop. 2001/02:146). Regeringen har i förordningen (1998:1321) med vissa föreskrifter om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden bl.a. föreskrivit att intyg enligt artikel 54 i Bryssel I-förordningen och artikel 33 i Bryssel II-förordningen utfärdas av den domstol som har meddelat avgörandet. Domstolsverket får meddela närmare föreskrifter om sådana intyg (3 §). Vidare framgår att intyg enligt artikel 54 i Bryssel I-förordningen utfärdas av den kronofogdemyndighet som har meddelat avgörandet, och att Skatteverket får meddela närmare föreskrifter om sådana intyg (4 §). Varken Domstolsverket eller Skatteverket har meddelat några föreskrifter om intyg.

De intyg om domar om umgänge och om återlämnande av barn som skall utfärdas enligt den nya Bryssel II-förordningen får rättas i enlighet med ursprungsmedlemsstatens lagstiftning (artikel 43). Enligt utredningens uppfattning måste rättelsemöjligheten förstås på så sätt att det inte kan bli möjligt för en domstol att besluta om rättelse av andra intyg än de den själv har utfärdat. Intygen avseende äktenskapsmål och föräldraansvar är i fråga om rättelse inte särskilt kommenterade i Bryssel II-förordningen. Den följande genomgången avser dock samtliga intyg.

Intyg kan komma att utfärdas av både domstolar och andra myndigheter. Hantering och rättelse av intyg kan därför ske enligt olika lagar. För domstolarnas del blir det i vissa fall aktuellt för de

allmänna domstolarna att utfärda intyg. Denna skyldighet gäller för både underrätter och överrätter. I det fall då ett intyg upprättas i omedelbar anslutning till domen skulle man enligt utredningens uppfattning kunna betrakta intyget som ett beslut i målet. Intyget skulle då kunna rättas med stöd av 17 kap. 15 § rättegångsbalken. Enligt denna bestämmelse får rätten besluta om rättelse om en dom eller ett beslut innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av rättens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbi-seende. Innan ett beslut om rättelse fattas skall parterna ha fått tillfälle att yttra sig, om det inte är uppenbart obehövligt. Beslutet skall om möjligt antecknas på varje exemplar av det avgörande som har rättats (tredje stycket samma paragraf). Det är emellertid inte alltid som intygen kommer att utfärdas i samband med domen. När en begäran om intyg inkommer i ett senare skede – kanske ett antal månader efter det att domen har vunnit laga kraft – är det möjligen mer tveksamt att betrakta intyget som ett beslut i det avslutade tvistemålet. Rättelsebestämmelsen i 17 kap. 15 § rättegångsbalken tar i vart fall inte direkt sikte på den situationen.

Som tidigare nämnts kan det även bli aktuellt för andra myndigheter att utfärda intyg. Den myndighet som främst blir aktuell är socialnämnden, men även överförmyndaren kan bli skyldig att utfärda intyg. Den behöriga domstolen eller myndigheten skall nämligen på begäran av part utfärda intyg om domar eller beslut i fråga om föräldraansvar (artikel 39 Bryssel II-förordningen). En part som vill att en dom eller ett beslut skall erkännas, eller som ansöker om verkställbarhetsförklaring, skall som huvudregel ge in ett sådant intyg (artikel 37). För myndigheternas hantering av intyg gäller förvaltningslagen (1986:223) som i likhet med rättegångsbalken innehåller en rättelsebestämmelse (26 §). Denna bestämmelse överensstämmer i stora drag med bestämmelsen i 17 kap. 15 § rättegångsbalken men är i några avseenden annorlunda. En skillnad är att myndigheten innan rättelse sker skall ge part tillfälle att yttra sig om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild och åtgärden inte är obehövlig (det finns alltså inget krav på att det skall vara uppenbart obehövligt för att underlåta att ge part tillfälle att yttra sig, vilket gäller enligt rättegångsbalken). Det finns inte heller någon bestämmelse om att beslutet om möjligt skall antecknas på varje exemplar av det avgörande som rättats.

Den fråga som nu måste övervägas är om det finns behov av en särskild rättelsebestämmelse. Det kan ifrågasättas om inte befintliga rättelsebestämmelser i 17 kap. 15 § rättegångsbalken och 26 §

förvaltningslagen skulle kunna tillämpas på rättelseförfarandet. Bestämmelserna är dock i vissa delar inte helt överensstämmande, vilket får till konsekvens att olika regler skulle komma att gälla för rättelseförfarandet beroende på vem som har utfärdat intyget. Det kan också uppstå osäkerhet vid tillämpningen av de befintliga bestämmelserna i de fall då en begäran om intyg inkommer efter det att målet eller ärendet är avslutat. Det är mot denna bakgrund enklare och tydligare att ha en gemensam rättelseparagraf som gäller för alla myndigheter. Övervägande skäl talar därför för att införa en särskild rättelsebestämmelse i lag. Även om det endast är intygen om domar om umgänge och om återlämnande av barn som kommenteras särskilt i förordningen vad avser rättelse, anser utredningen att frågan är av sådan allmän karaktär att bestämmelserna om rättelse bör vara tillämpliga på samtliga intyg som utfärdas enligt Bryssel II-förordningen.

Enligt utredningens mening har intygen en så nära koppling till målet eller ärendet att såväl en begäran om utfärdande av intyg som en kopia av själva intyget skall fogas till akten, oavsett om utfärdandet sker i ett senare skede. Handlingarna skall då registreras (se JO beslut den 21 april 2004, dnr 1344-2004).

De befintliga rättelsebestämmelserna i rättegångsbalken och i förvaltningslagen bör vara förebilder för den nya bestämmelsen. Utredningen anser därvid att det inte finns anledning att ställa krav på att det skall vara *uppenbart* obehövt att ge part tillfälle att yttra sig. I denna del bör därför förvaltningslagens lydelse användas. Vidare är det lämpligt att förordna att beslutet om möjligt skall antecknas i varje exemplar av det intyg som rättats (jfr 17 kap. 15 § rättegångsbalken). Någon tidsram inom vilken rättelse skall få göras bör inte införas.

5.6 Centralmyndighet

Förslag: Utrikesdepartementet skall utses till centralmyndighet enligt den nya Bryssel II-förordningen.
--

Som tidigare framgått (se avsnitt 3.6) föreskriver den nya Bryssel II-förordningen att en eller flera centralmyndigheter skall utses (artikel 53).

Även 1980 års Haagkonvention (artikel 6) och artikel 2 i Europarådskonventionen stadgar att staterna skall utse en central-

myndighet för att fullgöra de uppgifter i konventionerna som är ålagda sådana myndigheter. För Sveriges del är det Utrikesdepartementet (UD) som är centralmyndighet. Detta följer av 4 § verkställighetslagen och 1 § förordningen (1989:177) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn. UD:s uppgifter som centralmyndighet framgår vidare av 2–5 §§ samma förordning. UD arbetar även med ärenden om bortförda barn utanför detta område. I sin roll som centralmyndighet är UD bl.a. förmedlare och samordnare. UD har en stor erfarenhet på området och har ett väl utvecklat nätverk av kontakter.

De uppgifter som åläggs centralmyndigheten i den nya Bryssel II-förordningen är av likartad karaktär som de uppgifter UD har redan i dag. Till dess en närmare analys kan göras inom ramen för utredningens uppdrag att lämna förslag om ett svenskt tillträde till 1996 års Haagkonvention, talar övervägande skäl för att utse UD till centralmyndighet enligt Bryssel II-förordningen. Detta bör ske genom att regeringen i lag bemyndigas att utse centralmyndighet på motsvarande sätt som görs i verkställighetslagen, och därefter i förordning utser UD till centralmyndighet enligt den nya Bryssel II-förordningen.

Det kan noteras att medlemsstaterna inom tre månader från den 1 augusti 2004 bl.a. skall meddela kommissionen namn, adress och sätt att komma i kontakt med den utsedda centralmyndigheten (artikel 72 och 67).

5.7 Behovet av förordningsändringar

Bedömning: Den nya Bryssel II-förordningen kräver förordningsändringar i flera avseenden.
--

Förutom kompletterande bestämmelser i lag föranleder den nya Bryssel II-förordningen ändringar i flera förordningstexter. Utredningen ger i detta avseende inte några förslag på författningstexter, men vill ändå notera de behov av tillägg och ändringar som har uppmärksamrats.

Ändringar kommer att krävas i förordningen (1949:661) om skyldighet för domstol att lämna uppgifter i mål och ärenden enligt föräldrabalken m.m., förordningen (1983:490) om skyldighet för

domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnader m.m. och förordningen (1987:1022) om äktenskapsregistret.

Som tidigare anförts i avsnitt 5.3.4 torde det även vara aktuellt att reglera i förordning vad en underrättelse enligt artikel 11.7 Bryssel II-förordningen skall innehålla. Vidare har utredningen i föregående avsnitt föreslagit att regeringen i förordning skall utse Utrikesdepartementet till centralmyndighet enligt den nya Bryssel II-förordningen. Bestämmelser om underrättelse och centralmyndighet bör enligt utredningens uppfattning kunna tas in i förordningen (1998:1321) med vissa föreskrifter om erkännande och verkställighet av utländska avgöranden. Slutligen kan noteras att medlemsstaterna skall underrätta kommissionen om vilket eller vilka av gemenskapens institutioners officiella språk utöver det eller de egna språken som kan godtas i meddelandena till centralmyndigheterna (artikel 57.2). Vilka språk som kan godtas bör meddelas i en förordning, och då lämpligen i den sistnämnda förordningen. Denna förordning måste även i övrigt ändras så att den hänvisar till relevanta artiklar i den nya Bryssel II-förordningen istället för nuvarande hänvisningar till den äldre förordningen.

5.8 Lagteknisk utformning

Förslag: De kompletterande bestämmelserna till den nya Bryssel II-förordningen skall införas i 2001 års lag.

I avsnitt 4 har redogjorts för innehållet i 2001 års lag och 2002 års lag. Det har då även konstaterats att bestämmelserna om exekvaturförfarandet överensstämmer till stora delar i de båda lagarna. Utgångspunkten bör vara att det under sådana förhållanden är bättre att samla bestämmelserna i en lag än att ha dem uppdelade i två lagar. Lagstiftningen blir då mer lättöverskådlig.

Det finns emellertid skäl som talar för att behålla de kompletterande bestämmelserna till Bryssel II-förordningen i en separat lag även fortsättningsvis. 2002 års lag innehåller även andra bestämmelser än de som avser exekvatur, och enligt utredningens förslag bör det också införas nya bestämmelser i lag med anledning av den nya Bryssel II-förordningen (se avsnitten 5.2–5.6). En ännu viktigare omständighet är att det i nuläget är svårt att förutse vilka konsekvenser en svensk anslutning till 1996 års Haagkonvention kan få. Det är sannolikt att konventionen föranleder kompletter-

ande bestämmelser. Under sådana förhållanden kan det vara lämpligare att behålla 2001 års lag tills vidare, istället för att föra in bestämmelserna i 2002 års lag och efter något år kanske tvingas att bryta ut de bestämmelser som avser föräldraansvar för att få dem samlade i en egen lag. Frågan kan aktualiseras i samband med utredningens arbete med 1996 års Haagkonvention.

Utredningen anser därför att skälen för att behålla två separata lagar är så starka för närvarande att de kompletterande bestämmelserna till Bryssel II-förordningen tills vidare bör finnas i en egen lag.

6 Ikraftträdande m.m.

Förslag: De lagändringar som föreslås skall träda i kraft den 1 mars 2005.

Bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Som redovisats i avsnitt 3.8 innehåller den nya Bryssel II-förordningen övergångsbestämmelser om hur den skall tillämpas på ärenden som påbörjats enligt den äldre förordningen (artikel 64). Enligt artikel 71 upphör den äldre Bryssel II-förordningen att gälla från den dag den nya förordningen börjar tillämpas, och hänvisningar till den äldre Bryssel II-förordningen skall anses som hänvisningar till den nya förordningen enligt jämförelsetabellen i bilaga V till denna förordning.

De svenska bestämmelser som innehåller hänvisningar till Bryssel II-förordningen bör ändras och träda i kraft samma dag som den nya Bryssel II-förordningen (dvs. i praktiken den 1 mars 2005). De kompletterande bestämmelser som behövs torde inte bli aktuella i mål eller ärenden som anhängiggjorts innan den nya Bryssel II-förordningen träder i kraft, varför det inte finns något behov av övergångsbestämmelser.

7 Konsekvenser av förslagen

Bedömning: Den nya Bryssel II-förordningen och de därtill föreslagna kompletterande bestämmelserna medför marginellt ökade kostnader för det allmänna. Kostnaderna bör kunna rymmas inom berörda myndigheters befintliga budget. Några andra konsekvenser i den mening som avses i kommittéförordningen uppkommer inte.

Om förslaget i ett betänkande enligt 14 § kommittéförordningen (1998:1474) påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda skall en beräkning av dessa redovisas i betänkandet. En finansiering skall föreslås om förslaget innebär kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting.

Den nya Bryssel II-förordningen omfattar alla avgöranden om föräldransvar, dvs. även de utan anknytning till äktenskapsmål. Vad detta kan komma att innebära för domstolar, socialnämnder och överförmyndare i fråga om antalet mål och ärenden med internationell anknytning, är mycket svårt att förutse. Förordningen innebär emellertid inga nya uppgifter för domstolar eller andra myndigheter.

Det snabbare förfarandet vid ansökan om återlämnande enligt 1980 års Haagkonvention innebär att förfarandet effektiviseras. Antalet ärenden bör dock inte komma att påverkas.

En konsekvens av förordningen är emellertid att exekvaturförfarandet tas bort för de umgängesdomar som försetts med intyg, liksom för de avgöranden om återförande av barn som fattas efter ett avslag på en ansökan om återförande av barn enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention. Detta förenklade förfarande kan visserligen förutsättas innebära en mindre avlastning för Svea hovrätt och Högsta domstolen, men prövningen kommer i stället att ske i allmän förvaltningsdomstol i samband med verkställighets-

förfarandet. Domstolsväsendet i stort torde därför inte påverkas i detta avseende.

En nyhet som införs är att medlemsstaterna skall utse en centralmyndighet. Centralmyndigheterna skall samarbeta med varandra i enskilda ärenden och på ett mer allmänt plan. I centralmyndighetens uppgifter i enskilda ärenden ingår bl.a. att informera och biträda personer med föräldraansvar och att underlätta överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder (artikel 55). Centralmyndighetens biträde enligt artikel 55 skall vara kostnadsfritt (artikel 57.3). Uppgiften att vara centralmyndighet enligt förordningen kommer att medföra ökade kostnader för Utrikesdepartementet. Det är svårt att med säkerhet bedöma omfattningen av centralmyndighetens nya uppgifter. Utrikesdepartementet kan dra nytta av sina erfarenheter av uppgifter av likartad karaktär enligt 1980 års Haagkonvention. Utredningen bedömer därför att kostnaderna för de nya uppgifterna bör bli relativt begränsade och att de kan antas rymmas inom befintlig ekonomisk ram för Regeringskansliet. Utredningen har i uppdrag att göra en närmare analys av centralmyndighetsfrågan i ett större perspektiv inom ramen för sitt slutbetänkande. Utredningen kommer därför att ha anledning att återkomma också i kostnadsfrågan.

I den mån Bryssel II-förordningens tillämpning i övrigt medför några kostnadsökningar torde dessa endast bli marginella. Såvitt utredningen kan bedöma i dagsläget bör eventuella kostnadsökningar kunna rymmas inom ramen för de berörda myndigheternas anslag.

Avslutningsvis bör framhållas att den nya Bryssel II-förordningen kommer att medföra ett informationsbehov. Det är viktigt att allmänheten, domstolarna och övriga myndigheter uppmärksammas på den nya förordningen. Information om ny lagstiftning är en uppgift som myndigheterna (främst på central nivå) kontinuerligt arbetar med.

Förslagen får i övrigt inte några konsekvenser i de i kommittéförordningen (1998:1474) nämnda avseendena att någon särskild redovisning av konsekvenserna är motiverad.

8 Författningskommentar

8.1 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

1 §

Av denna bestämmelse framgår att lagen innehåller kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen. Paragrafen har endast ändrats på så att den anger den nya Bryssel II-förordningens beteckning istället för tidigare hänvisning till den äldre förordningen.

1 a §

Paragrafen är ny och har behandlats i avsnitt 5.4.1. Den innebär att Svea hovrätt skall vara behörig domstol vid exekvaturförfarandet enligt den nya Bryssel II-förordningen. Bestämmelsen innebär i praktiken inte någon ändring i förhållande till vad som redan gäller enligt den äldre förordningen, där det i bilagorna I och II anges att behörig domstol för Sveriges del är Svea hovrätt.

1 b §

Bestämmelsen är ny och har behandlats i avsnitt 5.2.6. Paragrafen, som är utformad med 2 § i 2002 års lag som förebild, innehåller en allmän reservforumbestämmelse för socialnämndens del. Bestämmelsen blir tillämplig i de fall då svensk behörighet föreligger enligt förordningen men då det inte finns någon behörig socialnämnd enligt andra svenska forumbestämmelser. Så kan vara fallet både i frågor om godkännande av avtal om vårdnad m.m. och i andra frågor som rör föräldraansvar enligt Bryssel II-förordningen och som för svenskt vidkommande skall handläggas av socialnämnden.

Bestämmelsen innebär att socialnämnden i Stockholms kommun blir reservforum.

2–4 §§

Ändringarna är av redaktionell karaktär och innebär att bestämmelserna hänvisar till relevanta artiklar i den nya Bryssel II-förordningen. Någon ändring i sak har inte gjorts.

5 §

Bestämmelsen är ny och har behandlats i avsnitt 5.3.4. Den innebär att domstolen eller centralmyndigheten skall delge sådan information som skall tillställas parterna enligt artikel 11.7 Bryssel II-förordningen. Med hänsyn till att det föreskrivs i lag att informationen skall delges blir bestämmelserna i delgivningslagen (1970:428) tillämpliga vid verkställandet av delgivningen (se 1 § angiven lag).

6 §

Bestämmelsen är ny och har behandlats i avsnitt 5.5. Enligt *första stycket* får domstolen eller den berörda myndigheten besluta om rättelse om ett intyg som den har utfärdat innehåller någon uppenbar oriktighet till följd av ett skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende. Detta motsvarar vad som gäller för rättelse enligt bl.a. förvaltningslagen, ärendelagen och rättegångsbalken.

Av *andra stycket* följer att parterna skall ha fått tillfälle att yttra sig om det inte är obehövt. Bestämmelsen har sin förebild i förvaltningslagen.

Slutligen följer av *tredje stycket* att beslutet om möjligt skall antecknas i varje exemplar av det intyg som rättats. Bestämmelsen har i detta avseende sin motsvarighet i rättegångsbalkens rättelsebestämmelser.

7 §

Bestämmelsen är ny och har behandlats i avsnitt 5.6. Den ger regeringen behörighet att utse centralmyndighet enligt den nya Bryssel II-förordningen.

8.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

10 kap. 13 §

Paragrafen, som behandlar tingsrätts behörighet i förmynderskapsärenden, har behandlats i avsnitt 5.2.4. Bestämmelsen ger behörighet till Stockholms tingsrätt i de fall då domsrätt föreligger för svensk domstol men någon behörig domstol inte pekas ut i annan svensk lag. Så kan t.ex. vara fallet när svensk domsrätt föreligger trots att barnet inte har hemvist i Sverige.

8.3 Övriga lagförslag med anknytning till Bryssel II-förordningen

Bryssel II-förordningen är redan i dag i vissa fall tillämplig i stället för svenska lagar på området. Med hänsyn till att den nya Bryssel II-förordningen kommer att ersätta den äldre förordningen, måste de berörda lagarna ändras så att de i stället hänvisar till den nya Bryssel II-förordningen.

I bestämmelserna sägs inte uttryckligen att det är Bryssel II-förordningen som har företräde. Att så är fallet i förhållandet mellan de medlemsstater för vilka förordningen gäller, följer av EG-rättens företräde framför nationell rätt.

Kommittédirektiv



**Föräldraansvar och skydd av barn i
internationella situationer**

**Dir. nr
2004:14**

Beslut vid regeringssammanträde den 4 mars 2004.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare skall lämna förslag om ett svenskt tillträde till 1996 års Haagkonvention om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. Utredaren skall föreslå de författningsändringar som en svensk anslutning till konventionen ger anledning till. En central fråga för utredaren är att ta ställning till om konventionen bör införlivas med svensk rätt genom inkorporering eller transformering.

Utredaren skall vidare föreslå de kompletterande bestämmelser som behövs till den nya Bryssel II-förordningen om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

I utredarens uppdrag ingår att föreslå vilken myndighet som bör utses till centralmyndighet enligt 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen.

1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen

Bakgrund

En strävan under 1900-talet har varit att skydda och stärka barnets roll och rättigheter i samhället. Konventionen om barnets rättigheter, antagen av FN:s generalförsamling år 1989, slår fast viktiga principer, bl.a. att barnets bästa skall komma i främsta

rummet vid alla åtgärder som rör barn och att barnet är bärare av de minimirättigheter som räknas upp i konventionen.

Människors ökade rörlighet påverkar även barnens situation. Arbete pågår i olika internationella organisationer för att bättre ta till vara barns intressen i gränsöverskridande situationer. Sverige deltar aktivt i detta arbete.

Haagkonferensen för internationell privaträtt har behandlat frågor som rör barn under många år. I dag återfinns en reglering av de mest centrala internationellt privaträttsliga frågorna i förhållande till barn i tre konventioner som utarbetats inom Haagkonferensen: 1980 års Haagkonvention om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (1980 års Haagkonvention), 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner samt 1996 års Haagkonvention. Sverige har tillträtt de två förstnämnda konventionerna.

Nu är Sveriges anslutning till 1996 års Haagkonvention aktuell. Bakgrunden till denna konvention är en år 1994 påbörjad revision av 1961 års Haagkonvention om myndigheters behörighet och tillämplig lag i frågor om skydd för underåriga. Projektet övergick successivt till att bli mer självständigt och år 1996 antogs den nya konventionen.

Ingen av EU:s medlemsstater har hittills anslutit sig till 1996 års Haagkonvention. Med hänsyn till att vissa bestämmelser i konventionen påverkar förhållanden som regleras i den s.k. Bryssel II-förordningen (se nedan) är behörigheten i de frågor som behandlas i Haagkonventionen delad mellan medlemsstaterna och gemenskapen. Endast stater kan dock f.n. ansluta sig till konventionen. Europeiska unionens råd (rådet) bemyndigade därför i december 2002 medlemsstaterna att i gemenskapens intresse underteckna konventionen. Sverige, jämte andra medlemsstater, gjorde så den 1 april 2003. Rådet har därefter förberett ett nytt beslut som kommer att uppmana medlemsstaterna att vidta de åtgärder som krävs för att ansluta sig till konventionen, om möjligt före den 1 oktober 2005. Avsikten är att medlemsstaterna i samband med en anslutning skall avge en förklaring som ger företrädare för gemenskapsrättens tillämpliga interna regler om erkännande och verkställighet av domar.

1996 års Haagkonvention

1996 års Haagkonvention reglerar behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet samt samarbete mellan konventionsstaternas myndigheter i sådana frågor med internationell anknytning som rör föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. Den omfattar såväl privat- som offentligrättsliga åtgärder, bl.a. frågor om vårdnad, umgänge, förmynderskap och omhändertagande av barn. Till konventionen finns en förklarande rapport.

Konventionen består av en ingress och sju kapitel. I kapitel I anges konventionens mål och tillämpningsområden samt definieras grundläggande begrepp, bl.a. begreppet föräldraansvar. Där klargörs också att konventionen tillämpas på barn upp till 18 års ålder.

Kapitel II behandlar vilket lands myndigheter som är behöriga att vidta åtgärder som gäller skyddet för barnets person och egendom. Huvudregeln är att det är myndigheterna i den stat där barnet har sitt hemvist. När det gäller flyktingbarn och barn vilkas hemvist inte kan fastställas, är myndigheterna i den stat där barnet vistas behöriga. Särskilda behörighetsregler gäller när ett barn olovligen förts bort eller hålls kvar och när ett mål om äktenskapsskillnad pågår.

I kapitel III finns bestämmelser om tillämplig lag. Huvudregeln är att de behöriga myndigheterna tillämpar den egna statens lag, dvs. *lex fori*, vid alla åtgärder som rör barn, men vissa undantag gäller. Tilldelning eller frångående av föräldraansvar direkt på grund av lag, dvs. utan något särskilt beslut om det, regleras av lagen i den stat där barnet har hemvist. Tilldelning eller frångående av föräldraansvar genom en överenskommelse eller en ensidig rättshandling, utan ingripande av rättslig eller administrativ myndighet, regleras av lagen i den stat där barnet hade hemvist då den för frågan avgörande handlingen ägde rum. Föräldraansvar som föreligger enligt lagen i den stat där barnet har hemvist består efter en ändring av hemvist till ett annat land. Om barnet får ett nytt hemvist, skall tilldelning av föräldraansvar direkt på grund av lag till en person som inte redan har föräldraansvar regleras enligt den nya hemviststatens lag.

Kapitel IV innehåller regler om erkännande och verkställighet. Huvudregeln är att de åtgärder som en behörig myndighet i en konventionsstat beslutat om eller vidtagit till skydd av barnet skall erkännas och verkställas i alla andra konventionsstater. Erkännande får vägras endast på vissa i konventionen angivna grunder.

Verkställighet skall ske i enlighet med lagen i verkställighetsstaten, med beaktande av barnets bästa.

Kapitel V reglerar samarbetet mellan konventionsstaterna. Varje konventionsstat skall utse en centralmyndighet som i de enskilda fallen skall samarbeta med andra staters centralmyndigheter och främja samarbetet mellan de behöriga myndigheterna i den egna staten för att uppnå konventionens mål.

Kapitel VI innehåller allmänna bestämmelser, bl.a. om skyddet av personuppgifter och sekretess samt förhållandet mellan konventionen och andra internationella instrument. Konventionen påverkar inte tillämpningen av 1980 års Haagkonvention, när båda konventionsparterna har tillträtt denna. Bestämmelserna i 1996 års Haagkonvention kan dock återopas i syfte att återföra barn som olovligt bortförts eller kvarhållits eller för att ordna umgänge. Konventionen inverkar inte på andra internationella instrument som konventionsstaterna har anslutit sig till eller på rätten för en konventionsstat att ingå andra överenskommelser med stater när det gäller barn som har hemvist i någon av dessa stater. En mycket begränsad reservationsrätt ges.

Kapitel VII innehåller slutbestämmelser om bl.a. anslutning till konventionen och konventionens ikraftträdande.

Bryssel II-förordningen

Den 27 november 2003 antog rådet förordning (EG) nr 2201/2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000. Den nya förordningen skall liksom sin föregångare benämnas Bryssel II-förordningen. Förordningen träder i kraft den 1 augusti 2004 men dess bestämmelser skall – med några få undantag – börja tillämpas först den 1 mars 2005. Förordningen blir direkt tillämplig och till alla delar bindande för alla EU:s medlemsstater utom Danmark.

Bestämmelserna om domstols behörighet i mål om föräldraansvar bygger i huvudsak på reglerna i 1996 års Haagkonvention. I förordningen finns även regler om erkännande och verkställighet av bl.a. avgöranden i mål om föräldraansvar. Den nya Bryssel II-förordningen är, till skillnad från sin föregångare, tillämplig även på frågor om föräldraansvar för barn till föräldrar som inte är gifta med varandra liksom på frågor om föräldraansvar

som uppkommer först efter mål om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap.

Även i fråga om verkställighet innehåller den nya förordningen en viktig nyhet. En umgängesdom – och under vissa förhållanden också en vårdnadsdom – skall kunna verkställas direkt i andra medlemsstater utan att något särskilt förfarande först behöver iaktas i verkställighetsstaten. En förutsättning för detta är att den domstol som meddelat domen försett den med ett intyg som garanterar att vissa grundläggande rättssäkerhetskrav har iakttagits under förfarandet. Erkännande och verkställighet av domar i mål om annat föräldraansvar bygger i stort på motsvarande regler i den äldre Bryssel II-förordningen och förutsätter för verkställighet som huvudregel att en verkställbarhetsförklaring (exekvatur) meddelats genom ett särskilt förfarande. Verkställighet sker enligt lagen i verkställighetsstaten.

Den nya Bryssel II-förordningen hindrar inte att den inledningsvis nämnda 1980 års Haagkonvention även fortsättningsvis tillämpas mellan EU:s medlemsstater men modifierar i några avseenden konventionens vägransgrunder och dess bestämmelser om handläggningen av mål om olovliga bortföranden eller kvarhållanden av barn, bl.a. föreskrivs en snabbare handläggning när 1980 års Haagkonvention tillämpas mellan EU:s medlemsstater utom Danmark.

Nuvarande reglering i Sverige

Ett antal rättsområden berörs av en svensk ratifikation av 1996 års Haagkonvention liksom av att den nya Bryssel II-förordningen skall tillämpas i Sverige. Främst berörs de svenska internationellt privat- och processrättsliga reglerna inom det familjerättsliga området. Men 1996 års Haagkonvention innehåller, som redan påpekats, också regler om bl.a. omhändertagande av barn och om sekretess.

Den svenska internationella familjelagstiftningen om äktenskapsskillnad och barns rättsskydd består dels av allmänna regler, dels av regler som gäller endast i förhållande till vissa stater. De senare reglerna har tillkommit genom internationella överenskommelser. Flera frågor regleras inte i lag utan i stället utgör praxis rättskälla.

Allmänna bestämmelser finns i lagen (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (1904 års lag). I lagen finns bestämmelser om i vilka fall svensk domstol får ta upp ett äktenskapsmål och frågor om vårdnad m.m. som väcks i samband därmed. Lagen innehåller också regler om erkännande av utländska beslut om äktenskapsskillnad. Vidare behandlas frågor om förmynderskap för underåriga.

I förhållande till de stater som anslutit sig till 1970 års Haagkonvention om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader finns bestämmelser som har företrädare framför 1904 års lag i lagen (1973:943) om erkännande av vissa utländska äktenskapsskillnader och hemskillnader.

I förhållande till EU:s medlemsstater, utom Danmark, gäller, som sagt, den äldre Bryssel II-förordningen. I tillägg till förordningen finns vissa regler i lagen (2001:394) med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen. Förordningen är inte i alla delar tillämplig i de inbördes förhållandena mellan Sverige och Finland, eftersom båda länderna har avgivit en förklaring som innebär att bestämmelserna i 1931 års nordiska äktenskapskonvention äger företräde, se nedan.

I förhållande till de nordiska länderna gäller förordningen (1931:429) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap, som grundar sig på en nordisk konvention från 1931. Förordningen reglerar bl.a. domstols behörighet att pröva yrkanden om hemskillnad och äktenskapsskillnad och frågor som har samband med ett sådant yrkande, t.ex. vårdnad. Förordningen reglerar också vissa frågor om vilket lands lag som skall tillämpas och när avgöranden från andra nordiska länder skall erkännas. För internordiska förhållanden gäller också lagen (1988:1321) om nordiska rättsförhållanden rörande förvaltarskap enligt föräldrabalken m.m. Lagen (1977:595) om erkännande och verkställighet av nordiska domar på privaträttens område innehåller bestämmelser om bl.a. verkställighet av vårdnadsavgöranden som meddelats i ett annat nordiskt land. Verkställighetsreglerna i Bryssel II-förordningen har dock företräde framför 1977 års lag när det gäller vårdnads- och umgängesavgöranden som har meddelats i Finland i samband med ett äktenskapsmål och som gäller parternas gemensamma barn.

Lagen (1989:14) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn (verkställighetslagen) införlivar dels 1980 års Haagkonvention, dels

1980 års Luxemburgkonvention om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård om barn (Europarådskonventionen). Lagen tillämpas i de förhållanden för vilka respektive konvention trätt i kraft. I förordningen (1989:177) om erkännande och verkställighet av utländska vårdnadsavgöranden m.m. och om överflyttning av barn ges vissa kompletterande bestämmelser. Uppgiften att vara centralmyndighet fullgörs av Utrikesdepartementet. Verkställighetslagen är för närvarande föremål för översyn (Ds 2003:5, Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall).

De bestämmelser i verkställighetslagen som genomför Europarådskonventionen tillämpas inte i förhållande till de nordiska länderna i den mån särskilda bestämmelser gäller. Som framgått finns sådana i 1931 års förordning och 1977 års lag. Bestämmelserna som grundar sig på 1980 års Haagkonvention tillämpas vid sidan av den särskilda nordiska regleringen. Bryssel II-förordningen gäller framför Europarådskonventionen i förhållandena mellan EU:s medlemsstater. Det innebär att verkställighetslagen inte tillämpas i fråga om erkännande och verkställighet av sådana avgöranden från andra berörda medlemsstater om vårdnad m.m. som har meddelats i samband med ett äktenskapsmål och som rör makarnas gemensamma barn.

Behovet av en utredning

Sverige deltog aktivt i utarbetandet av 1996 års Haagkonvention och har undertecknat konventionen. Med hänsyn till konventionens vikt och beslut inom EU, som Sverige har verkat för, är det nu dags att undersöka vilka åtgärder som krävs för att Sverige skall kunna ratificera konventionen.

Bryssel II-förordningen, som antogs av rådet den 27 november 2003, träder i kraft den 1 augusti 2004 och tillämpas fullt ut fr.o.m. den 1 mars 2005. Förordningen är till alla delar bindande och direkt tillämplig i Sverige och övriga berörda medlemsstater i EU. Den kräver dock vissa kompletterande bestämmelser.

Uppdraget

En särskild utredare skall utses och ges följande uppdrag.

Tillträde till 1996 års Haagkonvention

Utredaren skall lämna förslag om ett svenskt tillträde till 1996 års Haagkonvention. Utredaren skall vidare föreslå de författningsändringar som en svensk anslutning till konventionen ger anledning till.

I arbetet ingår att undersöka hur svensk rätt förhåller sig till bestämmelserna i konventionen och att analysera konsekvenserna av ett svenskt tillträde. En central fråga för utredaren blir att ta ställning till hur konventionen bör införlivas i svensk rätt.

Utredaren skall här och i övrigt fästa särskild vikt vid klarhet, enkelhet och lättillgänglighet. Detta kan tala för att konventionen helst bör transformeras, alltså omvandlas till svensk författningstext. Konventionens omfattande och detaljrika reglering kan vara svår att direkt använda, inte bara av allmänheten utan också av icke-juridiskt utbildad personal vid berörda myndigheter. Även andra skäl kan tala för transformering, t.ex. att bestämmelserna under alla förhållanden kan behöva kompletteras av ytterligare föreskrifter och att vissa av bestämmelserna inte bör ges lagform. Samtidigt finns det goda skäl att inkorporera konventionen som den är. Bestämmelserna kan då läsas i sitt sammanhang, och konventionens innebörande anda och logik kan möjligen komma till bättre uttryck. Konventionen har också i betydande utsträckning en direkt motsvarighet i den nya Bryssel II-förordningen, som ju blir direkt tillämplig. Utredaren skall välja den form för införlivande som – utifrån kraven på klarhet, enkelhet och lättillgänglighet – bedöms vara mest lämplig.

Oavsett vilken metod för införlivande som utredaren föreslår, skall utredaren lämna förslag på de författningsändringar som en svensk anslutning till konventionen ger anledning till. Utredaren skall särskilt uppmärksamma frågor om omhändertagande av barn, aspekter som rör olovligt bortförande av barn, föräldraansvar direkt på grund av lag eller genom avtal eller någon annan rättshandling, offentliga myndigheters tillsyn och sekretess. En särskild fråga är vad som enligt svensk rätt bör gälla om tilldelning av föräldraansvar direkt på grund av lag om ett barn tar hemvist i Sverige och endast en av föräldrarna har föräldraansvar för barnet trots att föräldrarna är gifta med varandra.

I uppdraget ingår också att ta ställning till om Sverige bör reservera sig enligt de begränsade möjligheter som finns. Utgångspunkten är att så skall ske endast om det finns starka skäl för det.

Bryssel II-förordningens tillämpning i Sverige

Utredaren skall analysera den nya Bryssel II-förordningen, varvid likheter och skillnader i förhållande till 1996 års Haagkonvention skall belysas.

I samband med att den äldre Bryssel II-förordningen trädde i kraft gjordes den bedömningen att vissa kompletterande bestämmelser till förordningen behövdes (se prop. 2000/01:98 och bet. 2000/01:LU 22 samt lagen med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen). Utredaren skall undersöka vilka kompletterande bestämmelser som behövs till den nya förordningen och föreslå sådana. I detta sammanhang skall utredaren särskilt uppmärksamma de intyg som introduceras och det förhållandet att förordningen avskaffar exekvaturförfarandet för umgäntesavgöranden och vissa vårdnadsavgöranden.

Kompletterande bestämmelser till Bryssel I-förordningen, Brysselkonventionen och Luganokonventionen – vilka instrument reglerar bl.a. familjerättsliga underhåll – finns i lagen (2002:460) med kompletterande bestämmelser om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av vissa utländska avgöranden. En avsikt med denna lag var att åstadkomma en enhetlig och överskådlig reglering av kompletterande bestämmelser om verkställighet av utländska domar. Utredaren skall överväga om de kompletterande bestämmelser som behövs till Bryssel II-förordningen lämpligen bör tas in i 2002 års lag eller fortfarande finnas i en särskild lag.

En utgångspunkt är att utländska avgöranden om föräldraansvar skall verkställas på samma sätt som motsvarande svenska avgöranden.

Övriga frågor

En särskild fråga för utredaren är att överväga om vissa bestämmelser i 1996 års Haagkonvention lämpligen även bör återfinnas i de allmänt tillämpliga lagarna, dvs., i den mån så inte redan följer av konventionen, gälla också i förhållande till andra stater. Det gäller t.ex. reglerna om förmyndarskap och den särskilda behörighetsregeln som gäller vid olovligt bortförande eller kvarhållande av barn.

Utredaren skall i sitt arbete vinnlägga sig om att i lagstiftningen klargöra förhållandet mellan de olika internationellt privat- och processrättsliga regler som svenska myndigheter har att tillämpa

inom de områden som behandlas i 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen.

I uppdraget ingår att ge förslag på vilken myndighet som lämpligen bör utses till centralmyndighet i förhållande till 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen. Därvid skall utredaren redovisa den kompetens och de resurser som behövs för att myndigheten skall kunna genomföra de uppgifter som åvilar centralmyndigheten enligt konventionen och förordningen. I den mån förslaget innebär ökade kostnader för det allmänna skall utredaren lämna förslag på finansiering.

En utgångspunkt för utredaren skall vara att uppgiften att vara centralmyndighet under 1980 års Haagkonvention, Europarådskonventionen, 1996 års Haagkonvention och Bryssel II-förordningen bör ges gemensamt organisatoriskt hemvist. Utrikesdepartementet är centralmyndighet i förhållande till 1980 års Haagkonvention och Europarådskonventionen och utredaren skall beakta de erfarenheter som Utrikesdepartementet vunnit av uppgiften som centralmyndighet enligt dessa konventioner. Det skall även utredas om vissa uppgifter, t.ex. att bistå med medling, förlikning och andra uppgörelser i godo, bör handhas av centralmyndigheten eller av andra myndigheter eller organ samt vilka dessa i så fall bör vara.

Skulle utredaren under arbetets gång finna att någon anknytande internationell familjerättslig fråga bör tas upp, står det utredaren fritt att göra det.

Arbetsmetoder och redovisning av uppdraget

Utredaren skall följa och beakta det arbete som pågår i de övriga nordiska länderna med att införliva 1996 års Haagkonvention. Utredaren skall fästa vikt vid intresset av nordisk rättslikhet.

Utredaren skall beakta och samordna sina förslag med den fortsatta beredningen av de förslag som läggs fram i departementspromemorian Stärkt rättsskydd för barn i gränsöverskridande fall (Ds 2003:5). I den mån utredaren finner lämpligt skall samråd ske med 2002 års vårdnadskommitté (Ju 2002:09) och med Utredningen om förmyndare, gode män och förvaltare (Ju 2002:04).

Ett delbetänkande om kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen bör redovisas senast den 1 juli 2004. Uppdraget i övrigt skall redovisas senast den 1 juli 2005.

(Justitiedepartementet)

Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003

ur *Europeiska unionens officiella tidning* (EUT) 23.12.2003, L 338, s.1

I

(Rättsakter vilkas publicering är obligatorisk)

RÅDETS FÖRORDNING (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003

om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet
av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om
upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000

EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR ANTAGIT DENNA FÖRORDNING

med beaktande av Fördraget om upprättandet av Europeiska
gemenskapen, särskilt artikel 61 c och artikel 67.1 i detta,

med beaktande av kommissionens förslag¹,

med beaktande av Europaparlamentets yttrande²,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
yttrande³, och

av följande skäl:

(1) Europeiska gemenskapen har satt som mål att upprätta ett
område med frihet, säkerhet och rättvisa, där den fria rörligheten
för personer garanteras. I detta syfte skall gemenskapen bland
annat besluta om sådana åtgärder rörande civilrättsligt samarbete
som behövs för att den inre marknaden skall fungera väl.

¹ EGT C 202 E, 27.8.2002, s. 155.

² Yttrande avgivet den 20 september 2002 (ännu ej offentliggjort i EUT).

³ EGT C 61, 14.3.2003, s. 76.

(2) Europeiska rådet i Tammerfors uttalade sitt stöd för principen om ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden som en hörnsten i arbetet med att skapa ett verkligt rättsligt område och ange umgängesrätt som en prioriterad fråga.

(3) Rådets förordning (EG) nr 1347/2000 av den 29 maj 2000⁴ innehåller bestämmelser om domstols behörighet, erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar för makars gemensamma barn som meddelas i samband med äktenskapsmål. Innehållet i den förordningen var i stora drag hämtat från konventionen av den 28 maj 1998 med samma syfte⁵.

(4) Den 3 juli 2000 lade Frankrike fram ett initiativ inför antagandet av rådets förordning om ömsesidig verkställighet av domar i mål om umgängesrätt när det gäller barn⁶.

(5) För att säkerställa att alla barn behandlas lika omfattar denna förordning alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål.

(6) Eftersom tillämpningen av bestämmelserna om föräldraansvar ofta blir aktuella i samband med äktenskapsmål, är det lämpligare att ha en enda rättsakt om äktenskapsskillnad och föräldraansvar.

(7) Tillämpningsområdet för denna förordning omfattar civilrättsliga frågor, oberoende av domstolstyp.

(8) Med avseende på äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap bör denna förordning endast tillämpas på äktenskapets upplösning och bör inte avse sådana frågor som orsakerna till äktenskapsskillnaden, förmögenhetsrättsliga konsekvenser av äktenskapet eller andra frågor som har samband med dessa.

(9) När det gäller barnets egendom bör denna förordning endast tillämpas på åtgärder för att skydda barnet, det vill säga i) att utse

⁴ EGT L 160, 30.6.2000, s. 19.

⁵ Vid antagandet av förordning (EG) nr 1347/2000 hade rådet tagit del av den förklarande rapport om konventionen som utarbetats av professor Alegría Borrás (EGT C 221, 16.7.1998, s. 27).

⁶ EGT C 234, 15.8.2000, s. 7.

och tilldela uppgifter till en person eller ett organ med ansvar för att förvalta barnets egendom samt företräda och bistå barnet, och ii) åtgärder för förvaltning av, bevarande av eller förfogande över barnets egendom. I detta sammanhang bör förordningen exempelvis tillämpas i fall där föräldrarna tvistar om förvaltningen av barnets egendom. De åtgärder avseende barnets egendom som inte rör skydd av barnet bör även i fortsättningen regleras av rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område⁷.

(10) Denna förordning är inte avsedd att tillämpas på frågor som rör social trygghet, offentlighetsrättsliga åtgärder av allmän karaktär för utbildning och hälsa eller beslut om asylrätt och invandring. Dessutom tillämpas den varken på frågor som rör fastställande av börd, vilket är en annan fråga än tilldelning av föräldraansvar, eller på andra frågor om någons rättsliga status. Den tillämpas inte heller på åtgärder som vidtas till följd av brottsliga gärningar som har begåtts av barn.

(11) Frågor om underhållsskyldighet undantas från denna förordnings tillämpningsområde, eftersom de redan regleras av förordning (EG) nr 44/2001. Domstolar som har behörighet enligt den här förordningen är i allmänhet behöriga att döma i frågor om underhållsskyldighet med tillämpning av artikel 5.2 i förordning (EG) nr 44/2001.

(12) De behörighetsregler som fastställs i denna förordning i fråga om föräldraansvar är utformade med hänsyn till barnets bästa, särskilt kriteriet om närhet. Det innebär att behörigheten i första hand skall ligga hos domstolarna i den medlemsstat där barnet har hemvist, med undantag av vissa fall då barnets vistelseort ändras eller efter en överenskommelse mellan de personer som har föräldraansvar.

(13) Med hänsyn till barnets bästa medger denna förordning att den behöriga domstolen i undantagsfall och på vissa villkor överför målet till en domstol i en annan medlemsstat om denna är bättre

⁷ EGT L 12, 16.1.2001, s. 1. Förordningen senast ändrad genom kommissionens förordning (EG) nr 1496/2002 (EGT L 225, 22.8.2002, s. 13).

lämpad att pröva målet. I detta fall bör dock den andra domstol där talan har väckts inte tillåtas överföra målet till en tredje domstol.

(14) Verkningarna av denna förordning bör inte påverka tillämpningen av folkrätten när det gäller diplomatisk immunitet. Om den domstol som är behörig enligt denna förordning inte kan utöva sin behörighet på grund av att det föreligger diplomatisk immunitet enligt folkrätten, bör behörigheten i den medlemsstat där den berörda personen inte åtnjuter någon immunitet avgöras enligt lagen i den staten.

(15) Rådets förordning (EG) nr 1348/2000 av den 29 maj 2000 om delgivning i medlemsstaterna av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur⁸ bör gälla för delgivning av handlingar i rättsliga förfaranden som inleds i enlighet med den här förordningen.

(16) Den här förordningen bör inte hindra att domstolarna i en medlemsstat i brådskande fall vidtar interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, som gäller personer eller egendom i den staten.

(17) Vid olovligt bortförande eller kvarhållande av ett barn bör barnet omedelbart återföras, och i det syftet bör Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 fortsätta att tillämpas, med de kompletteringar som följer av bestämmelserna i denna förordning, särskilt artikel 11. Domstolarna i den medlemsstat dit barnet olovligt har förts eller där det kvarhålls bör kunna motsätta sig ett återförande i särskilda fall, om det finns vägande skäl. En sådan dom bör dock kunna ersättas med en senare dom av domstolen i den medlemsstat där barnet hade hemvist före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet. Om den sistnämnda domen innebär att barnet skall återlämnas, bör återlämnandet verkställas utan att något särskilt förfarande för erkännande och verkställighet behöver anlitas i den medlemsstat där det bortförda barnet befinner sig.

(18) Vid en dom som innebär att barnet inte skall återlämnas, meddelad enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, bör domstolen underrätta den behöriga domstolen eller central-

⁸ EGT L 160, 30.6.2000, s. 37.

myndigheten i den medlemsstat där barnet hade hemvist före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet. Den domstolen, om ingen talan ännu väckts där, eller centralmyndigheten bör underrätta parterna. Denna skyldighet bör inte hindra centralmyndigheten från att också underrätta berörda offentliga myndigheter enligt nationell rätt.

(19) Att barnet hörs spelar en viktig roll för tillämpningen av denna förordning, utan att detta instrument syftar till att ändra nationella förfaranden på detta område.

(20) När ett barn hörs i en annan medlemsstat kan detta ske enligt bestämmelserna i rådets förordning (EG) nr 1206/2001 av den 28 maj 2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur⁹.

(21) Erkännande och verkställighet av domar som har meddelats i en medlemsstat bör bygga på principen om ömsesidigt förtroende, och skälen för att vägra erkännande bör begränsas till ett minimum.

(22) Officiella handlingar och överenskommelser mellan parter som är verkställbara i en medlemsstat bör likställas med domar vid tillämpning av bestämmelser om erkännande och verkställighet.

(23) Europeiska rådet i Tammerfors ansåg i sina slutsatser (punkt 34) att avgöranden i familjerättsliga tvister borde ”erkännas automatiskt i hela unionen utan några mellanliggande förfaranden eller grunder för att vägra verkställighet”. Därav följer att domar om umgängesrätt och domar om barnets återlämnande vilka har försetts med intyg i ursprungsmedlemsstaten i enlighet med bestämmelserna i denna förordning bör erkännas och vara verkställbara i alla andra medlemsstater utan att något annat förfarande behövs. Formerna för verkställande av sådana domar bör även i fortsättningen bestämmas av nationell lag.

(24) Det intyg som utfärdas för att underlätta verkställandet av domen bör inte kunna överklagas. Endast sakfel bör kunna för-

⁹ EGT L 174, 27.6.2001, s. 1.

anleda rättelser, dvs. om intyget inte korrekt avspeglar innehållet i domen.

(25) Centralmyndigheterna bör samarbeta både generellt och i enskilda ärenden om föräldraansvar, bland annat för att främja att familjerättsliga tvister görs upp i godo. Därvid bör centralmyndigheterna delta i det europeiska rättsliga nätverk som inrättades genom rådets beslut 2001/470/EG av den 28 maj 2001 om inrättande av ett europeiskt rättsligt nätverk på privaträttens område¹⁰.

(26) Kommissionen bör offentliggöra och uppdatera de förteckningar över domstolar och rättsmedel som medlemsstaterna översänder.

(27) De åtgärder som behövs för att genomföra denna förordning bör antas i enlighet med rådets beslut 1999/468/EG av den 28 juni 1999 om de förfaranden som skall tillämpas vid utövandet av kommissionens genomförandebefogenheter¹¹.

(28) Förordning (EG) nr 1347/2000 ersätts med den här förordningen och upphävs följaktligen.

(29) För att denna förordning skall fungera väl, är det viktigt att kommissionen undersöker hur den tillämpas och vid behov föreslår nödvändiga ändringar.

(30) Förenade kungariket och Irland har, i enlighet med artikel 3 i det protokoll om Förenade kungarikets och Irlands ställning som är fogat till Fördraget om Europeiska unionen och Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, meddelat sin önskan att delta i beslutet om och tillämpningen av denna förordning.

(31) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokollet om Danmarks ställning, fogat till Fördraget om Europeiska unionen och Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen, deltar Danmark inte i antagandet av denna förordning, som därför inte är bindande för eller tillämplig i Danmark.

¹⁰ EGT L 174, 27.6.2001, s. 25.

¹¹ EGT L 184, 17.7.1999, s. 23.

(32) Eftersom målen för denna förordning inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna och de därför bättre kan uppnås på gemenskapsnivå, kan gemenskapen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går förordningen inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.

(33) Denna förordning står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Den syftar särskilt till att säkerställa respekt för barnets grundläggande rättigheter enligt artikel 24 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

KAPITEL I

TILLÄMPNINGSSOMRÅDE OCH DEFINITIONER

Artikel 1

Tillämpningsområde

1. Denna förordning skall, oberoende av domstolstyp, tillämpas på civilrättsliga frågor om
 - a) äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap,
 - b) tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar.
2. Frågorna enligt punkt 1 b kan bland annat röra
 - a) vårdnad och umgänge,
 - b) förmynderskap, godmanskap och motsvarande företeelser,

- c) förordnande av och uppgifter för en person eller ett organ som skall ansvara för barnets person eller egendom, företräda eller bistå barnet,
 - d) placering av barnet i familjehem eller på en institution,
 - e) åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning av, bevarande av eller förfogande över dess egendom.
3. Denna förordning skall inte tillämpas på
- a) fastställande eller bestridande av börd,
 - b) beslut om adoption, åtgärder som utgör förberedelser för adoption, ogiltigförklaring eller upphävande av adoption,
 - c) barnets efternamn och förnamn,
 - d) myndighetsförklaring,
 - e) underhållsskyldighet,
 - f) truster och arv,
 - g) åtgärder som vidtas till följd av brottsliga gärningar som har begåtts av barn.

Artikel 2

Definitioner

I denna förordning används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

1. *domstol*: samtliga myndigheter i medlemsstaterna som är behöriga i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde enligt artikel 1.
2. *domare*: domare eller en tjänsteman med befogenheter som motsvarar en domares i frågor som omfattas av förordningens tillämpningsområde.
3. *medlemsstat*: alla medlemsstater utom Danmark.
4. *dom*: varje avgörande rörande äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap som har meddelats av en domstol i

en medlemsstat, liksom varje avgörande i frågor som rör föräldraansvar som har meddelats av en sådan domstol, oavsett avgörandets benämning, såsom dom, förordnande eller beslut.

5. *ursprungsmedlemsstat*: den medlemsstat där den dom som skall verkställas meddelades.

6. *verkställande medlemsstat*: den medlemsstat där verkställighet begärs.

7. *föräldraansvar*: alla rättigheter och skyldigheter som en fysisk eller juridisk person har tillerkänts genom en dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse med rättslig verkan, med avseende på ett barn eller dess egendom. Föräldraansvar omfattar bland annat vårdnad och umgänge.

8. *person med föräldraansvar*: varje person som har föräldraansvar för ett barn.

9. *vårdnad*: de rättigheter och skyldigheter som hänför sig till omvårdnaden om barnets person, särskilt rätten att bestämma var barnet skall bo.

10. *umgänge*: bland annat rätten att för en begränsad tid ta barnet till en annan plats än den där barnet har hemvist.

11. *olovligt bortförande eller kvarhållande av barn*: ett bortförande eller ett kvarhållande av ett barn

a) som strider mot den vårdnad som har anförtrotts en person genom dom, på grund av lag eller genom en överenskommelse med rättslig verkan enligt lagen i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före bortförandet eller kvarhållandet,

och

b) under förutsättning att denna vårdnad verkligen utövades, antingen gemensamt eller för sig, vid den tidpunkt då barnet fördes bort eller hölls kvar eller skulle ha utövats om inte bortförandet eller kvarhållandet hade ägt rum. Vårdnaden skall anses utövas gemensamt när en av personerna med föräldraansvar, enligt en dom eller på grund av lag, inte får besluta var barnet

skall bo utan medgivande från en annan person med föräldransvar.

KAPITEL II

DOMSTOLS BEHÖRIGHET

AVSNITT 1

Äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap

Artikel 3

Allmän behörighet

1. Behörighet att ta upp frågor om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap skall tillkomma domstolarna i den medlemsstat

- a) inom vars territorium
 - makarna har hemvist, eller
 - makarna senast hade hemvist om en av dem fortfarande är bosatt där, eller
 - svaranden har hemvist, eller
 - om ansökan är gemensam, någon av makarna har hemvist, eller
 - sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst ett år omedelbart innan ansökan gjordes, eller
 - sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst sex månader omedelbart innan ansökan gjordes och sökanden antingen är medborgare i den berörda medlemsstaten eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har "domicil" där,
- b) i vilken båda makarna är medborgare eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har "domicil".

2. Vid tillämpningen av denna förordning skall termen "domicil" ges samma innebörd som den har enligt rättsordningarna i Förenade kungariket och Irland.

Artikel 4

Genkäromål

Den domstol vid vilken ett mål pågår på grundval av artikel 3 skall även ha behörighet att ta upp ett genkäromål, i den mån som det omfattas av denna förordnings tillämpningsområde.

Artikel 5

Omvandlande av hemskillnad till äktenskapsskillnad

Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 3 skall den domstol i en medlemsstat som har meddelat en dom om hemskillnad även vara behörig att omvandla denna dom till en dom om äktenskapsskillnad, om den medlemsstatens lag medger det.

Artikel 6

Exklusiv behörighet enligt artiklarna 3, 4 och 5

Talan mot en make som

- a) har hemvist inom en medlemsstats territorium, eller
- b) är medborgare i en medlemsstat, eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har "domicil" inom en av de senare medlemsstaternas territorium,

får väckas vid en annan medlemsstats domstolar endast i enlighet med artiklarna 3, 4 och 5.

*Artikel 7***Behörighet i övriga fall**

1. Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 3, 4 och 5 skall behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag.
2. Mot en svarande som inte har hemvist inom en medlemsstats territorium och som varken är medborgare i medlemsstaten, eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har "domicil" inom någon av dessa medlemsstaters territorium, får varje medlemsstats medborgare som har hemvist inom en annan medlemsstats territorium, liksom medborgarna i den staten, åberopa de behörighetsregler som gäller där.

AVSNITT 2

*Föräldraansvar**Artikel 8***Allmän behörighet**

1. Domstolarna i en medlemsstat skall vara behöriga i mål om föräldraansvar för ett barn som har hemvist i den medlemsstaten vid den tidpunkt då talan väcks.
2. Punkt 1 skall tillämpas med förbehåll för artiklarna 9, 10 och 12.

*Artikel 9***Fortsatt behörighet där barnet tidigare hade hemvist**

1. När ett barn lagligen flyttar från en medlemsstat till en annan och förvärvar nytt hemvist där skall, med avvikelse från artikel 8, domstolarna i den medlemsstat där barnet tidigare hade hemvist under en tid av tre månader efter flyttningen vara fortsatt behöriga att ta upp en fråga om ändring av en dom om umgänge som meddelats i den medlemsstaten innan barnet flyttade, om den som

har rätt till umgänge enligt denna dom om umgänge fortfarande har hemvist i den medlemsstat där barnet tidigare hade hemvist.

2. Punkt 1 skall inte tillämpas om den person med rätt till umgänge som avses i punkt 1 har godtagit att domstolarna i den medlemsstat där barnet har sitt nya hemvist är behöriga och detta har skett genom att han eller hon har deltagit i förfaranden vid dessa domstolar utan att bestrida deras behörighet.

Artikel 10

Domstols behörighet vid fall av bortförande av barn

Vid fall av olovligt bortförande eller kvarhållande av ett barn skall domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet behålla sin behörighet tills barnet har fått hemvist i en annan medlemsstat, och

a) varje person, institution eller annat organ som har vårdnad om barnet har godtagit bortförandet eller kvarhållandet,

eller

b) barnet har varit bosatt i denna andra medlemsstat i minst ett år efter det att den person, den institution eller det organ av annat slag som har vårdnad om barnet har fått eller borde ha fått kännedom om var barnet befinner sig och barnet har funnit sig till rätta i sin nya miljö och något av följande villkor uppfylls:

i) Ingen begäran om återlämnande har lämnats in till de behöriga myndigheterna i den medlemsstat dit barnet har bortförts eller där barnet kvarhålls inom ett år efter det att den som har vårdnad om barnet har fått eller borde ha fått kännedom om var barnet befinner sig.

ii) En begäran om återlämnande som lämnats in av den som har vårdnad om barnet har återkallats, och ingen ny begäran har lämnats in inom den tidsfrist som avses i led i.

iii) Ett ärende vid domstolen i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet har avslutats i enlighet med artikel 11.7.

iv) En dom i vårdnadsfrågan som inte medför att barnet skall återlämnas har meddelats av domstol i den medlemsstat där

barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet.

Artikel 11

Återlämnande av barn

1. Om en person, en institution eller ett organ som har vårdnad om barnet ansöker hos de behöriga myndigheterna i en medlemsstat om att de skall meddela ett beslut på grundval av Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn (nedan kallad "1980 års Haagkonvention") i syfte att utverka återlämnande av ett barn som olovligt bortförts eller kvarhållits i en annan medlemsstat än den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet, skall punkterna 2–8 tillämpas.

2. Vid tillämpningen av artiklarna 12 och 13 i 1980 års Haagkonvention skall det säkerställas att barnet ges möjlighet att komma till tals under förfarandet, om detta inte förefaller olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.

3. En domstol som erhållit en ansökan om återlämnande av ett barn enligt punkt 1 skall skyndsamt handlägga ansökningen enligt de snabbaste förfaranden som får tillämpas enligt den nationella lagstiftningen.

Utan att det påverkar tillämpningen av första stycket skall domstolen, såvida detta inte på grund av exceptionella omständigheter är omöjligt, meddela sitt beslut inom sex veckor efter det att den erhållit ansökningen.

4. En domstol kan inte vägra att återlämna ett barn på grundval av artikel 13 b i 1980 års Haagkonvention om det styrks att lämpliga åtgärder har vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet.

5. En domstol kan inte vägra att återlämna ett barn om den person som har begärt att barnet återlämnas inte har fått möjlighet att yttra sig.

6. Om en domstol har meddelat ett beslut om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention, skall domstolen omedelbart, antingen direkt eller genom sin centralmyndighet, översända en kopia av domstolsbeslutet om att inte återlämna barnet och av andra relevanta handlingar, särskilt ett protokoll från förhandlingarna inför domstolen, till den behöriga domstolen eller centralmyndigheten i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet, enligt bestämmelserna i nationell lagstiftning. Nämnade handlingar skall lämnas till domstolen inom en månad efter beslutet om att inte återlämna barnet.

7. Om inte någon av parterna redan har vänt sig till domstolarna i den medlemsstat där barnet hade hemvist omedelbart före det olovliga bortförandet eller kvarhållandet, skall den domstol eller centralmyndighet som erhåller den information som avses i punkt 6 underrätta parterna och ge dem tillfälle att inom tre månader från den dag då de underrättades yttra sig inför domstolen enligt bestämmelserna i nationell lagstiftning, så att domstolen kan pröva frågan om vårdnaden om barnet.

Utan att det påverkar tillämpningen av behörighetsbestämmelserna i denna förordning skall domstolen avsluta ärendet om den inte har mottagit några yttranden inom denna tidsfrist.

8. Utan hinder av ett beslut om att inte återlämna barnet enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention skall en senare dom som kräver att barnet återlämnas och som meddelas av en domstol som har behörighet enligt denna förordning vara verkställbar i enlighet med kapitel III avsnitt 4 för att säkerställa att barnet återlämnas.

Artikel 12

Avtal om domstols behörighet

1. De domstolar i en medlemsstat som på grundval av artikel 3 utövar behörighet angående en ansökan om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap skall vara behöriga att ta upp frågor som rör föräldraansvaret i samband med denna ansökan om

- a) åtminstone en av makarna har föräldraansvar för barnet,
och
 - b) dessa domstolars behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av makarna och personerna med föräldraansvar, vid den tidpunkt då talan väcks, och denna behörighet är till barnets bästa.
2. Den behörighet som utövas enligt punkt 1 skall upphöra så snart
- a) antingen domen om beviljande eller avslående av en ansökan om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskapet har vunnit laga kraft,
 - b) eller, om ett förfarande om föräldraansvar ännu inte har avgjorts vid den tidpunkt som avses i a, så snart en dom om föräldraansvar har vunnit laga kraft,
 - c) eller, i de fall som avses i a och b, så snart förfarandet har avslutats av något annat skäl.
3. Domstolarna i en medlemsstat skall även vara behöriga i fråga om föräldraansvar när det gäller andra förfaranden än de som anges i punkt 1, om
- a) barnet har en nära anknytning till den medlemsstaten, särskilt genom att någon av personerna med föräldraansvar har hemvist där eller att barnet är medborgare i den medlemsstaten,
och
 - b) deras behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av alla parter i förfarandet vid den tidpunkt då talan väcks och denna behörighet är till barnets bästa.
4. När barnet har hemvist i en tredje stat, som inte är avtalsslutande part i Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn, skall den behörighet som grundas på denna artikel anses vara i barnets intresse, särskilt när ett förfarande visar sig vara omöjligt i den berörda tredje staten.

*Artikel 13***Behörighet grundad på barnets närvaro**

1. Om barnets hemvist inte kan fastställas och behörighet inte kan bestämmas på grundval av artikel 12, skall domstolarna i den medlemsstat där barnet befinner sig vara behöriga.
2. Punkt 1 äger motsvarande tillämpning på flyktingbarn och barn som har fördrivits på grund av oroligheter i ursprungslandet.

*Artikel 14***Behörighet i övriga fall**

Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 8–13, skall behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag.

*Artikel 15***Överföring till en domstol som är bättre lämpad att pröva målet**

1. I undantagsfall får de domstolar i en medlemsstat som är behöriga att pröva målet i sak, om de anser att en domstol i en annan medlemsstat, som barnet har en särskild anknytning till, är bättre lämpad att pröva målet eller en specifik del av målet och om det är till barnets bästa,
 - a) låta handläggningen av målet eller den aktuella delen av målet vila och ge parterna tillfälle att väcka talan vid domstolen i den andra medlemsstaten, i enlighet med punkt 4, eller
 - b) anmoda domstolen i den andra medlemsstaten att utöva sin behörighet i enlighet med punkt 5.
2. Punkt 1 skall tillämpas
 - a) på begäran av någon av parterna, eller
 - b) på initiativ av domstolen, eller
 - c) på begäran av en domstol i en annan medlemsstat till vilken barnet har en särskild anknytning, i enlighet med punkt 3.

Överföring på initiativ av domstolen eller på begäran av en domstol i en annan medlemsstat får emellertid inte ske om det inte godtas av åtminstone en av parterna.

3. Barnet skall anses ha en särskild anknytning till en medlemsstat, enligt punkt 1, om

- a) barnet, efter det att talan väckts vid den domstol som avses i punkt 1, har fått hemvist i den medlemsstaten, eller
- b) barnet har haft hemvist i den medlemsstaten, eller
- c) barnet är medborgare i den medlemsstaten, eller
- d) någon av personerna med föräldraansvar har hemvist i den medlemsstaten, eller
- e) tvisten rör åtgärder till skydd för barnet i samband med förvaltning eller bevarande av eller förfogande över egendom som tillhör barnet och som finns i den medlemsstaten.

4. Den domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak skall föreskriva en tid inom vilken talan måste väckas vid domstol i den andra medlemsstaten enligt punkt 1. Om talan inte har väckts inom denna tid skall den domstol vid vilken talan väckts fortsätta att utöva behörighet, i enlighet med artiklarna 8–14.

5. Domstolarna i den andra medlemsstaten får, om det på grund av särskilda omständigheter i målet är till barnets bästa, förklara sig behöriga inom sex veckor från det att talan väcks på grundval av punkt 1 a eller 1 b. I så fall skall den domstol där talan först har väckts förklara att den inte är behörig. I annat fall skall den domstol där talan först har väckts fortsätta att utöva sin behörighet i enlighet med artiklarna 8–14.

6. Domstolarna skall samarbeta vid tillämpningen av denna artikel, antingen direkt eller via de centralmyndigheter som har utsetts i enlighet med artikel 53.

AVSNITT 3

*Gemensamma bestämmelser**Artikel 16***Väckande av talan vid domstol**

1. Talan skall anses ha väckts vid en domstol

a) när stämningsansökan eller motsvarande handling har ingivits till domstolen, förutsatt att sökanden inte därefter har underlåtit att vidta de åtgärder som krävs av honom för att få delgivningen med svaranden verkställd,

eller

b) om delgivning av handlingen skall äga rum innan handlingen ges in till domstolen, när den tas emot av den myndighet som är ansvarig för delgivningen, förutsatt att sökanden inte därefter har underlåtit att vidta de åtgärder som krävs av honom för att få handlingen ingiven till domstolen.

*Artikel 17***Prövning av behörighetsfrågan**

Om talan som väcks vid en domstol i en medlemsstat avser ett fall som domstolen inte är behörig att ta upp enligt denna förordning och en domstol i en annan medlemsstat är behörig enligt förordningen, skall den förstnämnda domstolen självmant förklara sig obehörig.

*Artikel 18***Prövning av frågan om målet kan tas upp**

1. Om en svarande som har hemvist i en annan stat än den medlemsstat där talan väcktes inte går i svaromål, skall den behöriga domstolen förklara målet vilande till dess att det har klarlagts att svaranden har kunnat ta emot stämningsansökan eller en motsvarande handling i tillräckligt god tid för att kunna

förbereda sitt svaromål, eller att alla nödvändiga åtgärder i detta syfte har vidtagits.

2. I stället för bestämmelserna i punkt 1 i denna artikel skall artikel 19 i förordning (EG) nr 1348/2000 gälla, om stämningsansökan eller en motsvarande handling skall översändas från en medlemsstat till en annan i enlighet med den förordningen.

3. När bestämmelserna i förordning (EG) nr 1348/2000 inte är tillämpliga, skall artikel 15 i Haagkonventionen av den 15 november 1965 om delgivning i utlandet av handlingar i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur gälla, om stämningsansökan eller en motsvarande handling skall översändas till utlandet i enlighet med den konventionen.

Artikel 19

Litispendens och mål som har samband med varandra

1. Om talan väcks vid domstolar i olika medlemsstater rörande äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap och målen gäller samma parter skall, till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig, den domstol vid vilken talan har väckts senare självmant låta handläggningen av målet vila.

2. Om talan om föräldraansvar för ett barn, rörande samma sak, väcks vid domstolar i olika medlemsstater skall, till dess att det har fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig, den domstol vid vilken talan har väckts senare självmant låta handläggningen av målet vila.

3. När det har fastställts att den domstol vid vilken talan först har väckts är behörig, skall den domstol vid vilken talan har väckts senare självmant avvisa talan till förmån för den domstolen.

I så fall har den part som har väckt den senare talan rätt att väcka sin talan vid den domstol där talan först har väckts.

*Artikel 20***Interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder**

1. Bestämmelserna i denna förordning skall inte hindra att domstolarna i en medlemsstat i brådskande fall vidtar interimistiska åtgärder, däribland säkerhetsåtgärder, avseende personer eller tillgångar i den staten i enlighet med medlemsstatens lagstiftning, även om en domstol i en annan medlemsstat är behörig att pröva målet i sak enligt denna förordning.

2. De åtgärder som vidtas enligt punkt 1 skall upphöra att gälla när den domstol i medlemsstaten som enligt denna förordning är behörig att pröva målet i sak har vidtagit de åtgärder den anser lämpliga.

KAPITEL III

ERKÄNNANDE OCH VERKSTÄLLIGHET

AVSNITT 1

*Erkännande**Artikel 21***Erkännande av en dom**

1. En dom som har meddelats i en medlemsstat skall erkännas i de andra medlemsstaterna utan att något särskilt förfarande behöver anlitas.

2. I synnerhet, och utan att det påverkar tillämpningen av punkt 3, skall inget särskilt förfarande behöva anlitas för att uppdatera uppgifter om civilstånd i relevanta register i en medlemsstat på grundval av en i en annan medlemsstat meddelad dom om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap, om denna dom inte längre kan överklagas enligt lagen i den medlemsstaten.

3. Utan att det påverkar tillämpningen av avsnitt 4 kan en berörd part, genom att anlita de förfaranden som föreskrivs i avsnitt 2, få fastställt att domen skall erkännas eller inte erkännas.

Den territoriella behörigheten för den domstol som anges i den förteckning som varje medlemsstat överlämnar till kommissionen i enlighet med artikel 68 skall bestämmas enligt lagen i den medlemsstat där frågan om erkännande eller icke-erkännande väcks.

4. Om frågan huruvida en dom skall erkännas uppkommer som en prejudiciell fråga vid en domstol i en medlemsstat, får den domstolen avgöra frågan om erkännande.

Artikel 22

Skäl för att vägra erkännande av domar om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap

En dom om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap skall inte erkännas

- a) om ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den medlemsstat där domen görs gällande (*ordre public*),
- b) om domen har meddelats mot en utebliven svarande och denne inte har delgivits stämningsansökan eller motsvarande handling i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att svaranden kunnat förbereda sitt svaromål, såvida det inte kan fastställas att svaranden otvetydigt har godtagit domen,
- c) om den är oförenlig med en dom som har meddelats i ett mål mellan samma parter i den medlemsstat där domen görs gällande, eller
- d) om den är oförenlig med en dom som tidigare har meddelats i en annan medlemsstat eller i en icke-medlemsstat mellan samma parter, såvida den först meddelade domen uppfyller de nödvändiga villkoren för erkännande i den medlemsstat där domen görs gällande.

*Artikel 23***Skäl för att vägra erkännande av domar om föräldraansvar**

En dom om föräldraansvar skall inte erkännas

- a) om ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för rättsordningen i den medlemsstat där domen görs gällande (*ordre public*), med hänsyn tagen till barnets bästa,
 - b) om domen i strid med grundläggande rättegångsregler i den medlemsstat där den görs gällande har meddelats utan att barnet har fått möjlighet att komma till tals, såvida det inte är fråga om ett brådskande fall,
 - c) om domen har meddelats i någons utevaro och den uteblivne inte har delgivits stämmningsansökan eller motsvarande handling i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att han kunnat förbereda sitt svaromål, såvida det inte kan fastställas att den uteblivne otvetydigt har godtagit domen,
 - d) om en person begär det och hävdar att domen hindrar honom eller henne att utöva sitt föräldraansvar, om domen har meddelats utan att personen i fråga har fått möjlighet att yttra sig,
 - e) om domen är oförenlig med en senare dom om föräldraansvar som har meddelats i den medlemsstat där domen görs gällande,
 - f) om domen är oförenlig med en senare dom om föräldraansvar som har meddelats i en annan medlemsstat eller i den icke-medlemsstat där barnet har hemvist, såvida den sist meddelade domen uppfyller de nödvändiga villkoren för erkännande i den medlemsstat där domen görs gällande,
- eller
- g) om förfarandet enligt artikel 56 inte har följts.

*Artikel 24***Förbud mot omprövning av ursprungsdomstolens behörighet**

Behörigheten för domstolen i ursprungsmedlemsstaten får inte omprövas. En prövning av huruvida en dom strider mot grunderna

för rättsordningen (ordre public) enligt artikel 22 a och artikel 23 a får inte avse behörighetsreglerna i artiklarna 3–14.

Artikel 25

Olikheter i tillämplig lag

Erkännande av en dom får inte vägras på den grunden att lagen i den medlemsstat där domen görs gällande inte tillåter äktenskapskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap under samma omständigheter.

Artikel 26

Förbud mot omprövning i sak

En dom får aldrig omprövas i sak.

Artikel 27

Vilandeförklaring av mål

1. Om det vid domstol i en medlemsstat görs gällande att en dom som har meddelats i en annan medlemsstat skall erkännas, får domstolen låta handläggningen av målet vila om ändring i domen har sökts genom anlitande av ordinära rättsmedel.
2. Om det vid en domstol i en medlemsstat görs gällande att en dom som har meddelats i Irland eller Förenade kungariket skall erkännas, får domstolen låta handläggningen av målet vila om verkställighet av domen har uppskjutits i ursprungsmedlemsstaten på grund av att ändring i domen har sökts.

AVSNITT 2

*Ansökan om verkställbarhetsförklaring**Artikel 28***Verkställbara domar**

1. En dom om utövande av föräldraansvar över ett barn, som har meddelats i en medlemsstat och som är verkställbar i den staten och har delgivits, skall verkställas i en annan medlemsstat sedan domen på ansökan av part förklarats vara verkställbar där.

2. I Förenade kungariket skall sådana domar dock verkställas i England och Wales, i Skottland eller i Nordirland först sedan domen på ansökan av part har registrerats för verkställighet i den delen av Förenade kungariket.

*Artikel 29***Lokala domstolars behörighet**

1. Ansökan om verkställbarhetsförklaring skall göras vid den domstol som anges i den förteckning som varje medlemsstat överlämnar till kommissionen i enlighet med artikel 68.

2. Den lokala behörigheten skall bestämmas efter hemvistet för den person mot vilken verkställighet begärs eller efter hemvistet för det barn som ansökan avser.

Om inget av de hemvist som avses i första stycket finns i den verkställande medlemsstaten, skall den lokala domstolens behörighet bestämmas efter den plats där verkställighet skall ske.

*Artikel 30***Förfarande**

1. Förfarandet vid ansökan skall regleras av lagen i den verkställande medlemsstaten.

2. Sökanden skall uppge en delgivningsadress inom domkretsen för den domstol där ansökan görs. Om lagen i den verkställande medlemsstaten inte föreskriver en sådan delgivningsadress, skall sökanden i stället utse ett ombud i saken.
3. De handlingar som anges i artiklarna 37 och 39 skall bifogas ansökan.

Artikel 31

Domstolens avgörande

1. Den domstol som prövar ansökan skall avgöra frågan snarast. I detta skede av förfarandet skall varken den part mot vilken verkställighet begärs eller barnet ges tillfälle att yttra sig över ansökan.
2. Ansökan får avslås endast på någon av de i artiklarna 22, 23 och 24 angivna grunderna.
3. En dom får aldrig omprövas i sak.

Artikel 32

Underrättelse om ett avgörande

En behörig domstolstjänsteman skall snarast, på det sätt som föreskrivs enligt lagen i den verkställande medlemsstaten, underrätta sökanden om det avgörande som har meddelats med anledning av ansökan.

Artikel 33

Ansökan om ändring

1. Var och en av parterna får ansöka om ändring av avgörandet med anledning av ansökan om verkställbarhetsförklaring.
2. Ansökan om ändring skall göras vid den domstol som anges i den förteckning som varje medlemsstat överlämnar till kommissionen i enlighet med artikel 68.

3. Ansökan om ändring skall handläggas enligt de bestämmelser som gäller för kontradiktorisk process.

4. Om ansökan om ändring görs av den som ansökt om verkställbarhetsförklaring, skall den domstol som handlägger frågan efter det att ändring har sökts höra den part mot vilken verkställighet begärs. Om denne underlåter att förklara sig skall bestämmelserna i artikel 18 tillämpas.

5. Ansökan om ändring av en verkställbarhetsförklaring skall göras inom en månad efter delgivningen av denna. Om den part mot vilken verkställighet begärs har hemvist i en annan medlemsstat än den där verkställbarhetsförklaringen meddelades, skall fristen för att ansöka om ändring vara två månader och löpa från den dag då avgörandet delgavs honom, antingen personligen eller i hans bostad. Fristen får inte förlängas på grund av långt avstånd.

Artikel 34

Instansordning och rättsmedel

Mot ett avgörande som meddelats med anledning av att ändring har sökts får talan endast föras enligt de förfaranden som avses i den förteckning som varje medlemsstat överlämnar till kommissionen i enlighet med artikel 68.

Artikel 35

Vilandeförklaring av mål

1. Den domstol som handlägger ansökan om ändring enligt artikel 33 eller 34 får på begäran av den part mot vilken verkställighet begärs låta målet vila, om talan mot domen har förts i ursprungsmedlemsstaten genom ordinära rättsmedel eller om fristen för sådan talan ännu inte har löpt ut. I sistnämnda fall får domstolen bestämma en tid inom vilken sådan talan skall föras.

2. Om domen meddelades i Irland eller i Förenade kungariket skall varje form av överklagande som står till buds i ursprungsmedlems-

staten anses som en sådan talan mot domen genom ordinära rättsmedel som avses i punkt 1.

Artikel 36

Delvis verkställighet

1. Om en dom omfattar flera yrkanden och verkställighet inte kan medges för alla, skall domstolen medge verkställighet för ett eller flera av dem.
2. Sökanden kan begära att domen verkställs delvis.

AVSNITT 3

Gemensamma bestämmelser för avsnitten 1 och 2

Artikel 37

Handlingar

1. En part som gör gällande att en dom skall erkännas eller inte erkännas eller som ansöker om verkställbarhetsförklaring skall ge in
 - a) en kopia av domen som uppfyller de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet skall kunna fastställas,
 - och
 - b) det intyg som avses i artikel 39.
2. När det rör sig om en dom som har meddelats i någons utevaro skall den part som ansöker om erkännande eller verkställbarhetsförklaring dessutom ge in
 - a) originalet eller en bestyrkt kopia av den handling som visar att stämningsansökan eller motsvarande handling har delgivits den uteblivna parten,
 - eller

b) en handling som visar att svaranden otvetydigt har godtagit domen.

Artikel 38

Avsaknad av handlingar

1. Om de i artikel 37.1 b eller 37.2 angivna handlingarna inte har givits in, kan domstolen bestämma en tid inom vilken de skall ges in, godta likvärdiga handlingar eller, om tillgängliga uppgifter kan anses tillräckliga, befria sökanden från skyldigheten att ge in dem.
2. Om domstolen begär det, skall en översättning av handlingarna ges in. Översättningen skall vara bestyrkt av en person som är behörig därtill i någon av medlemsstaterna.

Artikel 39

Intyg om domar i äktenskapsmål och intyg om domar om föräldraansvar

Den behöriga domstolen eller myndigheten i ursprungsmedlemsstaten skall på begäran av part utfärda ett intyg enligt standardformuläret i bilaga I (domar i äktenskapsmål) eller bilaga II (domar om föräldraansvar).

AVSNITT 4

Verkställbarhet av vissa domar om umgänge och av vissa domar som kräver återlämnande av barn

Artikel 40

Tillämpningsområde

1. Detta avsnitt skall tillämpas på
 - a) umgängeoch

b) återlämnande av ett barn till följd av en dom som meddelats i enlighet med artikel 11.8.

2. Bestämmelserna i detta avsnitt skall inte hindra att en person med föräldraansvar ansöker om erkännande och verkställighet i enlighet med bestämmelserna i avsnitten 1 och 2 i detta kapitel.

Artikel 41

Umgänge

1. Sådant umgänge som avses i artikel 40.1 a och som har beviljats genom en verkställbar dom i en medlemsstat skall erkännas och vara verkställbart i en annan medlemsstat utan att det behövs någon verkställbarhetsförklaring och utan möjlighet att invända mot erkännandet om domen har försetts med ett intyg i ursprungsmedlemsstaten i enlighet med punkt 2.

Även om det i nationell lag inte föreskrivs att en dom om beviljande av umgänge alltid skall vara verkställbar utan hinder av att den överklagats, kan ursprungsdomstolen förklara att domen skall vara verkställbar.

2. Domaren vid ursprungsdomstolen skall utfärda intyget enligt punkt 1, med användning av standardformuläret i bilaga III (intyg om umgänge), endast om

a) vid ett förfarande i någons utevaro stämningsansökan eller motsvarande handling har delgivits den uteblivna personen i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att den personen kunnat förbereda sitt svaromål, eller om det, om vederbörande har delgivits utan att dessa krav har respekterats, dock är styrkt att vederbörande otvetydigt har godtagit domen,

b) alla berörda parter har fått möjlighet att yttra sig,
och

c) barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad.

Intyget skall utfärdas på samma språk som domen.

3. Om umgänget avser en situation som redan när domen meddelas är av gränsöverskridande art skall intyget utfärdas automatiskt när domen blir verkställbar, även interimistiskt. Om situationen först senare blir av gränsöverskridande art skall intyget utfärdas på begäran av någon av parterna.

Artikel 42

Återlämnande av barn

1. Ett barns återlämnande som avses i artikel 40.1 b och som följer av en verkställbar dom, som har meddelats i en medlemsstat, skall erkännas och vara verkställbart i en annan medlemsstat utan att det behövs någon verkställbarhetsförklaring och utan möjlighet att invända mot erkännandet, om domen har försetts med ett intyg i ursprungsmedlemsstaten i enlighet med punkt 2.

Även om det i nationell lag inte föreskrivs att en dom som kräver att barnet återlämnas enligt artikel 11.8 alltid skall vara verkställbar, utan hinder av att den överklagats, kan ursprungsdomstolen förklara att domen skall vara verkställbar.

2. Domaren vid ursprungsdomstolen som meddelat den dom som avses i artikel 40.1 b skall utfärda det intyg som avses i punkt 1 endast om

- a) barnet har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till barnets ålder eller mognad,
- b) parterna fått möjlighet att yttra sig, och
- c) domstolen har meddelat domen med beaktande av de skäl och den bevisning som legat till grund för det beslut som meddelats enligt artikel 13 i 1980 års Haagkonvention.

Om domstolen eller en annan myndighet vidtar åtgärder för att garantera barnets skydd efter återlämnandet till den stat där det har hemvist, skall intyget innehålla närmare uppgifter om dessa åtgärder.

Domaren vid ursprungsdomstolen skall på eget initiativ utfärda intyget och då använda standardformuläret i bilaga IV (intyg om återlämnande av barn).

Intyget skall utfärdas på samma språk som domen.

Artikel 43

Talan om rättelse

1. Lagen i ursprungsmedlemsstaten skall tillämpas vid varje rättelse av intyget.
2. Beslutet om att utfärda intyg enligt artikel 41.1 eller artikel 42.1 kan i övrigt inte överklagas.

Artikel 44

Intygets verkan

Intyget skall inte få rättsverkningar utöver vad som följer av domens verkställbarhet.

Artikel 45

Handlingar

1. En part som ansöker om verkställighet av en dom skall ge in
 - a) en kopia av domen som uppfyller de villkor som är nödvändiga för att dess äkthet skall kunna fastställas,
 - och
 - b) det intyg som avses i artikel 41.1 eller artikel 42.1.
2. Vid tillämpningen av den här artikeln
 - skall det intyg som avses i artikel 41.1 åtföljas av en översättning av punkt 12 om praktiska arrangemang för utövandet av umgänget,
 - skall det intyg som avses i artikel 42.1 åtföljas av en översättning av punkt 14 om närmare uppgifter om åtgärder som vidtagits för att garantera barnets skydd efter återlämnandet.

Översättningen skall göras till det officiella språket eller något av de officiella språken i den verkställande medlemsstaten eller till något annat språk som den medlemsstaten uttryckligen godtar. Översättningen skall vara bestyrkt av en person som är behörig därtill i någon av medlemsstaterna.

AVSNITT 5

Officiella handlingar och överenskommelser

Artikel 46

Handlingar som har upprättats eller registrerats som officiella handlingar (*actes authentiques*) och är verkställbara i en medlemsstat samt överenskommelser mellan parter som är verkställbara i ursprungsmedlemsstaten skall erkännas och förklaras verkställbara under samma förutsättningar som domar.

AVSNITT 6

Övriga bestämmelser

Artikel 47

Verkställighetsförfarande

1. Verkställighetsförfarandet skall regleras av lagen i den verkställande medlemsstaten.
2. Varje dom som meddelats av domstol i en annan medlemsstat och har förklarats verkställbar i enlighet med avsnitt 2 eller försetts med intyg i enlighet med artikel 41.1 eller artikel 42.1 skall verkställas i den verkställande medlemsstaten på samma villkor som om den hade meddelats i den medlemsstaten.

Särskilt gäller att en dom som har försetts med intyg i enlighet med artikel 41.1 eller artikel 42.1 inte får verkställas om den är oförenlig med en senare, verkställbar dom.

*Artikel 48***Praktiska arrangemang för utövande av umgänget**

1. Domstolarna i den verkställande medlemsstaten får besluta om de praktiska arrangemangen för utövande av umgänget, om de nödvändiga arrangemangen inte eller endast otillräckligt regleras i den dom som har meddelats av den domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak och under förutsättning att de väsentliga inslagen i den domen iakttas.
2. De praktiska arrangemang som beslutas enligt punkt 1 skall upphöra att gälla om det finns en senare dom som har meddelats av en domstol i en medlemsstat som är behörig att pröva målet i sak.

*Artikel 49***Kostnader**

Bestämmelserna i detta kapitel, utom de som avses i avsnitt 4, skall även gälla för fastställande av de rättegångskostnader som hänförs till förfaranden som omfattas av denna förordning samt för verkställighet av varje förordnande om sådana rättegångskostnader.

*Artikel 50***Rättshjälp**

Om sökanden i ursprungsmedlemsstaten helt eller delvis hade rättshjälp eller var befriad från kostnader och avgifter, skall han vid det förfarande som avses i artiklarna 21, 28, 41, 42 och 48 vara berättigad till rättshjälp eller kostnads- och avgiftsbefrielse i största möjliga utsträckning enligt lagen i den verkställande medlemsstaten.

*Artikel 51***Säkerhet, borgen eller deposition**

Ingen säkerhet, borgen eller deposition, oavsett dess benämning, får krävas på följande grunder av den som i en medlemsstat begär verkställighet av en dom som har meddelats i en annan medlemsstat, nämligen

- a) att han eller hon inte har hemvist i den medlemsstat där verkställighet begärs, eller
- b) att han eller hon är utländsk medborgare eller, när verkställighet begärs i Förenade kungariket eller Irland, inte har domicil i någon av de medlemsstaterna.

*Artikel 52***Legalisering eller annat liknande förfarande**

Ingen legalisering eller annat liknande förfarande får krävas i fråga om de handlingar som avses i artiklarna 37, 38 och 45 eller i fråga om fullmakt för ombud i saken.

KAPITEL IV

**SAMARBETE MELLAN CENTRALMYNDIGHETER I
FRÅGOR OM FÖRÄLDRAANSVAR***Artikel 53***Utseende av myndigheter**

Varje medlemsstat skall utse en eller flera centralmyndigheter med uppgift att bistå vid tillämpningen av denna förordning och skall ange deras territoriella eller materiella befogenheter. Om en medlemsstat har utsett mer än en centralmyndighet skall meddelanden i princip skickas direkt till den behöriga centralmyndigheten. Om ett meddelande skickas till en centralmyndighet som inte är

behörig, skall denna ansvara för att det sänds vidare till den behöriga centralmyndigheten och informera avsändaren om detta.

Artikel 54

Allmänna uppgifter

Centralmyndigheterna skall lämna information om nationell lagstiftning och nationella förfaranden och vidta allmänna åtgärder för att förbättra tillämpningen av denna förordning och stärka samarbetet sinsemellan. I detta syfte skall det europeiska rättsliga nätverket på privaträttens område, vilket inrättades genom beslut 2001/470/EG, anlitas.

Artikel 55

Samarbete i enskilda ärenden om föräldraansvar

Centralmyndigheterna skall på begäran av en centralmyndighet i en annan medlemsstat eller av en person med föräldraansvar samarbeta i enskilda ärenden för att uppnå syftena med denna förordning. I detta syfte skall centralmyndigheterna direkt eller via myndigheter eller andra organ vidta alla lämpliga åtgärder, i enlighet med den lagstiftning som gäller för medlemsstaten i fråga om skydd av personuppgifter, för att

- a) insamla och utbyta information
 - i) om barnets situation,
 - ii) om pågående förfaranden, eller
 - iii) om beslut som berör barnet,
- b) informera och biträda personer med föräldraansvar som söker erkännande och verkställighet av domar inom myndighetens område, i synnerhet rörande umgänge och återlämnande av barn,
- c) underlätta kontakter mellan domstolar, i synnerhet när det gäller tillämpning av artikel 11.6 och 11.7 samt artikel 15,
- d) lämna information och stöd som kan vara till nytta för domstolarna vid tillämpningen av artikel 56,

e) underlätta överenskommelser mellan personer med föräldraansvar genom medling eller andra metoder och underlätta gränsöverskridande samarbete i detta syfte.

Artikel 56

Placering av barnet i en annan medlemsstat

1. Om den domstol som är behörig i enlighet med artiklarna 8–15 avser att placera barnet på en institution eller i ett familjehem och denna placering skall ske i en annan medlemsstat, skall den i förväg samråda med centralmyndigheten eller en annan behörig myndighet i den senare medlemsstaten, om den medlemsstaten föreskriver ingripande av en offentlig myndighet vid placering av barn inom landet.
2. Beslutet om den placering som avses i punkt 1 får fattas i den anmodande medlemsstaten endast om den behöriga myndigheten i den anmodade staten har godkänt placeringen.
3. Formerna för det samråd eller det godkännande som avses i punkterna 1 och 2 skall regleras av den anmodade medlemsstatens nationella lag.
4. Om den domstol som är behörig i enlighet med artiklarna 8–15 beslutar att placera barnet i ett familjehem, och denna placering skall ske i en annan medlemsstat och den senare medlemsstaten inte föreskriver ingripande av en offentlig myndighet vid placering av barn inom landet, skall den underrätta centralmyndigheten eller en behörig myndighet i den medlemsstaten.

Artikel 57

Arbetsätt

1. En person med föräldraansvar kan lämna in en ansökan om biträde enligt artikel 55 till centralmyndigheten i den medlemsstat där han eller hon har hemvist eller till centralmyndigheten i den medlemsstat där barnet har hemvist eller befinner sig. Denna ansökan skall åtföljas av all tillgänglig information som kan underlätta dess verkställighet. Om ansökan om biträde rör

erkännande eller verkställighet av en dom om föräldraansvar som omfattas av denna förordning skall personen med föräldraansvar bifoga de relevanta intyg som anges i artikel 39, artikel 41.1 eller artikel 42.1.

2. Medlemsstaterna skall underrätta kommissionen om vilket eller vilka av gemenskapens institutioners officiella språk utöver det eller de egna språken som kan godtas i meddelandena till centralmyndigheterna.

3. Centralmyndigheternas biträde i enlighet med artikel 55 skall vara kostnadsfritt.

4. Varje centralmyndighet skall bära sina egna kostnader.

Artikel 58

Möten

1. Centralmyndigheterna skall för att underlätta tillämpningen av denna förordning sammanträda regelbundet.

2. Dessa möten skall sammankallas i enlighet med beslut 2001/470/EG om inrättande av ett europeiskt rättsligt nätverk på privaträttens område.

KAPITEL V

FÖRHÅLLET TILL ANDRA INSTRUMENT

Artikel 59

Förhållandet till andra instrument

1. Om inte annat följer av artiklarna 60, 63, 64 och punkt 2 i den här artikeln skall denna förordning, för medlemsstaterna, ersätta sådana vid förordningens ikraftträdande gällande konventioner som ingåtts mellan två eller flera medlemsstater och som avser frågor som regleras i förordningen.

2. a) Finland och Sverige har rätt att avge en förklaring om att konventionen av den 6 februari 1931 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, tillsammans med slutprotokollet till den konventionen, skall gälla, helt eller delvis, i förbindelserna mellan dem, i stället för bestämmelserna i denna förordning. Sådana förklaringar skall bifogas denna förordning och offentliggöras i Europeiska unionens officiella tidning. Dessa medlemsstater kan när som helst återkalla förklaringarna, helt eller delvis.
 - b) Principen om förbud mot diskriminering på grund av nationalitet när det gäller unionens medborgare skall iakttas.
 - c) Bestämmelser om domstols behörighet, i varje framtida överenskommelse mellan de medlemsstater som anges i led a rörande frågor som regleras av denna förordning, skall vara i linje med de behörighetsregler som föreskrivs i förordningen.
 - d) En dom meddelad av en domstol i någon av de nordiska stater som har avgett en förklaring enligt a skall erkännas och verkställas i de andra medlemsstaterna i enlighet med bestämmelserna i kapitel III i denna förordning, om domstolen har grundat sin behörighet på en bestämmelse som har en motsvarighet i kapitel II i denna förordning.
3. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna
 - a) en kopia av de överenskommelser som avses i punkt 2 a och c och de enhetliga lagar varigenom dessa överenskommelser genomförs,
 - b) varje uppsägning eller ändring av sådana överenskommelser eller enhetliga lagar.

Artikel 60

Förhållandet till vissa multilaterala konventioner

När det gäller en fråga som omfattas av denna förordning skall förordningen, i förbindelserna mellan medlemsstaterna, gälla framför följande konventioner:

- a) Haagkonventionen av den 5 oktober 1961 om myndigheters behörighet och tillämplig lag i frågor om skydd för underåriga,
 - b) Luxemburgkonventionen av den 8 september 1967 om erkännande av domar rörande äktenskaps giltighet,
 - c) Haagkonventionen av den 1 juni 1970 om erkännande av äktenskapsskillnader och hemskillnader,
 - d) Europeiska konventionen av den 20 maj 1980 om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn,
- och
- e) Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn.

Artikel 61

Förhållande till Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn

I förhållande till Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn skall denna förordning tillämpas

- a) när barnet i fråga har hemvist inom en medlemsstats territorium,
- b) när det är fråga om att en dom som meddelats av en medlemsstats behöriga domstol skall erkännas och verkställas på en annan medlemsstats territorium, även om barnet i fråga har hemvist i en icke-medlemsstat som är part i den konventionen.

Artikel 62

Giltighetens omfång

1. De överenskommelser och konventioner som avses i artikel 59.1 samt i artiklarna 60 och 61 skall fortsätta att gälla i frågor som inte regleras i denna förordning.

2. De konventioner som nämns i artikel 60, särskilt 1980 års Haagkonvention, skall fortsätta att gälla mellan de medlemsstater som är parter i de konventionerna, i överensstämmelse med artikel 60.

Artikel 63

Fördrag med Heliga stolen

1. Denna förordning skall gälla utan att det påverkar tillämpningen av det den 7 maj 1940 i Vatikanstaten undertecknade internationella fördraget (konkordatet) mellan Heliga stolen och Portugal.

2. Ett dom om äktenskaps ogiltighet som meddelats i enlighet med det fördrag som anges i punkt 1 skall erkännas i medlemsstaterna enligt villkoren i kapitel III, avsnitt 1.

3. Bestämmelserna i punkterna 1 och 2 skall även gälla för följande internationella fördrag (konkordat) med Heliga stolen:

a) Lateranfödraget av den 11 februari 1929 mellan Italien och Heliga stolen, ändrat genom den överenskommelse och det tilläggsprotokoll som undertecknades i Rom den 18 februari 1984.

b) Överenskommelsen av den 3 januari 1979 mellan Heliga stolen och Spanien om rättsliga frågor.

4. Erkännande av domar enligt punkt 2 får i Italien och Spanien underkastas samma förfaranden och samma kontroller som är tillämpliga på sådana domar som har meddelats av kyrkliga domstolar i enlighet med de internationella fördrag med Heliga stolen som anges i punkt 3.

5. Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna

a) en kopia av de fördrag som anges i punkterna 1 och 3,

b) varje uppsägning eller ändring av dessa fördrag.

KAPITEL VI

ÖVERGÅNGSBESTÄMMELSER

Artikel 64

1. Bestämmelserna i denna förordning skall tillämpas endast på rättsliga förfaranden som har inletts, på officiella handlingar (*actes authentiques*) som har upprättats eller registrerats och på överenskommelser mellan parter som har ingåtts efter den dag då förordningen började tillämpas enligt artikel 72.
2. Domar som efter den dag då denna förordning började tillämpas har meddelats i mål och ärenden som har anhängiggjorts före den dagen, men efter den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt bestämmelserna i kapitel III i den här förordningen, om domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med de bestämmelser som anges i kapitel II i den här förordningen eller i förordning (EG) nr 1347/2000 eller med bestämmelser i en konvention som gällde mellan ursprungsmedlemsstaten och den medlemsstat där domen görs gällande vid tiden för målets eller ärendets anhängiggörande.
3. Domar som före den dag då denna förordning började tillämpas har meddelats i mål och ärenden som har anhängiggjorts efter den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt bestämmelserna i kapitel III i den här förordningen under förutsättning att de avser äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap eller en fråga om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn som har prövats i samband med sådana äktenskapsmål.
4. Domar som före den dag då denna förordning började tillämpas men efter den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft har meddelats i mål och ärenden som har anhängiggjorts före den dag då förordning (EG) nr 1347/2000 trädde i kraft, skall erkännas och verkställas enligt bestämmelserna i kapitel III i den här förordningen under förutsättning att de avser äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap eller en fråga om föräldraansvar för makarnas gemensamma barn som har prövats i

samband med sådana äktenskapsmål och domstolen har grundat sin behörighet på bestämmelser som överensstämmer antingen med de bestämmelser som anges i kapitel II i den här förordningen eller med bestämmelserna i förordning (EG) nr 1347/2000 eller med bestämmelser i en konvention som gällde mellan ursprungsmedlemsstaten och den medlemsstat där domen görs gällande vid tiden för målets eller ärendets anhängiggörande.

KAPITEL VII

SLUTBESTÄMMELSER

Artikel 65

Översyn

Senast den 1 januari 2012 och därefter vart femte år skall kommissionen, på grundval av information från medlemsstaterna, för Europaparlamentet, rådet och Europeiska ekonomiska och sociala kommittén lägga fram en rapport om tillämpningen av denna förordning, vid behov åtföljd av förslag i syfte att anpassa den.

Artikel 66

Medlemsstater med två eller flera rättssystem

Med avseende på en medlemsstat där två eller flera rättssystem eller regelverk tillämpas i olika territoriella enheter skall beträffande frågor som regleras av denna förordning

- a) en hänvisning till hemvist i medlemsstaten avse hemvist inom en territoriell enhet,
- b) en hänvisning till medborgarskap eller, när det gäller Förenade kungariket, till domicil, avse anknytning till den territoriella enhet som anges i lagen i den medlemsstaten,
- c) en hänvisning till en myndighet i en medlemsstat avse myndigheten i den berörda territoriella enheten i den staten,

d) en hänvisning till reglerna i den anmodade medlemsstaten avse reglerna i den territoriella enhet där en fråga om behörighet, erkännande eller verkställighet uppkommer.

Artikel 67

Uppgifter om centralmyndigheterna och språk

Medlemsstaterna skall inom tre månader efter ikraftträdandet av denna förordning meddela kommissionen

- a) namn, adress och sätt att komma i kontakt med de centralmyndigheter som har utsetts enligt artikel 53,
 - b) vilka språk som godtas i meddelandena till centralmyndigheterna i enlighet med artikel 57.2,
- och
- c) vilka språk som godtas i intyget om umgänge i enlighet med artikel 45.2.

Medlemsstaterna skall meddela kommissionen alla ändringar av dessa uppgifter.

Kommissionen skall offentliggöra dessa uppgifter.

Artikel 68

Information om domstolar och rättsmedel

Medlemsstaterna skall till kommissionen överlämna de förteckningar över domstolar och rättsmedel som avses i artiklarna 21, 29, 33 och 34, samt de ändringar som görs i dessa.

Kommissionen skall uppdatera denna information och offentliggöra den genom publicering i *Europeiska unionens officiella tidning* och på andra lämpliga sätt.

*Artikel 69***Ändring av bilagorna**

Varje ändring i standardformulären i bilagorna I–IV skall antas i enlighet med det förfarande som avses i artikel 70.2.

*Artikel 70***Kommitté**

1. Kommissionen skall biträdas av en kommitté (nedan kallad ”kommittén”).
2. När det hänvisas till denna punkt skall artiklarna 3 och 7 i beslut 1999/468/EG tillämpas.
3. Kommittén skall själv anta sin arbetsordning.

*Artikel 71***Upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000**

1. Förordning (EG) nr 1347/2000 skall upphöra att gälla från och med den dag då den här förordningen börjar tillämpas.
2. Hänvisningar till förordning (EG) nr 1347/2000 skall anses som hänvisningar till den här förordningen i enlighet med jämförelsetabellen i bilaga V.

*Artikel 72***Ikraftträdande**

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2004. Denna förordning skall tillämpas från och med den 1 mars 2005, med undantag för artiklarna 67, 68, 69 och 70, som skall tillämpas från och med den 1 augusti 2004.

Denna förordning är till alla delar bindande och direkt tillämplig i medlemsstaterna i enlighet med Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen.

Utfärdat i Bryssel den 27 november 2003.

På rådets vägnar
R. CASTELLI
Ordförande

BILAGA I

INTYG OM DOMAR I ÄKTENSKAPSMÅL ENLIGT ARTIKEL 39¹²

1. Ursprungsmedlemsstat
2. Domstol eller myndighet som har utfärdat intyget
 - 2.1 Namn
 - 2.2 Adress
 - 2.3 Tfn, fax, e-postadress
3. Äktenskap
 - 3.1 Hustrun
 - 3.1.1 Fullständigt namn
 - 3.1.2 Adress
 - 3.1.3 Födelseland och födelseort
 - 3.1.4 Födelsedatum
 - 3.2 Mannen
 - 3.2.1 Fullständigt namn
 - 3.2.2 Adress
 - 3.2.3 Födelseland och födelseort
 - 3.2.4 Födelsedatum
 - 3.3 Land, ort (om uppgiften finns tillgänglig) och datum för vigsel
 - 3.3.1 Land för vigsel
 - 3.3.2 Ort för vigsel (om uppgiften finns tillgänglig)
 - 3.3.3 Datum för vigsel
4. Domstol som har meddelat domen
 - 4.1 Domstolens namn
 - 4.2 Domstolsort
5. Dom
 - 5.1 Datum
 - 5.2 Referensnummer
 - 5.3 Domens typ
 - 5.3.1 Äktenskapsskillnad
 - 5.3.2 Annullering av äktenskap
 - 5.3.3 Hemskillnad
 - 5.4 Rör det sig om en dom som har meddelats i någons utevaro?
 - 5.4.1 Nej
 - 5.4.2 Ja¹³
6. Namnen på de parter som beviljats rättshjälp

¹² Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

¹³ De handlingar som avses i artikel 37.2 skall bifogas.

7. Kan domen överklagas enligt lagen i ursprungsmedlemsstaten?

7.1 Nej

7.2 Ja

8. Datum då domen vinner laga kraft i den medlemsstat där den meddelades

8.1 Äktenskapsskillnad

8.2 Hemskillnad

Utfärdat i den

Namnteckning och/eller stämpel

*BILAGA II***INTYG OM DOMAR OM FÖRÄLDRAANSVAR
ENLIGT ARTIKEL 39¹⁴**

1. Ursprungsmedlemsstat
2. Domstol eller myndighet som har utfärdat intyget
 - 2.1 Namn
 - 2.2 Adress
 - 2.3 Tfn, fax, e-postadress
3. Person(er) som tillerkänts umgänge
 - 3.1 Fullständigt namn
 - 3.2 Adress
 - 3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
4. Andra personer med föräldraansvar än de som nämns i punkt 3¹⁵
 - 4.1
 - 4.1.1 Fullständigt namn
 - 4.1.2 Adress
 - 4.1.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.2
 - 4.2.1 Fullständigt namn
 - 4.2.2 Adress
 - 4.2.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.3
 - 4.3.1 Fullständigt namn
 - 4.3.2 Adress
 - 4.3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
5. Domstol som har meddelat domen
 - 5.1 Domstolens namn
 - 5.2 Domstolsort
6. Dom
 - 6.1 Datum
 - 6.2 Referensnummer
 - 6.3 Rör det sig om en dom som har meddelats i någons utevaro?
 - 6.3.1 Nej
 - 6.3.2 Ja¹⁶

¹⁴ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

¹⁵ Vid gemensam vårdnad kan den person som nämns i punkt 3 också nämnas i punkt 4.

¹⁶ De handlingar som avses i artikel 37.2 skall bifogas.

7. Barn som omfattas av domen¹⁷
 - 7.1 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.2 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.3 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.4 Fullständigt namn och födelsedatum
8. Namnen på de parter som beviljats rättshjälp
9. Intyg om verkställbarhet och delgivning
 - 9.1 Kan domen verkställas enligt ursprungsmedlemsstatens lag?
 - 9.1.1 Ja
 - 9.1.2 Nej
 - 9.2 Har domen delgivits den part mot vilken verkställighet begärs?
 - 9.2.1 Ja
 - 9.2.1.1 Partens fullständiga namn
 - 9.2.1.2 Adress
 - 9.2.1.3 Delgivningsdatum
 - 9.2.2 Nej
10. Särskild information om domar om umgänge när exekvatur begärs enligt artikel 28. Denna möjlighet föreskrivs i artikel 40.2:
 - 10.1 Praktiska arrangemang för utövandet av umgänget (om och i den mån dessa uppgifter förekommer i domen)
 - 10.1.1 Datum, klockslag
 - 10.1.1.1 Början
 - 10.1.1.2 Slut
 - 10.1.2 Plats
 - 10.1.3 Särskilda skyldigheter för den person som har föräldraansvar
 - 10.1.4 Särskilda skyldigheter för den person som tillerkänts umgänge
 - 10.1.5 Eventuella begränsningar i utövandet av umgänget
11. Särskild information om domar om återlämnande av barn när exekvatur begärs enligt artikel 28. Denna möjlighet föreskrivs i artikel 40.2:
 - 11.1 Domen innebär att barnet skall återlämnas
 - 11.2 Person till vilken barnet skall återlämnas (om och i den mån denna uppgift förekommer i domen)
 - 11.2.1 Fullständigt namn
 - 11.2.2 Adress

Utfärdat i den

Namnteckning och/eller stämpel

¹⁷ Om mer än fyra barn omfattas av domen skall ytterligare ett formulär användas.

*BILAGA III***INTYG OM DOMAR OM UMGÄNGE ENLIGT ARTIKEL 41.1¹⁸**

1. Ursprungsmedlemsstat
2. Domstol eller myndighet som har utfärdat intyget
 - 2.1 Namn
 - 2.2 Adress
 - 2.3 Tfn, fax, e-postadress
3. Person(er) med umgänge
 - 3.1 Fullständigt namn
 - 3.2 Adress
 - 3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
4. Andra personer med föräldransvar än de som nämns i punkt 3^{19 20}
 - 4.1
 - 4.1.1 Fullständigt namn
 - 4.1.2 Adress
 - 4.1.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.2
 - 4.2.1 Fullständigt namn
 - 4.2.2 Adress
 - 4.2.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.3 Andra
 - 4.3.1 Fullständigt namn
 - 4.3.2 Adress
 - 4.3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
5. Domstol som har meddelat domen
 - 5.1 Domstolens namn
 - 5.2 Domstolsort
6. Dom
 - 6.1 Datum
 - 6.2 Referensnummer
7. Barn som omfattas av domen²¹
 - 7.1 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.2 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.3 Fullständigt namn och födelsedatum
 - 7.4 Fullständigt namn och födelsedatum

¹⁸ Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldransvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

¹⁹ Vid gemensam vårdnad kan den person som nämns i punkt 3 också nämnas i punkt 4.

²⁰ Markera rutan för den person som vid verkställighet av domen blir den förpliktade parten.

²¹ Om mer än fyra barn omfattas av domen skall ytterligare ett formulär användas.

8. Är domen verkställbar i ursprungsmedlemsstaten?

8.1 Ja

8.2 Nej

9. Vid utevarodom har stämningsansökan eller motsvarande handling delgivits den uteblivna personen i tillräckligt god tid och på ett sådant sätt att den personen kunnat förbereda sitt svaromål, eller, om den har delgivits utan att dessa villkor uppfyllts, är det styrkt att vederbörande otvetydigt har godtagit domen

10. Alla berörda parter har fått möjlighet att yttra sig

11. Barnen har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till deras ålder eller mognad

12. Praktiska arrangemang för utövandet av umgänget (om och i den mån dessa uppgifter förekommer i domen)

12.1 Datum, klockslag

12.1.1 Början

12.1.2 Slut

12.2 Plats

12.3 Särskilda skyldigheter för den person som har föräldraansvar

12.4 Särskilda skyldigheter för den person som har umgänge

12.5 Eventuella begränsningar i utövandet av umgänget

13. Namnen på de parter som beviljats rättshjälp

Utfärdat i den

Namnteckning och/eller stämpel

BILAGA IV

INTYG OM ÅTERLÄMNANDE AV BARN ENLIGT ARTIKEL
42.1²²

1. Ursprungsmedlemsstat
2. Domstol eller myndighet som har utfärdat intyget
 - 2.1 Namn
 - 2.2 Adress
 - 2.3 Tfn, fax, e-postadress
3. Person till vilken barnet skall återlämnas (om denna uppgift förekommer i domen)
 - 3.1 Fullständigt namn
 - 3.2 Adress
 - 3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
4. Personer med föräldraansvar²³
 - 4.1 Moder
 - 4.1.1 Fullständigt namn
 - 4.1.2 Adress (om uppgiften finns tillgänglig)
 - 4.1.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.2 Fader
 - 4.2.1 Fullständigt namn
 - 4.2.2 Adress (om uppgiften finns tillgänglig)
 - 4.2.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
 - 4.3 Annan
 - 4.3.1 Fullständigt namn
 - 4.3.2 Adress (om uppgiften finns tillgänglig)
 - 4.3.3 Födelsedatum och födelseort (om uppgifterna finns tillgängliga)
5. Svarande (om uppgiften finns tillgänglig)
 - 5.1 Fullständigt namn
 - 5.2 Adress (om uppgiften finns tillgänglig)
6. Domstol som har meddelat domen
 - 6.1 Domstolens namn
 - 6.2 Domstolsort
7. Dom
 - 7.1 Datum
 - 7.2 Referensnummer
8. Barn som omfattas av domen²⁴

²² Rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

²³ Denna punkt är inte obligatorisk.

²⁴ Om mer än fyra barn omfattas av domen skall ytterligare ett formulär användas.

- 8.1 Fullständigt namn och födelsedatum
- 8.2 Fullständigt namn och födelsedatum
- 8.3 Fullständigt namn och födelsedatum
- 8.4 Fullständigt namn och födelsedatum
9. Domen innebär att barnet skall återlämnas
10. Är domen verkställbar i ursprungsmedlemsstaten?
 - 10.1 Ja
 - 10.2 Nej
11. Barnen har fått möjlighet att komma till tals, om detta inte ansetts olämpligt med hänsyn till deras ålder eller mognad
12. Parterna har fått möjlighet att yttra sig
13. Domen medför att barnet skall återlämnas, och domstolen har i sin dom beaktat de skäl och det bevismaterial som ligger till grund för det beslut som har fattats enligt artikel 13 i Haagkonventionen av den 25 oktober 1980 om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn
14. I förekommande fall närmare uppgifter om åtgärder som vidtagits av domstolar eller myndigheter för att garantera barnets skydd efter återlämnandet till den medlemsstat där det har hemvist
15. Namnen på de parter som beviljats rättshjälp

Utfärdat i den

Namnsteckning och/eller stämpel

BILAGA V

JÄMFÖRELSETABELL MED FÖRORDNING (EG) nr 1347/2000

Upphävda artiklar	Motsvarande artiklar i den nya texten
1	1, 2
2	3
3	12
4	
5	4
6	5
7	6
8	7
9	17
10	18
11	16, 19
12	20
13	2, 49, 46
14	21
15	22, 23
16	
17	24
18	25
19	26
20	27
21	28
22	21, 29
23	30
24	31
25	32
26	33
27	34
28	35
29	36
30	50
31	51
32	37
33	39
34	38
35	52

Upphävda artiklar	Motsvarande artiklar i den nya texten
36	59
37	60, 61
38	62
39	
40	63
41	66
42	64
43	65
44	68, 69
45	70
46	72
Bilaga I	68
Bilaga II	68
Bilaga III	68
Bilaga IV	Bilaga I
Bilaga V	Bilaga II

BILAGA VI

Förklaringar från Sverige och Finland enligt artikel 59.2 a i rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000.

Förklaring från Sverige

I enlighet med artikel 59.2 a i rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 förklarar Sverige härmed att konventionen av den 6 februari 1931 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, tillsammans med slutprotokollet till konventionen, skall gälla i sin helhet i förbindelserna mellan Sverige och Finland i stället för bestämmelserna i förordningen.

Förklaring från Finland

I enlighet med artikel 59.2 a i rådets förordning om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 förklarar Finland att konventionen av den 6 februari 1931 mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap, tillsammans med slutprotokollet till konventionen, skall gälla i sin helhet i förbindelserna mellan Finland och Sverige i stället för bestämmelserna i förordningen.

Statens offentliga utredningar 2004

Kronologisk förteckning

1. Ett nationellt program om person-säkerhet. Ju.
2. Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
3. Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. S.
4. Förnybara fordonsbränslen. Nationellt mål för 2005 och hur tillgängligheten av dessa bränslen kan ökas. M.
5. Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. Fö.
6. Översyn av personuppgiftslagen. Ju.
7. Ledningsrätt. Ju.
8. Folkbildning och lärande med ITK-stöd – en antologi om flexibelt lärande i folkhögskolor och studieförbund. U.
9. Bokpriskommissionens fjärde delrapport. Det skall vara billigt att köpa böcker och tidskrifter IV. Ku.
10. Rätten till skadestånd enligt konkurrenslagen. N.
11. Sveriges ekonomi – utsikter till 2020. Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
12. Patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. S.
13. Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. S.
14. Det ofullständiga pusslet. Behovet av att utveckla den ekonomiska styrningen och samordningen när det gäller länsstyrelserna. Fi.
15. Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. Ju.
16. Digital Radio. Ku.
17. Turistfrämjande för ökad tillväxt. N.
18. Brottsförebyggande kunskapsutveckling. Ju.
19. Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
20. Genetik, integritet och etik. S.
21. Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. Ju.
22. Allmänhetens insyn i partiets och valkandidaters intäkter. Ju.
23. Från verksförordning till myndighetsförordning. Fi.
24. Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. UD.
25. Informera om samhällets säkerhet. Fö.
26. Arbetstid vid vägtransporter – förslag till ny lag. N.
27. En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling för excellens och tillväxt. U.
28. Hyressättning av vissa ändamålsbyggnader. Fi.
29. Tre vägar till den öppna högskolan. U.
30. Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor. U.
31. Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse. UD.
32. Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. Fö.
33. Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. Ju.
34. Regional utveckling – utsikter till 2020. Bilaga 3 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
35. Utan timplan – med målen i sikte. U.
36. Reformerade egendomsskatter. Fi.

37. Miljöbalkens sanktionssystem och hänsynsregler. M.
38. Alternativ för miljöbalkens prövningsorganisation. M.
39. Nytt regelverk för marksänd digital-TV. Ku.
40. Kortare instanskedja och ökad samordning. Alternativ för plan- och bygglagens prövningsorganisation. M.
41. Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. Fö.
42. Lärare, forskare och läkare – tre kompetenser i en befattning. U.
43. Den könsuppdelade arbetsmarknaden. N.
44. Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
45. Nationaldagen – ny helgdag. Ju.
46. Svensk kod för bolagsstyrning. Förslag från Kodgruppen. Ju.
47. Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. Ju.
48. Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag. Ju.
49. Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. Ju.
50. Skolans ansvar för kränkningar av elever. U.
51. Vem får vara med? En belysning av folkbildningens relation till icke deltagarna. U.
52. Samhällets behov av betaltjänster. N.
53. Bevara ljud och rörlig bild. Insamling, migrering – prioritering. U.
54. Handikappolitisk samordning – organisation för strategi och genomförande. S.
55. Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. Ju.
56. E-tjänster för alla. Fi.
57. Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. UD.
58. Försvarshögskolan. En översyn. Fö.
59. Kvinnors organisering. Ju.
60. Samspel och integration. Nationell organisation för deltagande i EU:s forsknings- och utvecklingsarbete. U.
61. En översyn av Brottsoffermyndigheten. Ju.
62. Handla för bättre klimat – handel med utsläppsrätter 2005–2007, m.m. N.
63. Skatt på väg. Fi.
64. Allmänna vattentjänster. M.
65. En statsförvaltning i utveckling och förnyelse. Fi.
66. Egendomsskatter. Reform av arvs- och gåvoskatter. Fi.
67. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004. M.
68. Sammanhållen hemvård. S.
69. Marknadsmisshandlingar. Fi.
70. Tid och pengar – dela lika? Bilaga 13 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
71. Sexuell exploatering av barn i Sverige. S.
72. Utsädeskontroll i förändring. Jo.
73. Migration och integration – om framtidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till Långtidsutredningen 2003/04. Fi.
74. Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. UD.
75. Insyn och sekretess – i statliga företag – i internationellt samarbete. Ju.
76. Godstransporter – noder och länkar i samspel. N.
77. Snö, mörker och kyla. Fö.
78. Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och energianvändning. M.
79. Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal? Förslag till nationellt utvärderingsprogram. Ju.
80. Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. Ju.

Statens offentliga utredningar 2004

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Ett nationellt program om personsäkerhet. [1]
- Översyn av personuppgiftslagen. [6]
- Ledningsrätt. [7]
- Tolkförmedling. Kvalitet registrering tillsyn. [15]
- Brottsförebyggande kunskapsutveckling. [18]
- Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten. [21]
- Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens intäkter. [22]
- Kunskap för integration. Om makt i skola och utbildning i mångfaldens Sverige. [33]
- Nationaldagen – ny helgdag. [45]
- Svensk kod för bolagsstyrning. Förslag från Kodgruppen. [46]
- Näringslivet och förtroendet. + Bilagedel. [47]
- Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media, och vardag. [48]
- Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet. [49]
- Ett utvidgat skydd mot könsdiskriminering. [55]
- Kvinnors organisering. [59]
- En översyn av Brottsoffermyndigheten. [61]
- Insyn och sekretess
- i statliga företag
 - i internationellt samarbete. [75]
- Allt ljus på storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal?

Förslag till nationellt utvärderingsprogram. [79]

Kompletterande bestämmelser till den nya Bryssel II-förordningen. [80]

Utrikesdepartementet

- Utlandstjänstens villkor. Arbetsvillkor, ersättningssystem och skatteregler för statligt anställda under utlandsstationering. [24]
- Flyktingkap och könsrelaterad förföljelse. [31]
- Tillsyn för säkra varor och öppna marknader. [57]
- Utlänningslagstiftningen i ett domstolsperspektiv. [74]

Försvarsdepartementet

- Från klassificering till urval. En översyn av Totalförsvarets pliktverk. [5]
- Informera om samhällets säkerhet. [25]
- Informationssäkerhet i Sverige och internationellt – en översikt. [32]
- Totalförsvarets forskningsinstitut. En översyn. [41]
- Försvarshögskolan. En översyn. [58]
- Snö, mörker och kyla. [77]

Socialdepartementet

- Tvång och förändring. Rättssäkerhet, vårdens innehåll och eftervård. + Bilagor. [3]
- Patientskadelagen och läkemedelsförsäkringen – en översyn. [12]
- Samhällets insatser mot hiv/STI – att möta förändring. [13]
- Genetik, integritet och etik. [20]

Handikappolitisk samordning
– organisation för strategi och genomförande. [54]

Sammanhållen hemvård. [68]

Sexuell exploatering av barn i Sverige. [71]

Finansdepartementet

Vem tjänar på att arbeta? Bilaga 14 till
Långtidsutredningen 2003/04. [2]

Sveriges ekonomi – utsikter till 2020.
Bilaga 1–2 till Långtidsutredningen
2003/04. [11]

Det ofullständiga pusslet. Behovet av att
utveckla den ekonomiska styrningen
och samordningen när det gäller läns-
styrelserna. [14]

Långtidsutredningen 2003/04. [19]

Från verkförordning till myndighets-
förordning. [23]

Hyressättning av vissa ändamåls-
byggnader. [28]

Regional utveckling – utsikter till 2020.
Bilaga 3 till Långtidsutredningen
2003/04. [34]

Reformerade egendomsskatter. [36]

Kan vi räkna med de äldre? Bilaga 5 till
Långtidsutredningen 2003/04. [44]

E-tjänster för alla. [56]

Skatt på väg. [63]

En statsförvaltning i utveckling och
förnyelse. [65]

Egendomsskatter. Reform av arvs- och
gåvoskatter. [66]

Marknadsmisbruk. [69]

Tid och pengar – dela lika?

Bilaga 13 till Långtidsutredningen
2003/04. [70]

Migration och integration – om fram-
tidens arbetsmarknad. Bilaga 4 till
Långtidsutredningen 2003/04. [73]

Utbildningsdepartementet

Folkbildning och lärande med ITK-stöd
– en antologi om flexibelt lärande i folk-
högskolor och studieförbund. [8]

En Ny Doktorsutbildning – kraftsamling
för excellens och tillväxt. [27]

Tre vägar till den öppna högskolan. [29]

Folkbildning i brytningstid

– en utvärdering av studieförbund och
folkhögskolor. [30]

Utan timplan – med målen i sikte. [35]

Lärare, forskare och läkare –

tre kompetenser i en befattning. [42]

Skolans ansvar för kränkningar av elever.
[50]

Vem får vara med? En belysning av
folkbildningens relation till icke del-
tagarna. [51]

Bevara ljud och rörlig bild. Insamling,
migriering – prioritering. [53]

Samspel och integration. Nationell
organisation för deltagande i EU:s
forsknings- och utvecklingsarbete. [60]

Jordbruksdepartementet

Utsädeskontroll i förändring. [72]

Kulturdepartementet

Bokpriskommissionens fjärde delrapport.
Det skall vara billigt att köpa böcker och
tidskrifter IV. [9]

Digital Radio. [16]

Nytt regelverk för marksänd digital-TV.
[39]

Miljödepartementet

Förnybara fordonsbränslen. Nationellt
mål för 2005 och hur tillgängligheten av
dessa bränslen kan ökas. [4]

Miljöbalkens sanktionssystem och
hänsynsregler. [37]

Alternativ för miljöbalkens provnings-
organisation. [38]

Kortare instanskedja och ökad samord-
ning. Alternativ för plan- och bygg-
lagens provningsorganisation. [40]

Allmänna vattentjänster. [64]

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2004.
[67]

Byggnadsdeklarationer. Inomhusmiljö och
energianvändning. [78]

Näringsdepartementet

Rätten till skadestånd enligt konkurrens-
lagen. [10]

Turistfrämjande för ökad tillväxt. [17]

Arbetstid vid vägtransporter – förslag till
ny lag. [26]

Den könsuppdelade arbetsmarknaden. [43]

Samhällets behov av betaltjänster. [52]

Handla för bättre klimat – handel med
utsläppsrätter 2005–2007, m.m. [62]

Godstransporter – noder och länkar i
samspel. [76]